

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Den Hollantschen Icarvs

Hazart, Cornelius

T'Antwerpen, M. DC. LXIV.

Het XIX. Capittel. Verdedinghe van de Schriftuer plaetsen dat de
Heylighen van ons weten.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71360](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71360)

HET XIX. CAPITTEL.

Verdedinghe van de Schrifruer-plaetsen dat de Heylighen van ons weten.

Hazart. Pag. 86.

Wen leeren niet / dat de Heylighen alle onse noodden weten in't besonder / maer wel sommighe nae den eytsch van de sake / of d'omstandigheyt vanden tijdt: wy segghen alleen dat sy soo vele weten / of kunnen weten / als Godt of dooz sijne Enghele / of andersins / openbaert / waer wy niet en volghen dat sy alle onse noodden weten in het besonder: hier tegheustaende wy segghen / dat sy kennisse hebben van onse noodden oock in't besonder / ende oock van onse ghepeysen: want daer sijn menigherley andere middelen / dooz de welke sy tot dese kennisse kunnen comen / al-hoe-wel sy de herren dooz haer eygen selven / ofte kracht niet en doozien / ende kennen beel min leeren wy / dat een Heylighe alleen soude weten de noodden van alle menschen: want dat is gheen sing van noode / op dat wy hare hulpe / ende ghebede mochten versoccken; 't is ghenoegh / dat Godt, of dooz sich selven / of e dooz eenighen anderen middel / aen haer nu den eenen noot / nu den anderen openbaert / of laet weten naer advenant dat nu den eenen mensch / nu den anderen bidt hier op aerden.

Jaer schoon eenen Heylighe alleen / trift alle de noodden van alle menschen in het besonder / waer waert dan? meynt ghy dat dit niet gheschieden en kan? Waerom niet? want hy en soude daarom niet
alwe

altwetende zijn ghelijck Godt, daerom en soude hy gheene kennisse hebben van al wat ghepasseert is / noch van al wat toekomende is / noch van al wat mogelijck is / maer alleen van 't ghene teghenwoordigh is: waerom en kan Godt het verstant van eenen Heyltighen soo niet verheffen / dat hy soodanighe kennisse hebbe / de wijle dese kennisse niet oneyndigh en is / noch van oneyndelijke dingen?

Peenius Pag. 281. Corn. Hazart is in eene dwalinghe als hy meynt, dat de kennisse van sommighe nooden, gheslertnisse der herten, &c. soude ghenoech sijn om den Heyligen ten te roepen.

Antw. Waer uyt probeert ghy mi / dat dit eene dwalinghe is?

Peenius. Om de ghebeden te kennen die op de selve tijde in verscheyden plaetsen, en somtijds alleen door suchtinghen des herten gheschieden, wert vereyscht eene ware alwetenthey, een absolute, ende oneyndighe kennisse, welken noch den Enghelen, noch den afghestorven Heylighen niet roekomt.

Antw. Ick ben noch verre van obertuyghe te sijn van dwalinghe: want 't ghene ghy hier seght/en is gheen contrarie bewijs / maer alleen een enkel segghen / dat van u noyt gheprobeert is / ende daerom wy bekennen / dat noch aen den Enghelen / noch aen den Heylighen niet roekomt eene waere alwetentheydt / noch oneyndighe kennisse / maer wy loofden noch eens / dat dit eene oneyndighe kennisse is / de welke haer alleenlijck ystreckt tot alle de teghenwoordighe nooden van alle menschen: want ghelijck alle die nooden samen ghenomen / niet oneyndigh en sijn / alsoo en is oock de kennisse der selver niet oneyndigh.

Wat de suchtingen des herten aengaet / die en connen de Heylighen niet sien door haer eyghen kracht / dat is waer / maer hier roe en is mede gheene alwetentheydt / noch oneyndighe kennisse van noode. Want al waeren de menschen noch dupsent-mael meer in 't ghetal / soo soude eben wel dat ghetal niet

niet onepndigh zijn / verbolghens oock niet haer ghedachten.

Peenius. Dat Hazart statueert, dat de Heylighen kennis hebben van onse nooden, oock in't besonder, en oock van onse ghepeysen, ende verborghene ghedachten, door de openbaringhe *Godts*, of door sijne Enghelen, of andersins, doet in begaet hy *petitio principij*.

Antw. Een Peeni, ten is gheen *petitio principij* als men de sake bewijst / ghelijck ick in mijn *Victorie* ghe daen hebbe / maer dit is / *petitio principij*, naer alle bewijsen / en redenen / eben wel by 't sijne te blijven, gelijck ghy oher al doet.

Peenius. In de H. Schrift en wordt nergens kennis der verborghene dinghen den Heylighen toegheschreven.

Antw. Dit wordt toegheschreven / aen Petrus, aen Paulus, aen Samuel, ende andere / soo wy hier boven ghesten hebben.

Indien ghy seght dit en waeren gheene afghesepenen Heplighen: 't is waer / maer de wijse / gheplieden u hier op sondeert / datmen den Heplighen te verghesep enroept / om dat sy van ons niet en weten / soo gheben wy u versepden middelen der *Schrijfture* / ende oock versepden exempelen / door de welcke sy connen weten / ende oock mer'er daer weren van onse saken / om te thoonen / datmen haer niet te verghesep en aenroept.

Peenius. Hier loopt ghy aen teghen den Paus *Gregorius*, de welcke dese maniere van kennis door openbaringhe verwerpt.

Antw. Dit selve argument hebt ghy boven haerder gheroert / daer ick dit oock hebbe beantwoopt / ende gheseyt dat *Gregorius* dit gheleert heeft niet aen Paus, ofte als een leer-stuck dat noodsaechelijck moet aenghenomen worden / maer als een opinie van eenen besonderen Leeraer. Daer-en tusschen en neemt *Gregorius* niet alle kennis weg van den Heplighen / racckende de dinghen / die hier omgaen op aerden: want hy is van opinie / datse sien in het Godlijck wesen vanden beginne haerder saligheyt / 't ghene haer aengaet.

Peenius. Of den Paus heeft hier ghedwaelt, of Corn. Hazart dwaelt,

Antw. Gheen van heyden/ want Gregorius, en heeft niet ghesproken / als Paus, ende Corn. Hazart, treckt sijne argumenten uyt de Schrifsture / om te bevestighen 't ghene hy geseyt heeft / ende hy hout het hier in / oock niet Gregorius, dat de Heylighen niet gantschelijck berooft en sijn vande kennisse onser facten.

Peenius. Indien de Heylighen om onse nooden, oock in 't bysonder, en oock onse ghepeysen, te weten, nieuwe openbaringhe van noode hebben, waerom seght dan de Roomsche Kercke soo vrymoedighlijck tot alle Heylighen, bidt voor ons, ende en begheert niet somtijts van Godt, dat hy onse ghebeden aen haer wil openbaren?

Antw. Wy en moeten geen mate stellen aen Godt/ ende van hem niet begheeren / dat hy onse ghebeden aen den Heylighen wil openbaren / want daer sijn andere middelen / van Augustino oock voorgestelt / ende in Schrifsture uytgedrucht / dooz de welke de Heylighen onse ghebeden konnen weten / 't zy dat se die weten dooz het aenschouwen Godts / 't zy dooz eene nieuwe openbaringhe / 't zy dooz het verhael der Enghele / 't zy dooz het verhael van de sterbende menschen / 't zy dooz de ghebrugenisse die sy mede-ghezaghen hebben naer 't ander leven / van onse nooden / die sy selve hebben ghesien, ende soo seght de Roomsche Kercke vrymoedighlijck tot alle Heylighen: Bidt voor ons, om dat sy kan thoonen uyt de Schrifsture (soo wy hier nae sullen sien) dat de Heylighen in 't ander leven / 't zy dooz den eenen middel / 't zy dooz den anderen / kennisse hebben van 't ghene hier omgaet op aerden.

Peenius. Daer-en-boven wat reden is 'er waerom de Heylighen nu worden aengheroepen, daerse niet en sijn aengheroepen gheweest voor de komste Christi?

Antw. De reden heb ick boven gheseyt / als wy handelden vanden rijcker Brasser.

Peenius. Op dit argument van Bellarmyn lib. 1 de beat. Sauf. Cap. 20. selve voorghestelt, en heeft hy niets gheantwoort,

woort, wy sullen verwachten wat Corn. Hazart daer toe niet te segghen.

Antw. **Leest Bellarmyn op de voorszepde plaetse, daer sult ghy de antwoorde vinden. Siet hier sijne eegne woorden:** Ick antwoorde, seyt hy / dat aen de Vaders in 't voorburgh niet ordinaerlyck veropenbaert wiert, wat hier omginck; om datse niet Saligh en waren: Want tot een volmaeckte Saligheyt behoort, te weten die dingen, die haer aengaen, ende naemelyck die sy doen tot eere, ende glorie Gods. Daer-en-boven, om dat de Heyligen in 't voorburgh soo gheene sorghe en droeghen van onse saken, ende niet voorghestelt waren aen de Kercke, ghelijck nu de Heyligen in den Hemel, soo wy boven ghetoot hebben, ende openlyck uyt de Goddelijcke Schriften uytghebreyt.

Peenius. Indien den Heylighen door openbaringe bekend wierden de particuliere ghebeden, noodes, en swarghebeden, der ghener die haer aenroepen, soo en maghen niet gelooven, dat sy kennisse hebben van onse saken, ten zy het eerst blycke, dat het Godt belijft soodanighe openbaringhe aen haer te doen.

Antw. **Wat het hem belijft blyckt uyt de Schriftuer-plaetsen / van my voorghestelt in mijn Vindice van pag. 87. tot 94. Wy sullen eens hooren / hoe bondelijck dat ghy hier-nae de selve sult wederlegghen.**

Peenius. pag. 282. Indien de Heylighen niet en weten de nooden van alle menschen, maer dat Godt aen haer, nu den eenen noodt, nu den anderen openbaert, of laet weten, soo en magh niemant haer aenroepen, dan die te voren die openbaringhe heeft, dat de Heylighen meer van sijne ghegheentheit weten, dan van andere.

Antw. **Magh de Heylighen niemant aenroepen dan die te voren soo een openbaringhe heeft: waerom niet? waer staet dat gheschreven: want 't en is u niet gheozloft alles te segghen wat ghy wilt / soor der betwijfen.**

Peenius. Die aengheroepen worden als Middelaers, tusschen Godt, ende de menschen, die en moeten onse ghebeden van Godt niet gheopenbaert worden, maer veel meer moeten sy selve onse ghebeden door haer selven hooren, ende die Godt voordraghen.

Antw. Dit woxt enckelijck gheseyt sonder betwij-
fen / ergo 't woxt geloofhent.

Peenius. Hazart seght pag. 87. dit en verdient geene ant-
woorde, te weten, dat de wijsde van plaetsen tusschen beyde
soo groot is, dat wy daer door van malkanders affairen, en
nooten, noch door boden, noch door brieven, noch op ee-
nighe andere wijzen jet sekerlijcks en konnen weten. Weder-
om 't gheue Joannes Calvyn seght *lib. 3. Instit. Cap. 20 §. 14.*
Wie heeft ons gheopenbaert, dat de Heylighen, soo langhe
ooren hebben, als dat die souden konnen tot onse stemmen
strecken? en soo scherpsichtighe oogen, dat sy souden doch
konnen over onsen noot de wacht houden? Waerom doch
verdient dit gheene antwoorde?

Antw. **Waarom ghy waerom?** Om dat het een
sof praeten is / van de Heylighen / die nu verlost
sijn van 't Aicharm / te spreken / als of sy noch oer-
ten moesten hebben om 't hoozen / en ooghen om te
sien, of / dat 'er gheenen anderen middel waer / om
met haer te handelen / dan ghelijckmen doet onder
de menschen / dat is / dooz Brieven, en Boden: ende
dareom houde ick dit meer dooz scheldinghen dan
bistandighe redenen.

Peenius. Dit is niet anders als enckele verkeertheit, en
lust om qualyck te spreken.

Antw. **Waarom doch?**

Peenius. Noch Calvinus, noch eenigh verstanligh men-
sche, heeft oyt van den levenden, veel min van den afghestor-
ven Heylighen, schandelijck, oneerlijck, ofte onbetaemlyck
gesproken. Corn. Hazart, schelt, en lastert veel meer selve,
dat hy acht, dat in dese spreuken jet voortgebracht wert,
toe scheldinghe of lasteringhe der Heylighen.

Antw. **Wat seght gy Peeni,** dat Calvinus, noch van
den levenden, veel min van de afghestorven Heylighen,
schandelijck / oneerlijck / of onbetaemlyck ghespro-
ken en heeft? wel hoe? hebt ghy dan alle schamte
berlozen?

Seght Calvyn niet *lib. 3. Instit. 14. 11.* Dat Abraham,
den Vader van alle gheloobighen / eenighen tijt de af-
goden ghedient heeft? waer staet dat? is dit niet onbe-
taemlyck dooz soo renen treffelijcke Patriarch? Seght
gy

hy niet *lib. 3. C. 2. §. 31.* Dat Sara door begheerte des be-
loofden Saets, haer dienstmaecht by haren man heeft geleert,
ende dat sy hier in menighsas heeft gefondicht? was dat
Sara een koppelerisse / ende Abraham eenen oberster-
der?

Seght hy niet *Ibidem*, dat Rebecca de waarheyt Godt
heeft vervallicht met menigherley bedrogh, ende list, ende
de belofte Godts, soo veel als in haer was, wegh genomen,
de selve tot spot makende? is dit niet schandelijck ghe-
spzoken van soo eene heylighe Vrouw?

Seght hy niet *Harm. Luc. 1. 14. edit. lat.* Men moeten
niet seer arbeyden de Maghet Maria te verschoonen van alle
faute: als sy seyde tot den Enghel: *Hoe sal dat gheschieden de
wijle ick ghoenen man en kenne?*

Seght hy niet in *Iohan. 20. 11. 12. &c.* dat de Supersti-
tie alleen, die Vrouwen / de welke bleven weenen by
't graf Christi, daer hiet? ja dat eene grove afflicte
haer hadde verblindt? waer staet dat gheschreuw?

Seght hy niet in *Aktor. 21. 23. edit. Gall.* Wat Paulus om
belofte heeft gedaen / niet uyt sijn eygen consciencie, maer
ten respecte van die, de welke hy in hare dwalinghe wilde
verdragen? Is dit niet eerlijck ghesproken van soo
een Apostel / dat hy niet alleen de andere in hare
dwalingsen wilde verdragen / maer oock daer toe
occase gaf / ende haer stijfde / met seij te doen
ghen sijn eygen consciencie?

Seght hy niet in *Act. 15. 37.* Wat eene groote boe-
verdije is het van Barnabas gheweest, dat hyden raede Paul
soo hartneckelyck verstootten heeft? ende op den andere
kant, soude men van Paulus meerder beleeftheyt konnen
vereyschen, om dat hy dese faute, aen sijnen getrouwen
dehelper niet vergheven en heeft.

Dit is genoegh / want ren waer noyt geen eygen
de / indien ick voor den dagh wilde brengen de
scheldinghen die hy uytghepoghen heeft tegen de
booznacmste H. H. Out-Vaders / ghelijck als hy ont-
der anderen seght *lib. 3. Instit. C. 5. §. 10.* dat Augusti-
nus den wensch / ofte bede van syne Moeder Monica
dat hy haer naer hare doot / wilde ghedachtigh we-
sen aenden Altaer / niet en heeft gheproeft nae den
regul

regjel bande *Schysure* / maer upt eene natuerlijcke affectie van andere den selven heeft willen toegesemt hebben. &c.

Hier hebt ghy van Abraham van Calvino hoergheset als eenen afgodist, ende eenen Over-speelder: Gh'hebt Sara, als eene Koppelerisse: Gh'hebt Rebecca, als eene die de belofte Godts tot spot heeft ghemaccht. Gh'hebt de dyp Vrouwen by 't graf als Superstitieuse, ende verblindt door grove affectie: Gh'hebt Barabas, als hooverdiggh / en hartneekigh: Gh'hebt Paulus, als eenen onbeleeften, ende toelater van dwalinghen &c. en seght ghy dat Calvinus noyt de Heplighen gheslasterd en heeft: ofte indien ghy eenighen middel vint / om dit al te verschoonen: soo sal ick u dan dies noot sijnde / noch een ander lijste voorszstellen / die wat grover sal sijnden.

Wat de scheldinghen aengaet die hy upghespoeghen heeft teghen de levende / namelijk de Pausen van Roomen / Cardinalen / ende andere Gheestelijckheyt / noemende de selve nu Ezels, dan Vleeschhouwers, dan bottericken &c. kan een jeder nae sien in sijne Instituten.

Coont my nu / waer dat ick gheslasterd hebbe.

Peenius pag. 238. Hoe sult ghy u konnen bevrijden van Sacrilogie, ende Godts lasteringhe, de wijse ghy den Heylighen toelichrijft, kennisse van onse nooden oock in 't bysonder, ende oock van onse ghepeysen pag. 74. Want dese kennisse, ende doorgrodinghe des herten, ende der ghedachten, is Godt alleen eygen, ende en komt gheen creature toe buyten Goet, 't zy natuerlijck, 't zy door een gheluck-saligh ghesichte, ofte anderzins; want Godt seght uydrickelyck, dat hy sijne eere geen anderen gheven wil. Es. 42. 8.

Antw. Hoe moeten de verstandighe hier gelacchen hebben / als sy dit hebben ghelesen! Hazart lastert / om dat hy seght dat de Heplighen onse nooden werten in 't besonder / ende onse ghepeysen door openbaringhe Godts. Ter contrarrien sy hebben gedachte sonder twijffel / Peenius lastert / ende begaet sacrilogie, om dat hy kaupt teghen die klare *Schysure* / daer gheseyt wort / dat Petrus aen Ananias,

B g z

ende

ende sijn huyf-Drouwe heeft weten te segghen / wan bedroggh sy hadden in het gemoet / soo moest dan Godt aen hem gheopenbaert hebben wat dese twee in haer gemoet hadden ; daerom nochtrais en gaf Godt aen Petro sijn eere niet ober / want hy en doet hem hare ghedachten niet sien in 't herte / maer hy openbaerde dese aen Petro, jae schoon Petrus de gedachten hadde gesien dooz de krachte Gods / ende boeter natuerlyck licht / daerom en soude Godt eben-wil hem niet mede-ghedeelt hebben de eere / die hem alleen toekomt / want schoon de Schifture seggt dat Godt alleen de herten doozsiet mer'er daer / hier nuyt en volghet niet / dat dit van hem niet en K. A. N. mede-ghedeelt worden aen d'Heylighen.

Peenius. 'T en is gheen bestandighe reden, die gy voortbrenght segghende : Wie isser soo onervaren, die niet en weet de wydde der plaetsen niet beletten en kan, dat de geesten oock dinghen weten, ende verstaen sonder brieven, of boden. die verre van haer geleghen sijn?

Antw. **Coont my / dat dese reden niet bestandig en is.**

Peenius. Wie is'er soo onervaren, dat de wydde der plaetsen ons belet, dat wy onse ghebeden niet en kunnen tot haer begriip in den Hemel opbrengghen? en dat sy in den Hemel niet en kunnen verstaen, de ghebeden, die op aerden gedaen worden?

Antw. **Stet ghy wel / bevinde les't : hier mede is mijne reden gantschelijck te niet / ende in duypen gheballen :** want Peenius seght / dat onse ghebeden van den Heylighen in den Hemel niet en kunnen verstaen worden / ende Hazart seyde dat jae / om dat de Heylighen nu geesten sijn / de welke verlost wesen van het swaer Lichaem / niet en kunnen belet worden van eenighe Lichamelijcke plaetsen ; ober sulcx dat dit argument niet en deught / daer is een wijdde van Lichamelijcke plaetsen tusschen ons. ende den Heylighen, ergo de Heylighen en kunnen, om dese oortake, onse ghebeden niet verstaen. **Om dese reden te niet te doen / soo seght Peenius hier teghen / de Heylighen en kunnen onse ghebeden niet verstaen, dat is soo veel ghe**

lept / als of ghy reden inbrenghet / ofte niet / wy laten die daer / ende blijven by 't onse / dat de Heyligen onse ghebeden niet en kunnen verstaen , dit sijn inder waerheyt weder-legginghen / mer de welke men tojens / en mueren sonde ter aerden werpen.

Peenius. Iae wie is soo stout , op dat ick niet en segghe soo Go sloos, die sich derft insteken in 't gene hy niet gesien ofte ghehoort en heeft?

Antw. Dat en vraghtmen u niet : maer men vraght van u hier / of dit wel volghet : Daer is eene goote wijde der Lichaemelycke plaetsen tusschen ons, ende de Heyligen, ergo de Heyligen die nu geene Lichamen meer en hebben, maer geesten sijn, worden door die Lichamelijcke plaetsen beledt, onse ghebeden te hooren? Item men vraght u / of dit wel volghet : De Heylighen en kunnen onse ghebeden niet weten, noch door brieven, noch door boden. Ergo sy en wetense absolutelijck niet?

Item : men vraght u / of dit wel volghet : De Heylighen en hebben noch langhe ooren, noch scherpsichtighe ooghen, Ergo de Heylighen en weten onse ghebeden niet?

Dit sijn u. l. eyn argumenten / maecht die eens goet in forma syllogistica, is 't dat ghy kondt / en toont ten minsten / dat gy een goet Philosophooph zyt / als gy u niet en kont uyt geben hoor een goet Theologant.

Daer en boven / wat isser spottelijcker / als te vraghen : Wie is soo stout die sich derft insteken in 't gene hy niet ghesien, ofte ghehoort heeft? want ick sal vraghen : Hoe is Peenius soo stout / sich in te steken in eenighe disputen van Christo, die hy noyt ghesien heeft? seght hy : ick hebber van ghehoort uyt de Schrifture : soo hebben wy oock gehoort uyt de selve Schrifture van de wetenschap der Heylighen.

Peenius. Wie isser soo stout dat hy derft verdichten menigherley middelen, door de welke de afghestorven Heylighen tot kennisse van onse bysondere nooden, ende ghepysen gheraecten daer de Heylighe Schrift niet van en spreekt?

Antw. Hoe is Peenius soo stout / dat hy soo openlijck derft segghen / dat van dese middelen / de H. Schrift

Schryft niet en spreekt: Hoe hebben dan Moyses en de Elias *Matth. 17. 3.* in't ander leven ghemeten / dat Christus was op den bergh Thabor, ten 30 / dooz en van dese middelen: ofte soo niet: gheeft my noch eenen anderen / en ick sal hem gheerne aenbeelden / en stellen by de reste. Hoe hebben de Apostelen, ende Propheten, Enghels, ende H. H. Martelaeren in den hemel gheweten / *Apoec. 18. 20.* dat Babylon was te niet ghe-daen / *Ec. 2* ten 30 dooz het aen-brenghen / ofte uytroepen des Engels: staet desen middel niet klaer in Schryf-ture: hoe weten de Enghelen de bekeerlinge des son-darcs / die sy self niet ghesien hebben *Luce. 15. 10.* hoe ick boven in't lanck / ende breekt hebbe ghehoort: Hoe wisten de Heplighen des hemels *Apoec. 6. 10.* dat haere vervolghers noch leefden op aerde: Hoe wist Petrus, dat Ananias wat anders in't ghemoet hadde / ende wat anders in den mondt / ten 30 dooz de openbaeringhe Godts: Stiet de reste in mijn *Victorie van Rom en*, staet dit niet klaer in Schryf-ture: Is't nu wel moghelijck / dat de Heplighen dese wetenschap ghehadt hebben / sonder eenighe middelen: 't is staet dat neen: Juiden-der dan eenighe andere middelen zijn / behalven de ghene / die wy u booz-stellen / als naemlijck het aen-brenghen / ofte uytroepen des Engels *Apoec. 18. 2.* De openbaeringhe Godts, *1. Sam. 9. 15.* stelt ons die middelen booz / ende wy sullen-se aen-nemen: en dan sult ghy noch moeren vraghen van Augustino, hoe hy soo stont is geweest van middelen booz te stellen / dooz de welke de Heplighen kennisse krijghen van onse dinghen.

Peenius. Indien maer Corn. Hazart soo plomp, ofte liever soo verkeert niet en waere gheweest, en 't ghene Calvin gheseght heeft, om met de superstitieuse menschen des Pausdoms te scherpen, en haere afgoderye, die sy pleghen met den Heylighen aen te roepen, door te strijcken, hy dat op den Heylighen gaet duyden.

Antw. 't Is aen de gheheele werelt wel bekend / dat

dat niemandt beter de konste gheheten en heeft van
schertsen, en door-strijcken, namelijk de *H. D. Oudt-*
baders; als Joannes Calvyn. Maer dit en moest hy in
dese materie niet doen / om dat hy / met al syn ver-
standt / (t welck hy meest laet blycken in schertsen, en
door-strijcken, en uytroepen, en bulderen) noch semant
van de Ghereformeerde, machtigh en is te bewijzen /
dat onse aenroepinge der Heylighen / of superstitie is /
of afgoderye, of ketterye.

Peenius. Calvijn dese ketterye bestraffende, en
heeft den Heylighen niet ghescholden.

Antw. Is dit den Heylighen al schertsende niet
schelden / wanneer men van haer vzaeght / of-se lange
ooren hebben / en scherpsichtighe ooghen, daer men wel
versekeret is / dat sy van haere lichaemen berlost
zijn : ende dat onse leeringhe / aengaende de weten-
schap der Heylighen / gheen ketterye en is / maer
klaerlyck uytgedruckt in de *Schryfture* ?

Peenius. Calvijn en heeft in der daedt van haer
niet anders gheseyt, als 't ghene eertijds van Augu-
stinus *de cura pro mortuis cap. 15.* is gheaffirmeert, en-
de daer nae van Gratianus *13. q. 5. de mortuis, C. fa-*
tendum is gheapprobeert, namelijk : dat de dooden niet
en weten de dingen, die hier van den levenden ghedaen wor-
den.

Antw. Voort eerst / is dit al schertsende vraghen /
of de Heylighen langhe ooren, en scherpsichtighe ooghen
hebben / ghelijck Calvyn doet ?

Ten tweeden / Ick en weet niet met wat conscien-
tie dat ghy hier tot Calvyns betweringhe hebt durven
in-bringen de woorden van Augustinus, ende uyt hem
Gratianus ; woorden / die ghy gantschelijck berkozt /
ende gheraepvzaecht hebt : Op dat de Gemeente nu
si : wat gheloof men u geven moet inde citatien van
de *Oudt-baders* / soo stelle ick voort den heelen dis-
cours van Augustinus *de cura pro mortuis cap. 15.* dat is / de
selve plaetse die ghy citeert. Soo spreekt hy dan :
Men moet bekennen, dat de dooden niet en weten wat hier

om-gaet, dat is / seght Gratianus in sijn op-schryff / van haer eygen selven, 't welck klaerlyck blijkt uyt al het ghene dat Augustinus daer nae seght; maer, seght als 't nu gheschiedt, men moet bekennen, dat sy het daer nae hooren van die, de welcke stervende van hier tot haer toe ganc. Niet altemael, maer 't ghene haer toe-ghelaten wordt te kennen te gheven, die men toe-laet oock 't selve ghedachtigh te zijn, ende die het toe-behoort te weten, aen den welcken men toe-laet die dinghen te kennen te gheven. De dooden kunnen oock jets hooren van 't ghene hier om gaet, door de Enghelen, die by ons zijn, soo het Godt vonnist dat jeder van haer moet weten. De gheesten der dooden kunnen oock weten 't ghene hier om-gaet door de openbaeringhe van den gheest Godts, namelijk dinghen die het haer nootdrukk is te weten; niet alleen het voorgaend, ofte het tegenwoordigh, maer oock het toekomende. Gelijk niet alle menschen, maer de Propheten wisten als sy hier leefden, niet altemael, maer 't welck de Voorichtigheyt Godts vooraf dat aen haer moest veropenbaert worden: Datter oock uyt de dooden eenighe tot de levende worden ghesonden, ghesick ter contrarien uyt de levende Paulus is ghevoert gheweest in 't Paradijs, ghetuyght ons de H. Schrift.

Wat seght ghy nu Peeni, moet ghy niet bekennen / dat-ghe bedrogen hebt? aenghesten dat Augustinus, in de plaetse van te segghen / dat de dooden van ons niet en weten / ter contrarien verscheppen middelst booz-stelt / booz de welcke sy 't weten / en dat wy hier in precys met hem over-een-komen? Gaet nu uwen schertsenden Calvyn noch verschoonen / met den leerenden Augustinus.

Peenius. Ghelijck Elias 1. Reg. 18. 27. niet den Baal, maer Baals-dienaers bespottede, ende Esaias 44. 12. ende 46. 7. het spits van sijne jockerye niet en schoot op den Afgoden, maer op den Afgoden-dienaers, alsoo is 't dat Calvynus niet met den Heylighen, maer met den Papisten schertst, ende lacht.

Antw. Wat seght ghy / dat Elias, ende Esaias met de Afgoden selve niet ghespot en hebben? Wat is dan dit.

dit te segghen: **W**ien Godt sit missechten erghens in
ren herberghen / ofte hy reyst / of hy slaept / ghelijck
Elias seyde? wat is te segghen: Sy en weten niet, noch
ly en verstaen niet, &c. ghelijck Esaias seght *Cap. 44. v. 9.*
is dit niet opentlijck gesept van den Afgoden selbe?

Daer en-boven Elias, ende Esaias hadden reden om
te spotten/om dat het bleeck dat het afgoderpe was;
mer Calvyn, die komt spotten met een sake / van de
welcke / hy / noch de sijne / opt met een tittelken al-
ken/ hebben konnen bewijfen dat het afgodisch is.

Een anderen / ghy most ons oerrupghen dat Io-
annes Calvyn, een Propheet is geweest/ gesonden van
Godt/ ghelijck Elias, ende Esaias, dan sullen wy hem
sijn seker seuen / en lacchen geern verghen.

Maer wie heeft hem de macht ghegheben om te
spotten met een sake / die hy selfs niet en verstaet/
ende gelijck sozmigh is aen de Schrifture / ende **H. H.**
Our-Daders / soo wy nu / namelijk wy Augustino
ghehoort hebben?

Peenius. Maer dese scheldinghe overslaende, laet ons hoo-
ren de bewijfen selve, dat de afghetorvene Heylighen weten
wat hier omme gaet onder de menschen.

Antw. **M**en moeten gheene scheldinghe oberstaen/
daer gheene gheweest is / of indien ghy mijn seggen
van de kennisse onser nooden / die de Hepligen heb-
ben / wilt doen passeren booz scheldinghe / soo neemt
het eerst wy Augustinus, want ick sal liever dooz 't
selve spiz passeren met desen Hepligen / ende scherpe-
smijghsten leeraer / sae de ghetrouwste ghetuyghe der
oudeyt, soo nuen Calvyn hem noemt / als her te hou-
den met u / ende uw ghelijcke. Laet ons nu hoo-
ren mar'er te segghen valt reghen mijne bewijfen.

Peenius. De kennisse der Heylighen en wort geenins ge-
leert in die elc van hem gheciteerde Schriftuer plaetsen, wel-
ke dese zijn: *Matth. 17. 3. Es. 63. 16. Apoc. 18. 20. Luc. 15. 10.*
ende 16. 28. Apoc. 6. 20. ende 8. 3. Act. 5. 3. Ezech. 8. 1. Act.
7. 56. ende 9. 4

Antw. **D**ese Schriftuer plaetsen / sijn heel ver-
segheden van wolkanderen / ende hebben verschep-
den oplicht: Want de seuen eerste / dienen om te be-
wijfen/
G g s

wysen / dat de Heylighen niet'er daet van ons weten: de hier andere stellen de manieren vooz / vooz de welke sy het kunnen weten. Siet dan toe dat gheleek in 't besonder opneemt / ende beantwoort volgens het opsicht / dat ick hebbe vooz gheschadt.

Peenius. Men moet onderscheyt maken tusschen een extraordinaire revelatie, ofte openbaringhe, ende een ordinare kennisse, ofte wetenschap.

Antw. Hier beghint ghy alreede (ghelijck Hulsus oock gedaen heeft) de ozden te verkeerren; want ghy spreekt vande maniere, eer ghy de sake selve aengetraecht hebt. Eerst moeten de seuen eerste Schryftuer-plaetsen beantwoort worden / ende ghetooont dat de wetenschap der Heylighen / dat is / de sake selve, daer niet bevestight en wort / daer-naer in de vint andere / moeten sien / wat'er gheseyt wort vande de maniere.

Peenius. Of wy schoon toestonden, dat sommige dinghen in 't particulier uyt de Godlijcke openbaringe der Heylighen bekend wierden, ghelijck de Prophete Elisa hier op aerde noch levende, door Godlijcke openbaringhe wiste wat Gehazi seyde, en dede. 2. Reg. 5. 26. en konde heymelick bekend maken aen den Coninck Israels alle de woorden, die den Coninck van Syrien in sijn binnenste slaep-kamer sprack 2. Reg. 6. 12. ghelijck oock Petrus wiste te kennen de ghereynstheyt van Ananias, ende Sapphyra Act. 5. 3. Waer toe oock ghebracht mach werden dat Moyses gheweten heeft dat Christus was op den Bergh Matth 17. 3. ende 't ghene Ezechiel 8. 1. in een ghesichte ghesien heeft wat'er te Jerusalem omgingh: En wat van soodanighe openbaringhe in de Apocalypische ghesichten meer ghewaecht wort: Maer daer uyt een kan niet besloten worden, dat de Heylighen ordinare kennisse hebben van 't ghene op aerden geschiet, ende van onse besondere nooden, en swarigheden.

Antw. Ick dacht wel / datmen mijne elf Schryftuer-plaetsen niet en soude kunnen beantwoorteten sy alleg menghelende onder malkander / ghelijck ghy hier doet; want ghy menghelt de sake selve, niet de maniere, en de maniere, niet de sake; Eerst moeten wy ondersoecken / of de Schryfture ons leert dat

dat de Heplighen in 't ander leven van onse saccken
mer' er daer kennisse hebben / ende daer naer of dit
gefehiet dooz eene ordinariſſe, ofte extraordinariſſe open-
baringe Godts / want dit is de maniere alleen / op
de welke sy het weten / of kunnen weten: **Eer wy**
daer toe komen / soo moet ghy eerst antwoozden
op dit argument / op 't welck D. Hulsius noyt en heeft
kunnen antwoozden in forma, ende is dit:

Moyſes, ende Elias (want ghy wilt hebben / dat hy
gheſtozven zy) hebben in 't ander leven beſondere
wetenſchap ghehadt van de komſte Christi op den
Bergh Thabor / ende van ſijn aenſtaende lijden /
Matth. 7. 3. Abraham, ende Iſrael, volgens den text van
den Bybel, die in praesenti ſpreekt) hebben kenniſſe
ghehadt vande hoogheden der Joden *Iſaia 63. 16.* De
Engghelen / de Martelaren / de Apoſtelen / ende Pro-
pheten / hebben in den Hemel beſondere kenniſſe ge-
hadt vande deſtructie van Babylon, van haere hoere-
rije / weelde / ende koſtelijcke waeren *Apoec. 18. 20.* De
Engghelen hebben kenniſſe in den Hemel van de be-
keringhe eens ſondaers in 't beſonder *Luc. 15. 10.* De
martelaren hebben kenniſſe ghehadt / dat hare ver-
volgers noch leefden op aerde: *Apoec. 6. 10.* Alle de in-
woonders des Hemels / die by den throon Godts
ſtonden / hebben ghehoort / gheſien / ofte verſtaen / de
ghebeden aller gheloobighen / de welke ofte van
Christo, ofte van een geſchapen Engghel werden op-
ghebraghen aen Godt *Apoec. 8. 3.*

Maer Moyſes, Elias, Abraham, Iſrael, de Martela-
ren / Propheten / Apoſtelen / ende inwoonders des
Hemels die by den throon ſtonden / ſijn allegaer af-
gheſtozvene Heplighen.

Ergo de afgheſtozvene Heplighen / hebben in 't an-
der leven beſondere kenniſſe van beſondere dingen /
die hier omgaen op aerde.

Ontdoet eens deſen knoop in forma, iſt dat ghy
kont / ſonder nu noch te ſpreken vande maniere, op de
welcke sy 't weten / 't zy extraordinaris, of ordinaris, of
ſuſ / of ſoo / dat ſullen wy daernaer ſien; eerst van
de ſake ſelve ghediſputert / ende dit boozgaende ar-
gument

gument eens beantwoort; want Hulfius en heeft het noyt kunnen doen. De eerste boozstellinge is hare uyt Schyfture/de tweede en mach niemant loochenen / soo staet dan de consequente vast; of toont my contrarie / met Nego, concedo, distingo. Siet Peen die streeck moet ghy houden / de welke D. Hulfius noyt en durben houden / om dat hy wel sagh / dat hy hter rot over 't hooft in 't net soude geraken / ende soo wanneer dat hy-se heeft wille houden / dan heeft hy eenen schandelycken mis-flagh gedaen inde Philosophie / segghende Nego consequens.

Peenius pag. 258, Elisa en hadde gheen kennisse van 't gene die Sunamitische Vrouwe was overgekomen 2 Reg. 4. 37 hare Zie e. secht hy, is in haer bitterlyck bedroeft, ende daer heeft het voor my verborghen. Soo en openbaert God: oock de Heyligē in den Hemel niet alle dingen, maer sommige alleen.

Antw. Wat noot hter die consequentie te maken / aeghefien dat ghy wel wist / dat ick te voren gheseyt hadde / ende toeghestemt / dat Godt niet alle dinghen, maer sommige alleen, naer de gelegentheit van tijt / ende personen / openbaert aen de Heylighen / en naer al dit / en sijt ghy niet machtygh te bewylen / dat Godt aen eenen Heylighen alleen / niet en kan de wetenschap gheben van alles / wat'er omgaet op aerden / want dan en soude die kennisse noch niet onepndigh / ofte onbepaelt sijn / om dat de boozwoyten en niet onepndigh en sijn in 't getal / noch onbepaelt.

Peenius. Dien-volghende uyt de extraordinare openbaringhe veler dinghen aen de menschen hier op aerden, kan niet besloten worden, dat de Heylighen in den Hemel weten alle onse nooden, particuliere ghebeden, en suchtinghen.

Antw. Dat segghen wy mede. Maer waarom neemt ghy 't alleen op de openbaringhen / die aen menschen hter op aerden gheschiede sijn / dit raecht alleen de maniere; waer blijft de wetenschap van Moyses, Elias, Abraham, Israel, van de Martelaren, Propheeten, Apostelen, ende alle de Heylighen die by den thronen Gods stonden. Dese moet eerst om verre gheslooten worden / met de wederlegginge van 't argument hter-boven van my ghestelt / in weinige forme. *Wp*

en leeren dan niet / dat de afgheslozvene Heylighen
 werenschap hebben van alle onse nooden / maer wel
 van sommighe / nae den eytsch / ghelegentheyt / en-
 de omstandigheyt vande sake / tijt / ende persoonen.

Peenius. Maer hier rechts te voren hebben wy gethoont
 dat de kennisse van sommighe nooden niet ghenoech en is;
 om daer op te fonderen de aenroepinghe der Heylighen.

Antw. **I**s wel gheseyt / maer niet behoon: Ick
 loochte het dan?

Peenius. Dese slotreden en deught niet de welke ghy
 maect *à minori ad maius* in deser voeghen: Aenghesien dat
 sterflicke menschen, noch beswaert wesende met haer Lic-
 haem, door de openbaringhe Godts doorsien hebben de her-
 ten der menschen, nae dat de sake, tijt, ende persoonen ver-
 sichten, veel meer ghebeurt dat, aen de afgheslozvene Hey-
 lighen, die nu verlost sijn van 't swaer, ende grof pack haer-
 der Lichamen, datse nae de omstandigheyt vande sake, tyt,
 ende persoonen, door de bysondere openbaringhe Godts, de
 herten der menschen doorsien.

Antw. Ghy spreekt hier wederom / vande manie-
 re, dat is / vande kennisse der herten, ende bysondere open-
 baringhe, eer gy beantwoort hebt mijne Schryfuer-
 plaetsen raeckende de sake selve, dat is / de weten-
 schap / die Moyses, Elias, de Apostelen, Propheten &c. ge-
 hadt hebben / wat seggt hier van? Doch de wijle
 ghy wilt booztgaren in alle te mengelen onder mal-
 handeren / soo bewijst my dan / dat dese ingue
 boozgaende slot-reden niet en bestaet.

Peenius. Ghy sout voorsichtigher spreken, indien ghy
 seyd, dat Godt somtijts aen sijne dienaers extraordinaerlyck
 heeft bekent ghemaect de ghedachten, ende het inwendigh
 voornemen der menschen, in plaetse van niet duysterlyck te
 segghen, dat Godt haer soude mede-ghedeelt hebben de gave
 van eens anders herte te doorsien, ofte doorgronden.

Antw. Dat en hebbe ick niet eens ghedacht soo te
 seggen / ofte soo sae / toont my dese woorden in mijne
 victorie, daer ick segghe dat Godt, die gave, haer soude
 mede-gedeelt hebben ende genomen / en schoon ick
 had'er gesept / daer en was niet een hayz aen mi seyt:
 Wat sien de Engels malhanders gedachten natuer-
 lyck; waerom

waerom en kan Godt niet maken / dat de Heylighen
onse ghedachten sien / - door een boben-natuurlijck
licht ?

**Doch laet ons soo spreken / ghelijck ghy hier ber-
epscht / en laet ons spreken / ghelijck ghy seggt dat
Costerus doet / hier mede en is noch niet ghetoomt /
dat mijne slot-reden niet en deught.**

Peenius Pag. 286. Indien den Heylighen niet bekend es
worden die dinghen, die op aerde gheschieden, op die wij-
se, als aen den levendighen af-wesighe bekend ghemaect
worden, soo en can gheen vergelijkinghe ghemaect
worden tusschen de openbaringhe die aen den levendighen
gheschiedt is, ende die aen den afghestorvenen gheschieden
soude.

**Antw. Siet ghy nu niet claer door de oogh / dat
Peenius gheduerich blijft swieren op de Wijsen alleen /
en dat hy niet en komt tot de sake selve ? wel aen dan
wy segghen dat aen de afghestorvenen Heylighen
onse inwendighe voornemens van Godt (siet nu spreke
ick ghelijck ghy wilt hebben) gheopenbaert worden /
ghelijck dat gheschiedt is aen den levendighen : soo
bestaet tot noch toe mijne slot-reden :**

Peenius. Die openbaringhen sijn singulier ; ende extraor-
dinaris gheweest : ende al-hoe-wel men niet en can weten of
het den Heere belieft aen den afghestorvenen jet particuliers
te reveleren van de dinghen hier beneden : Nochtans ge-
nomen al, dat misschien de Heere in den Hemel aen sijn
Heylighen somtijds extraordinaerlijck jet openbaerde van
de benedenste dinghen, soo en can dat even wel niet ge-
noegh zijn, om te besluyen, dat onse particuliere ghebe-
ben en suctinghen hen ordinaerlijck bekend sijn, noch-
te daer uyt ghemaect werden eenen ordinaeren Reghel,
ende fundament, om hen met soodanighen gheloove aen te
roepen.

**Antw. Hier wordt alles wederom ghemengheit
onder malckanderen / ende Wijsen, ende aenroepin-
ghe : van de aenroepinghe hebben wy hier bozen ghe-
spoken / van de Wijsen en is hier noch gheen plaetse
want eerst moet de sake selve ghedisponeert worden /
dat is / of de afghestorvenen Heylighen be sonder ken-
nisse**

nisse hebben van besondere dinghen / die hier om-
gaen op aerden / en daerom moet eerst beantwoort
worden / dat argument / dat ick hier vozen / upt
berisepden Schrifuer-plaetsen vast gheselt hebbe:
Want wy en besuyten de aentropinghe niet upt de
wetenschap alleen / maer upt alle de redenen / ende be-
wijffen samen ghenomen / ende dat tegen u l. die ver-
scepden redenen tracht in te bzenghen / om de selve
om berre te stooten / onder anderen / dat de Heylighen
van ons niet weten , hter teghen stellen wy onse bewij-
fen / om te thoonen datse mer' er daet van ons we-
ten / en dat heb ick boven betwefen met 6. clare Schrif-
uer-plaetsen ; waer upt wy niet immediatelijck en
besuyten / darmense mach aentropen / maer thoonen
alleen dat'er dit beletsel niet en is / het ghene ghy
boozwent ; of nu dit gheschiedt op soo een Wijs, of
op een ander / dat is wederom een soo berisepden
questie / als de sake selve, berisepden is van de manic-
re. Alsoo wilt ghy-lieden ghedurigh disputeren / hoe
het boodt can verandert worden in't Uichaem
Christi, dat is / van de transsubstantiatie, eer men ghedis-
puteert heeft / of het wesentlijck Uichaem Christi,
daer mer' er daet is / 't welck is teghen alle goede
ozden / ende gheschiedt heyt / de welke mede-bzenght /
prius de re, postea de modo.

Peenus. Uyt het ghene geschreven is, en moeten wy met
onse reden-kavelinghen niet besuyten, jet dat strijdigh is te-
ghen het gheschreven.

Antw. Wie is'er die sulck een besuyt maecht / ofte /
wat en is'er niet gheschreven ? ofte wat is hier dat
strijdigh is teghen het gheschreven ? ist niet gheschre-
ven dat de heylige besondere kennisse hebben (want
hier van disputeren wy nu alleen) van besondere dia-
ghen die hier omgaen op aerde ? seght ghy dat neen / con-
trarie blijktt claer upt *Matth. 17. 3.* ende de andere
Schrifuer-plaetsen van wy nu datelijck booz-ghes-
selt : Daerom en weder-leght ghy die niet in't be-
sonder ? waerom staet ghy namelijck ober *Apoc. 18.*
20. Lucas 10. Apoc. 6. 10. wat seght ghy hier op ? moet
ghy niet bekenen / dat de heylighen daer kennisse
hebben

hebben van onse dinghen: ofte soo niet: thoont my
contrarie / ofte/ aenghesien/ dat ghy de sake seker niet
en derft roeren / maer alleenlijck blijft swieren op
de maniere, seght my ten minsten / of de Heylighen
dese wetenschap hebben ghehadt alleen door
traozduaerliche openbaringhe / of niet / en maer
dat ghy bonnist van de kennisse die de Engelen heb-
ben van de bekeeringhe eens sondaers in het beson-
der.

Peenius. Uyt de openbaringhen, de welcke aen sommige
mensen hier op aerde levende gheschiedt zijn, en moeren
wy niet besluyten jet, dat strijdigh is teghen de boven ver-
haelde plaetsen, de welcke den afghestorvene Heylighen
benemen de speciale kennisse van de menschelijke ding-
ghen.

Antw. Tot noch toe en hebbe ick niet een sooda-
nighe Schyftuer-plaetse ghesien: want de ghyne
die ghy hier teghen boort ghebrachte hebt, en raeken
niet meer onse materie / als den Hemel de aerde
raecht / soo ick gherhoont hebbe uyt de eyghen ver-
claeringhen van uwen Bybel, niet alleen in mijn
Historie van Roomen, maer oock in dit teghen-woordigh
Tractaet; daer ick mijne bewijzen/ wederom met
nienwe redenen / ende Schyftuer-plaetsen hebbe
versterckt. Soo moet ghy dan studeren / ofte om
andere Schyfturen te vinden / die de kennisse
der Heylighen om verre stoeten / ofte wel / my-
ne teghen-ghebrachte argumenten wederlegghen /
ende te niet doen.

Peenius. Die openbaringhen hebben behoort tot het
Prophetische ampt, 't welck die Heylighe in den Hemel en
hebben gheene soodanighe openbaringhen van goede om-
hare ghelucksaligheyt, ende dienst te volvoeren: want sy en
verkeeren niet in den selfden staet, ende bedieninghen met
de Propheten, die in de strijdende Kercke leerden.

Antw. Waerom en antwoort ghy niet op de ken-
nisse die Moyses, Elias, de Engelen/ Propheten/ Apo-
stelen/ Martelaren / ende alle de Heylighen die by
den thoon Gods stonden / wannec de gheden al-

ter ghelooftigen wierden gheoffert/ hebben ghehad?
 Is dit ene besondere kennisse gheweest van onse be-
 sondere dinghen/ of niet? soo jaer? soo hebbe ick de-
 lke selve, dat is/ dat de Heylighen besondere kennisse
 hebben van onse besondere dinghen: soo niet? Soo
 schoont wy dan waer dat het outzucht, dan sullen
 wy sien of sy die kennisse hebben ghekegghen extra-
 ordinaerlijck, of ordinaerlijck, door het verhael van de En-
 ghelen, of van de stervende, &c. Ghy gaet hier ghedue-
 rig aen voort / als of ick niet anders bessen en
 hadde als de openbaeringhe die gheschiedt aen den
 Heylighen / nyt de openbaeringhe die gheschiedt zyn
 aen de lebende menschen; daer ter contrarien al
 de werelt can sien/ dat ick naemelijck nyt de weten-
 schap/ die de Schrifture seght dat Moyses, Elias, &c.
 in't ander leven hebben ghehad/ wil berhoenen de
 wetenschap der afghestorbene Heylighen / ende nyt
 de openbaeringhen / die de Propheten hebben ghe-
 hadt/ alleen wil bewijzen de maniere op de welke de
 Heylighen dese wetenschap krijghen/ die wy weten/
 dat Moyses, Elias, de Enghelen, Propheten, Apostelen, en
 de Martelaren met'er daer ghehadt hebben. Hier mede
 is samen beantwoort uwe volghende reden: want
 wy bekenen dat daerom de Propheten niet en sijn
 religieuslijck aengheroepen ghewest/om dat sy die
 openbaeringhen hadden / alsoe en moeten de Heyl-
 ighen om die reden alleen / niet aengheroepen wor-
 den: Maer 't is ons ghenoech/ dat wy nyt die open-
 baringen die de Propheten hebben ghehadt/ kunnen
 bewijzen/ dat noch het afwesen der Heylighen, noch de
 wijde der plaetse genoeghsaem zyn/om de wetenschap
 der Heylighen te beletten / 't welck ghy-lieden noch-
 tans gheduerigh teghen ons roept.

Peenius. Ghy seght dat de Heylighen in den Hemel, Gods
 het openbarende onse ghebeden wel cannen weten.

Aotw. 't is waer: Doch niet alleen door de open-
 baringhe Gods, maer soek door andere middelen/
 die naemelijck den Augustino voorgestelt worden/ ende
 van wy hier hebben verhaelt.

Peenius. Wy en segghen gheenins dat dit, Gods onmo-
 ghe-

ghelijck is ; de questie en is niet wat *Godt* kan , maer ofmen
uyt de absolute macht *Godts* , al watmen wil , sonder ghetuy-
ghemisse der Schrift , mach statuieren : want *onse Godt* is in den
Hemel , hy doet al wat hem behaeght *Pfalm* 115. Soo moet-
men dan *Godts* macht , ende sijnen wille saemen voeghen :
Maer van sijnen wille moetmen oordeelen uyt si, en wo-
de : En *Godts* Woordt en leert ons gantschelic niet , dat
Godt aen den Heylighen in den *Hemel* , onse ghebeden open-
baert.

Antw. *Godts* **Woozt** leert ons / dat *Moyfes* , ende *Elias*
hebben gheweten / dat *Christus* was op den *Berg*
Thabor , en dat sijn *lijden* aenstaende was : *Item* :
dat *Abraham* , ende *Israel* , (nemende utren *teyt* ober-
gheset in *presenti* ,) hebben gheweten de hoghebron-
der *Joden* : *Item* / dat de *Apostelen* / *Propheeten* /
en *Martelaeren* kennisse hebben ghehad van het
verderf van *Babylon* , van haere hoerren / weelde / en
de kostelijcke waeren : *Item* dat de *M* *relaeren*
hebben gheweten / dat haere verbolghers noech le-
den op aerde : *Item* dat alle de *Heylighen* / die op
den *thoon* stonden / ghesien / ofte gheweten hebben
de ghebeden aller gheloobighen / die ofte van *Carlo* ,
of van een ghescharpen *Engel* werden gheseyt
aen *Godt* : *Item* / dat de *Engelen* / oock die de be-
heeringhe des *Sondaers* niet ghesien hebben / de
selve weten. Dit en can niet gheschieden / of daer
moet eenighen middel zijn / dooz den welken / si
dese wetenschap bekomen ; een van de bequaemste
middelen is / van de openbaringhen / die wy vinden
in *Schryfture* gheschiet te zijn aen afwesighe men-
schen : uyt *Schryfture* dan en beslupen wy niet ab-
leen dat de afghestozbene *Heylighen* met'er daer we-
tenschap hebben van onse dinghen / maer oock dat
den bequaemsten middel / om dese wetenschap te
bekomen / is de ghene / die *Godt* ghebruyckt heeft ten
opsichte van de levende afwesighe menschen : in der
voeghen / dat ghy wy ofte moet bekenen dat *Moy-
ses* , ende *Elias* &c. wetenschap hebben ghehad van
on'e dinghen / ober-sulckx dat *Godt* dese wetenschap
ghewilt heeft / ende soo moet ghy wy oock bekenen

nen dat hy den middel ghewilt heeft / door den weleken sy dese wetenschap souden becomen : ofte wel / ghy moet / met weder-legghinghe van mijne Schrijver-plaetsen thoonen / dat Moyles, Elias, de Apostelen / Propheeten &c. dese wetenschap niet en hebben ghehad.

Peenius. Dat Godt het kan doen , daer aen en twijfelen niemant, maer om dat de aenroepinghe moet steunen op het seker fundament van Godts Woordt : want die twijfelen , en wert niet verhoort , noch ontfanghen.

Luc. 1.

Antw. De aenroepinghe der Heplighen steunt op gheprobeerde exempelen van de Schrijver : de wetenschap van ghelijcken / ende wy en twijfelen niet of Godt wilt de middelen / aengheven dat wy seker sijn dat de Heplighen de wetenschap hebben : soo sijn wy dan hier steunende op het seker fundament van het Woordt Godts : en daarom en sijn dit niet / ghewilich ghy seght / phantasyen van s' menschen herte sonder Woordt Godts.

Peenius. De wijle wy van Christo den Middelaer, hebben het seker, ende uytgedruckte bevel, ende beloftenissen Godts, waerom souden wy ons dan tot onbekende, ende onsekere laten voeren ?

Antw. Seght ons wat nieuws : want dit is nu tijtmael beantwoort.

Ik loochene dat wy ons tot onbekende, ende onsekere laten voeren, wanneer wy ons adresseeren tot den Heplighen : contrarie is nu betwefen.

Peenius. Voorwaer 't is eene groote stoutigheyt van de Hemelsche dinghen, sonder Woordt Godts soo vrymoedigh te disputeren, als of wy met Menippo gisteren uyt den Hemel waren neder-ghevloghen.

Antw. 't is onwaerachtigh dat wy hier disputeeren sonder 't Woordt Godts : sae het Woordt Godts dat wy voorstellen aengaende de besondere wetenschap der Heplighen / van besondere dinghen die hier omgaen op aerde / praemt u soo sterck / dat ghyer niet en durst aenkomen / maer gheduerigh blijft swieren op de Wijse alleen / sonder te komen tot

de sake selve, waer in gy precies de voetstappen volghet van uwen Hulsus.

Peenius. Ghy vraeght wat ongherijmheydi isser, indien gy segghen dat die Heylighen, de welke het Lam volghen al van het henen gaet. Apoc. 14. 4. vele dinghen verstaen, ende niet van het Lam selve? Pag. 89. Maer het is ongherijm hier op de aentropinghe der Heylighen te beweiren.

Antw. Waer heb ick dese slot-reden ghemaect: soe sae? wijst my de plaetse aen: soe neen? waerom schijft ghy my dese slot-reden toe? Ick segghe dan noch eens / datmen niet opt de wetenschap der Heplighen alleen / veel min opt de wijse alleen opt de welke sy t'weten. (ghelijck ghy hier wilt hebben) can besuyten de aentropinghe der Heplighen maer die moet besloten worden opt alle de reberen ende Schyfturen saemen ghenomen / die ick stelde van't eerste tot leste / in myn Victorie van Roomen. Ende hier in dit teghentwoordigh Tractaet. ~~W~~ lertijt en hebt ghy noch niet beantwoordt mijne Schyftuer-plaetsen / met de welke ick de sake selve bewijse / dat is / dat de Heplighen mer'et daer wtten besondere dinghen / die hier omgaen op aerde / maer gy blijft hier wederom swieren op de wijse alleen. ~~W~~ t' ghene dat ghy hier doen moest / wanneer ghy wilt de handelen vande Wijse alleen / was / reden te gheben / waerom de Heplighen die ober al 't Lam volghen bele dinghen niet en konnen verstaen van het Lam selve.

Peenius. Daer nae seght ghy: Denckt hoe vele menschen daer comen te sterven wel wetende in wat noodt hare vrienden sijn, indien dan dese werenschap nae dit leven haer by blijft, namelijk die saligh zijn, soe weten sy dan den noodt van hare vrienden.

Antw. Jae / dit sijn mijne woorden; maer ick wil wel dat dit wederom alleen op de maniere vande wetenschap vzaeyen sal / ende alsoo sal Peenius de sake selve. midt hem die druppen te suet sijn / al stille laten steken. Du / wat seght ghy van dese maniere datelijck aengheroect?

Peenius. Men moet onderscheyt maecten tusschen de geheughe

beughenisse der voorledene, ende de wetenschap der tegen-
noordighe dinghen.

Antw. **Dat is blypen alle twijffel.**

Peenius. Wy staen toe dat de sielen der salighlijck afghe-
storvene, wel ghedencken aen de dinghen, die of hen selve
in den lichaeme noch strijdende, ofte hare Maghen, en
Vrienden over ghecomen zijn, de wijse Abraham tot den
Rijcken verdoemden seyde *Luc. 16. 25. Kindt, ghedenck*
dat ghy u goedi ontfanghen hebt in uw^{er} leven, en Lazarus des ghe-
lijckx besquade.

Antw. **Ich en twijffele uter / of ghy sult my oock**
toestemmen / dat de aysterbende Heylighen / die saken /
daer sy noch ghebeughenisse van hebben / oock aen
andere Heylighen / soo Augustinus seght / konnen ver-
haelen: Siet daer hebt ghy noch een wijse van de
wetenschap der Heylighen / aengaende de saken hier
beneden.

Peenius. Maer wy ontkennen dat de sielen der Heylighen
in't besonder, ende in't *particulier* weten, wat ons, die op
aerde noch leven, alle daghe, alle ure, en ooghenblick
over-comt, welcke sijn de aff-sten, ende beweghinghen des
herten, welcke sijn de particuliere ghevallen, ende ontmoet-
tinghen van jeder mensche.

Antw. **Wy rhoonen uyt Schryfture / dat Moyse,**
ende Elias in't besonder hebben gheweten / dat Christus
was op den berch Thabor, ende dat sijn lijden en-
staende was. Item / dat de Propheten / Apostelen /
ende Martelaren in't besonder hebben gheweten de
destruicte van Babylon, haere hoerterije / weelde / ende
hostelijcke waren. Item / dat de Enghelen in den
hemel / ende niet alleen die hier verkeerren op de aer-
de / in't besonder weten de bekeeringe eens sondaers /
't welck blypen twijffel niet alleen moet verstaen
worden van een sondaer alleen / maer van vele / sae
van alle: want daer en is gheen reden / waerom sy
meer de eene souden weten / om haer te verblijden /
als d'andere. Item / dat de Martelaren in't beson-
der hebben gheweten / dat hare vervolghers noch
leefden op aerde: Item / dat alle de Heylighen staen
de by den thronon Godts, de ghebeden aller gheloofi-
ghen /

ghen / die van Christo, of een Enghel / werden ghe-
 offert / hebben ghesten in't besonder. Dese weten-
 schap hebben sy ghehad nae gheleghentheit van de
 sake / tijt / ende persoonen / soo als het blijct; ende
 de heylighen die nu mer'er daet noch sijn in den he-
 mel / sijn de selve / de welke daer gheweest sijn ten
 tijde van Joannes, en die daer noch by ghecomen sijn
 sijn van den selven slach / ende conditie / met de ghy-
 ne / de welke daer waren ten tijde Joannis; ende God
 de wijle hy ouerranderlyck is / handelt wonder-
 ruyffel nu ter tijt met den heylighen ghelijck hy de
 de ten tijde Joannis, volght dan dat nu ter tijt oock
 de heylighen / naer gheleghentheit van sake / tijde
 ende persoonen / besondere wetenschap hebben van
 ouer besondere dinghen / jae van de ghebeden der
 ghelooovighen hier op aerde in't besonder. Dat is
 de sake selve, de welke vast ghestelt zijnde upt Schryf-
 ture / soo versterker te rhoonen / dooz wat middelen
 sy aen die wetenschap conuen gheraecten, icl segg
 (conuen) want haere wetenschap seker zijnde / ghe-
 lijck blijct upt Schryfture / soo ist seker dat'er eenig-
 ghe middelen moeten sijn / dooz de welke sy dese
 wetenschap krijghen: Hoedanigh dese middelen
 sijn / daer en is ons niet veel aen gheleghen: Want
 't is seker dat'er eenighe moeten sijn / de wijle het
 seker is / dat sy wetenschap hebben. Hier op stel-
 len wy verscheyden middelen dooz / ende upt Schryf-
 ture / ende upt Augustino. Op dat ghy lieden niet
 meer teghen ons en soude roepen / dat de heylighen
 de herten niet en connen doorsien, wy rhoonen in Petrus,
 Paulo, &c. dat Godt aen haer de voornemens der
 herten gheopenbaert heeft: ofte / dat de wijde der
 plaetsen tusschen ons, ende haer te groot is: Wy rhoonen
 in Ezechiël, dat hy te Babylonien sittende in sijn huys
 ghesten heeft / wat te Jerusalem omginch: ofte / dat
 de heylighen soo langhe ooren niet en hebben, dat sy roe-
 stemme souden strecken. Wy rhoonen in Bliseus, dat
 hy gheweten heeft alle de woorden / die den Coninc
 van Syrien in sijn binnenste slaep-camer sprack. Of-
 te / datte soo scherplichtighe ooghen niet en hebben, dat sy

ons souden sien: **W**p thoonen dat Stephanus op de aerde ghesien heeft waer'ringh in den Hemel/ ofte dat sy't niet en weten, door brieven, of boden, **W**p thoonen/ in Moyses, end Elias, dat sy dooz openbaringhe/ of verhael der **E**ngelen/ gheweten hebben de komste Christi op Taabor: dan verghen wy daer by de middelen upt Augustino, onder anderen oock het verhael van de afgestozene Heplighen: ende alsoo en is niet alleen de besondere werenschap der Heplighen dat gheselt/ maer oock de middelen aenghe-
Wisen/ dooz de welke sy die wetenschap kringhen/ alsoo oock worden uwe redenen te niere ghedaen die ghy inbrenght teghen de middelen; ende onse leeringhe wordt upt Schrifture bewesen aengaende de wetenschap selve, oock van besondere dinghen / **J**ae van de ghebede der ghelovighen op aerde.

Du moet ghy **W**p segghen / wat beletselen dat'er zijn / waerom dat de Heplighen niet en weten de besondere nooden / alle daghe, ende alle uren, niet van alle menschen/ maer nu van d'een/ nu van d'andere/ **J**ae van vele samen.

Dit beletsel en can niet wesen / om dat sy niet alom teghenwoordigh en zijn: want **W**p wisen u verschepden middelen aen / dooz de welke sy verre afwesich zijnde/ dit conuen weten/ ghelijck het geschiet is in sommighe vande Propheten.

Dit beletsel en kan niet wesen / datse niet alweteende en zijn: want te weten / alle daghe, alle uren de besondere nooden van vele / **J**ae van alle menschen samen/ en is niet alles absolutelijck weten: daer en-
Wopen/ wy en seggen niet/ datse de herren selve dooz-
 grond: n / (al hoe wel Godt dit can haer medrelen) maer alleenlijck dat haer de booznemens des herren van Godt gheopenbaert worden/ ghelijck gheschiedt is in Petro, Paulo, en andere.

Dit beletsel en can oock niet wesen / datse niet almachtigh en zijn: want de particuliere nooden te weten oock van duysenden / **J**ae hondert / en hondert duysenden menschen / is eene saecke die bepaelt is / soo en sie ick niet waerom dat tot eene

bepaalde sake/berespcht soude worden/een onbepaalde macht.

Kont ghy gheene beletselen voort-brengghen/ so baldereu dan hier dese redenen/ die ick nu dadelijck hebbe ghegheben/ teghendit u roepen/ dat de Heylighen van ons niet en weten, namelijk, om dat sy by ons niet en zijn, om datse onse ghedachten niet en weten, om datse niet almachtigh, ende al-wetende en zijn, &c.

Peenius. Cornel. Hazart en magh uyt dit exempel van Abraham, niet besluyten *à minori ad majus*, ghelijck Colsterus in *Euchirid. pag. 386* doet, segghende, Indien de Vaders in't Voorburgh voor Christi comste connen weten, het ghene op aerde gheschiede: soo en sullen de Heylighen, die nu by Godt sijn, ende meerder heerlij. kheyte gheueren van de selve dinghen niet onbewust zijn: maer het cellius waerachtigh: want Abraham heeft het in't Voorburgh gheweten, dat die Rijke, &c. Ergo.

Antw. **W**at reden / waerom ick dit niet met Colsterus niet besluyten en magh?

Peenius. *Pag. 289.* Om dat Bellarminus hem teghenspreekt, &c.

Antw. **I**ck en ben aen Bellarminus niet ghesonden / soo magh ick het dan houden niet Colsterus.

Peenius. Abraham en is niet in eenigh voorburgh ghestelt gheweest, noch van het gelucksaligh aenschouwen Gods versteken, maer is in de Hemelsche wooninghe, ende in't Rijke der heerlijckheyt ontfanghen.

Antw. **A**l-hoe-wel het contrarte waerachtigh is/ laet ons nochtan dit soo nemen/ghelijck ghy seggt: soo veel te beter dooz my: want dan hebbe ick een clarder exempel vande wetenschap der Heylighen/ t welck ghy my selbe byghesestelt hebt.

Peenius. Augustinus *lib. de cura promouus cap. 15.* soude antwoorden, dat Abraham uyt het verhael der Enghelen, ende van Lazarus selve, den voorleden staet vanden Rijken brasser, ende vanden armen Lazarus gheweten heeft.

Antw. **S**oo houde ick het hier dan niet Augustino.

Peenius. Maer daer uyt en can niet-besloten worden dat

by kennisse heeft van den teghenwoordighen staet van ieder godsalighe in't particulier nae den eysch van de sake, ende omhandighen der selver.

Antw. Ten is niet van noode / dat hy kennisse hebbe / van jeder Godsalighe, maer 't is ghenoegh dat hy kennisse hebbe nu van desen / nu vanden ghemeynen / ofte van vele samen / soo de sake / tijt ende personen berepichen : ende overfulcklyc wy maecten dit besuyt: Abraham, namelijk indien hy ghelucksaligh was / (soo ghy wilt hebben) heeft wetenschap ghehadt van den staet des Rijcken, ende van Lazarus, dat is / nae de ghelegghentheyte van de sake / ende personen / nu Abrahams conditie en is niet verregert / soo heeft hy nu mede wetenschap van andere dinghen volghens den eysch / vande sake / tijt / ende personen.

Peenius. Oock moetmen onderscheyt maken tusschen een generale, ofte ghemeyne, en speciale, ofte besondere kennisse. Abraham, en alle Heylighen weten in't ghemeyn, dat de strijdende Kercke, en alle een jeder lidtmaet der selver in dit leven het kruys onderhevich is, ter contrarien dat de godloosen in dese werelt bloeyen, maer daer uyt en can niet belloten worden, dat sy in't besonder kennen alle de ellende, ende teghenheden van jeder vrome.

Antw. Dat segghen wy oock / dat de Heylighen alle de ellende, ende teghenheden van jeder vrome niet en kennen, veel min dat elcken Heylighen in't besonder die allegaer kent / al hoe wel dit niet onmoghelijck is. Niet te min wy bewijzen uyt de Schrifture / dat spuer alleen een ghemeyne maer oock een besondere kennisse hebben van vele besondere dinghen die hier ongaem op aerde / ende niemant en kan ons aenwijzen eenighe beletselen / waerom sy niet en souden wesen de particuliere nooden / oock van vele duppenden samen / soo besuyten wy uyt de voorgaende Schrifture plaetse datse oock die wetenschap hebben / tot alder tijdt / dat ons soodanighe beletselen sondelijck / ende wertelijck sullen verhoont werden.

Peenius. 'T is waerlijck een grove, ende schandelijcken mis-

misflagh van Corn. Hazart, dat hy om uyt Schrifuer te bewijzen, dat de afghestorvene Heylighen van ons weten (want soo luyt het opschrift van sijn Cap 6.) Voortbrengt de woorden van Es. 63. 16. *Abraham en weet van ons niet, ende Israel en kent ons niet* pag. 89. Wat een slecht beleyt is dit?

Antw. **Maerom doch / is dit soo een grobe / ende misflagh / of cleyn beleyt?**

Peenius. *Pag. 290.* Om te bewijzen dat de afghestorvene Heylighen weten wat hier ommegeet onder de menschen *Pag. 87.* ghy allegereet eenen text, de welke duydelyk seght *dat je van ons niet en weten, ons niet en kennen.*

Antw. **Zijt ghy hier over verwondert? hoer sult ghy dan u selven verhoonen / als ghy willende verhoonen dat Christi eyghen Lichaem niet en is in het Nachtmael / eenen text allegereet / de welke duydelyk seght / dat'er het Lichaem is / jae het eyghen Lichaem: Want Christus seght: 'Tis mijn Lichaem? Siet hier bozen noch dieghelycke exempel meer.**

Peenius. Dat is den H. Gheest directelyck teghen spreken, ende hem willen corrigeren, om hem jae te doen seggen, daer hy neen toefeght.

Antw. **Soo moet ghy leden van mede / den H. Gheest directelyck teghen spreken / ende hem willen corrigeren / wanneer ghy neen seght / daer den H. Gheest jae toefeght.**

Peenius. Hoe ist moghelijk, dat hy soo haest vergheten heeft sijne eyghene *Catholijcke antwoorde*, gh-gheren op de selve woorden soo onlanghs te voren *pag. 82.* namentlyck. *Van alle de bewijzen en isser gheen krachteloos, ende min deende ter sake als dese voor-gheselde Schrifuer-plaets: Want daer en is zelfs de minste schijn niet, dat den Propheet t'sains hier handelt van de wetenschap der afghestorvene Heylighen.* Is dit niet een notoire contradictie, te willen bewijzen, dat de afghestorvene Heylighen weten wat hier omgeet onder de menschen, uyt die woorden in de welke (volghens sijn eyghen verclaringhe) *de minste schijn niet en is dat'er goehandelt wert vande wetenschap der afghestorvene Heylighen?*

Antw. **Neen't Peeni, ick ben hier wel inbachtigh**

ghetweest / wat ick te voren gheseyt hadde / ende hier en is gheen contradictie / veel min notoire / want ghy schijft mi hier een sake toe / die onwaerachtigh is / te weten / dat ick uyt de selve woorden, het een / ende het ander bewesen hebbe : ten zijn de selve woorden niet ghetweest / want die van den echtighen Text staen in den voorgaenden tijdt / in preterito, en die van den Text / staen in praesenti, dat is / in den teghenwoordighen tijdt ; soo groot onderscheydt isser dan tusschen de woorden van den eenen Text / en van den anderen / alser is tusschen den voorleden tijdt / ende den teghenwoordighen ; ende daerom en is 't gheen contradictie / want contradictie is / strijdende dinghen te segghen van een / en de selve sake / ende met opsicht op den selven tijdt.

Peenius. Hoe hebt ghy dan Pag. 84. kunnen censurieren den Text van onsen Bybel, als qualijck overgheset, om dat-se de woorden van den Prophete uytspreeckt in den teghenwoordighen tijdt : *Abraham en weet van ons niet, Israel en kent ons ons niet* : het moet wesen, seght ghy aldaer in den voorleden tijt : *Abraham en heeft van ons niet ghe weten, Israel en heeft ons niet ghekent*, daer hy hier van dese sijne oversettinghe niet alleen afwijckt, maer oock de onse justificeert, de wijle hy de selve voort-brenght, om te bewijzen dat nu teghenwoordigh, *Abraham, ende Israel weten* sijn op hadden van de sonde, ende overtredinghen, die haere naekomelinghen, in dien tijdt als sy haere bede uytstorteden, hier bedreven op aerde ; soo en hadde hy onse oversettinghe niet behooren, als qualijck, te verwerpen.

Antw. Wel hoe ? 't schijnt dat ick hier te doen hebbe met een man / die nogt loet ghestelt en heeft in de scholen / ende noch niet gheleert en heeft / wat dat is argumentum ad hominem ; komst Peeni, ick sal het u leeren : Argumentum ad hominem, is / als men de ep- ghe-

ghene wapenen van sijne Partye ghebruyckt om haer te bevechten/ ende de ghene/ die de selve ghebruyckt/ en approbeert-se daerom niet : 't is ghenoech/ dat sy van sijne Partye selve booz sulcks worden ghehouden. Nu/ hope ick / sult ghy wel verstaen / hoe ick den echtighen / ende waerachtighen **C**erx hebbe ghebruyckt/ om te thoonen/ datter geen krachteloosser Schryfture en is/ als Esaie 63. 16. om te bestrijden de werenschap der af-ghestozbene menschen : dat zijn mijn eyghen wapenen/ en daer blyde ick by: maer bewijle ghy den anderen **C**erx booz ghehoudt/ ende approbeert/ hoe-wel ick den selven niet en appobere / soo neme ick hem aen / niet als van my gheapprobeert / maer van u / ende stelle utve eyghen wapenen teghen u / om te thoonen / dat Abraham ende Israel van ons weten : seght ghy/ soo sal ick oock utve Schryftuer-plaetse/ sprekende in praeterito, aen-nemen/ ende teghen u stellen? ick ben te vreden/ maer siet wat datter uyt volghen sal : ghy moet segghen dat het den waerachtighen **C**erx niet en is/ ofte ghy moet bekennen dat hy sulcks is : seght ghy het eerste den Hebreuwschen / en Griekschsen **C**erx overtuygghen u van contrarie : seght ghy het tweede soo en sult ghy anders niet hebben/ als dat-men daer uyt niet en kan trecken / dat de Heylighen van ons niet en weten/ en soo en kondt ghy dese Schryftuer-plaetse/ in haeren echtighen **C**erx ghenomen wesen/ niet ghebruycken teghen ons. Immer is saet wy samen / dat ick den waerachtighen **C**erx ghebruycke tot u naedeel/ ende den utven tot mijn booydeel / 't is ghenoech dat ghy hem approbeert / om te wesen een argumentum ad hominem.

Peenius. pag. 291. Dewijle ghy onse oversettinghe by maniere van eene teghenwerpinghe aldaer voorstelt, ende hier nu de selve approbeert, soo gheeft ghy heymelijck te kennen dat onse sententie van de onkunde der Heylighen ten opsichte van onse dinghen, die op aerde ghedaen worden, daer door bevestight.

restight, ende het contrarie ghevoelen der Paus-ghefinde wederleght werdt, en volgens dien hem selven veroordeelt.

Antw. Hoe volght dit al? als ick utwe oversettinghe booz ghestelt hebbe by maniere van eene teghenwerpinghe / dan hebbe ick u immerg doen spreken volghens utwe eyghen oversettinghe; waer op ick gheantwoozdt hebbe / dat dese oversettinghe niet over-reen en quam / noch met den Hebreuwtschen **Text** / soo te sien is by Arias Montanus, ende Sanctes Pagninus, ende Sebastianus Munsterius, noch met den Griekschē, soo te sien is by de seventigh **Wt-legghers**: **O**berfulckig en hebbe daer utwe oversettinghe niet gheappzobert: Ick en hebbe-se doek niet gheappzobert / wanneer ick de selve tot mijn boozdeel ghenomen hebbe om te bewijsen de wetenschap van Abraham, ende van Israēl, maer hebbe-se alleen ghebruyckt als de ghene / die dan u gheappzobert woort / om utwe eyghen wape-**nen** / te stellen teghen u selven.

Peenius. Hoe sal Hazart dir goet maken? Ick en kan niet bedencken hoe meester Cornelis, hier Pater Hazart, uyt dit warre-garen, daer hy sich in verstrickt heeft, sal kunnen redden, ende verlossen.

Antw. Du sier ghy / goede man / hoe ick dit goet ghemaeckt hebbe / ende hoe ghy / eplaegs! u eyghen selven her **Net** hebt over het hooft gherocken / als ghy Meester Cornelis, en Pater Hazart (als wesende by u twee personen) met eenen slag / in het warre-garen meude te brenghen. **H**elp nu u selven / ende ghe-**re**cht uyt het net / ist dat ghy koudt / want niemant en sal medelijden hebben met u / om dat ghy u selven daer in hebt ghesteken: **T**en zy datter seinandt mis-**schien** dencke / **Och-asin!** Peenius en wist niet beter / want hy en hadde noch niet gheleert / wat dat is **Ar-gumentum ad hominem**, en hier dooz beweeght zijnde / u de handt toe-**re**pcke / om u hier uyt te ontweyren; maer ick breefe dat het quaet werck sal zyn. Ick en gheloove niet / dat D. Hulsus dit sal kunnen doen; **sprecht**

Den Hollantschen
spreekt van de Heeren Professoren van Leyden aan
die uw' boeck gheapprobeert hebben.

Peenius. Dat ghy drijft, dat hier soude ghespro-
ken werden van een approberende kennisse, soo dat
dit de sin soude zijn: Soo zijt ghy-lieden verandert, dat
Abraham, ende Israel, uwe godvruchtighe Voor-ouders, u
niet en kennen voor haere kinders, Want de Prophete spreekt
hier op de selve maniere, en met de selve Woorden, gelyck
als ghesproocken wordt Matth. 7. 23. ende Cap. 25. 12.
daer Christus seyt tot de sondaers: Ick en wees van u-
lieden niet, ick en kenne u-lieden niet, te weten, voor de
mijne. Pag. 90. Wy segghen dat dese ydele verwach-
t werdt wech-ghenomen door de teghen-stellinghe
van den Text.

Antw. **Choont eens / dat dit een ydele verwach-
t is.**

Peenius. De Kercke bidt: Siet van den hemel af, en-
de aenschouwt van uwe heylighe, ende uwe heerlycke Wou-
ninghe: Ghy zijt doch onse Vader, Want Abraham en weet
van ons niet, ende Israel en kent ons niet: Ghy, o Here,
zijt onse Vader, onse Verlosser, ende van onds af is uwe
naem.

Hier siet waerlijck jeder een, dat absolutelijck,
en simpelijck gheseght wert, dat Abraham, en Israel,
ende de andere Heylighen des Ouden Testaments,
den staet, ofte toestant der levende hier op aerde niet
en weten.

Antw. **Eben absolutelijck / en simpelijck wordt er
ghesept Matth. 7. 23. ende 25. 12. Ick en weet van u niet, ick
en kenne u niet, alser absolutelijck / ende simpelijck
ghesept wordt Esaia 63. 16. (volgens uwe over-seetin-
ghe) Abraham en weet van ons niet, Israel en kent ons niet,
maer not die absolute / ende simpele wozden: Ick en
weet van u niet, ick en kenne u niet, en mach-men niet
beslypen / dat Christus van haer niet en wist / noch
haer**

haer niet en kende / want contrarie is waer : al too
 en machmen upt die absolute/ende stampele woorden
 (ghelijck ghy hier doet) Abraham en weet van ons niet,
 Israel en kent ons niet, gheen'ing beslapen / dat se den
 haer, ofte toestand der levende hier op aerde niet en weren :
 want de woorden sijn in beyde de voorzgaende Schrif-
 tuer-plaetsen de selve/ ende eben absolut/ ende sin-
 pel.

Peenius. Wel is waer, dat niet kennen, somtijdts
 in de Schrift werdt ghenomen voor niet approberen,
 ofte voor de mijne niet aen-nemen, maer het is mede
 waer, dat-men in sulcken oneyghentlijcken sin dat
 woordt niet opnemen moet, ten zy om ghewich-
 tighede redenen, die-men daer toe vinden kan in den
 Text. Wat reden is nu in de by-gebrachte woor-
 den Esaiæ, waerom het woordt, niet kennen, niet en
 soude ghenomen werden in sijn natuerlijke be-
 reckenisse voor een absolute loocheninghe?

Antw. Dat reden is: r/ waerom die selve woorden
 soo absoluteelijck uptgesproken in haere natuerlijke
 bereckenisse niet ghenomen en worden/ *Matth. 6. 23.*
 is om dat wy weren dat Christus de sijne metter daet
 kent/ ende van haer weet: soo bewijzen wy mede
 van/ dat de Heylighen kennisse hebben van ons/ en
 daerom en meynen wy niet/ dat de Schrifture dese
 kennisse van haer soude wech-nemen.

Ten anderen / den Text selve gheeft ons hier toe
 bestandighe redenen / want ghelijck *Matth. 7. ende*
24. de hoogheden verhaelt worden van de ghene die
Christus verstoet / ende daer op gheseyt wordt: ick en
weet van u niet, ick en kenne u niet, te weren / voor de
*zijne, alsoo werden mede *Esaiæ 53. de overtreddingen**
der Joden verhaelt / en daer op gheseyt: Abraham en
weet van ons niet, Israel en kent ons niet, te weren / voor
de hare. Du moet ghy my voorzder dan thoonen/ waer
het verschil in bestaet tusschen het een / ende het an-
der.

Peenius.

Peenius. pag. 292. De vergelijkinghe werde ghemaeckt tusschen Abraham, en Jacob ter eender, ende Godt de Heere ter ander zyde, ten opsichte van hope, en vertrouwen op de selve.

Antw. Dat is uwe glosse: Ick bevinde wel / dat ter ghesproken wordt van het vertrouwen op Godt als haeren Verlosser / maer ick en hoore daer niet segghen van vertrouwen / of niet vertrouwen op Abraham, ende Jacob, maer sy verhoonen aen Godt haere misdaden / v. 17. 18. 19. de welke soo bezre waeren ghekomen / dat Abraham, en Jacob haer niet en kenden voor de haere / biddende Godt / dat hy haer uyt die misdaden wilde verlossen: Ghelijck dan Matth. 7. 23 op het verhael der misdaden gheseyt wordt / Ick en kenne u niet, ick en weet van u niet, dat is voor de mijne: Al soo wordt Esaia 63. op het verhael van de misdaden der Joden gheseyt: Abraham en weet van ons niet, Israel en kent ons niet, Ergo soo moet dit oock op de selve maniere verstaen worden / te weten / voor de sijne, om dieghwil dat het in de selve omstandigheyt wordt gheseyt / ghelijck het Matth. 7. 23. ende 25. 12. gheseyt wordt.

Peenius. De reden selfs en laet niet toe, te gedencken, dat Abraham, ende Jacob haer harder ende stuerder hebben willen thoonen teghen het welck 't welck uyt hen was voortghekomen, als de Heere selfs.

Antw. Niet sulckx en kan oock uyt den Text werden besloten / maer alleen dat haere overtrenginghe soo bezre waeren ghekomen / ende sy soo verandert in leven / en handel / dat Abraham, ende Jacob haer niet en kenden voor de haere, sonder te spreken dat sy van de selve verstootten wierden / ofte hulpe van haer verwachteden / maer haere misdaden wierden niet verhooninghe noch meer ghecrageret.

Peenius. Daerenboven, wie kan segghen, dat alle deghene, in welcker name de Prophete spreect,

onweerdigh gheweest zijn der Heylighen sorghe,
ende liefde?

Antw. Dat en heeft noyt se mant gheseyt / noch en
is oock niet van noode te segghen / ten zy datter er-
ghens gheseyt wordt / dat-se allegaer afgheweken
waeren.

Peenius. Esaias selve verootmoedicht sich hier in
eene nederige belijdenisse, ende bidt in den persoon
van de gantsche Kercke, in de welke waelijck noch
sommighe waeren, welcken den Heylighen niet en
moesten verachten, ende verstooten.

Antw. 't Mach wesen / maer dit en doet hier niet
te propooste / want ick en weet niet / dat ick erghens
gheseyt hebbe / dat-se allegaer afgheweken waeren /
of datter niet sommighe en waeren die den Heylighen
niet en moesten verachten / ende verstooten.

Peenius. Oock soude volgen, dat Godt selve dese
aenbidders niet en heeft verhoort, nochte voor hen
sorghe ghedraghen, want dien de Heylighen, als de
liefde, ende sorghe onweerdigh van weghen haere
sonden verwerpen, ende niet willen erkennen, over
soodanighe verthoorn sich veel meer de Heere, die
de gherechtigheydt selve is, ende een verteyrende
vyer. Maer dat ghevolghen heeft hier gheen plaetse,
naedien het seker is, dat dese ernstighe, ende vyerige
ghebeden Gode aenghenaem zijn gheweest.

Antw. Hier en is gheen questie van de sorghe der
heylighen / ofte verhooringhe, maer of de misdaden
der Joden soo groot waeren / dat Abraham, ende Ja-
cob haer niet en kenden booz de haere; welcke mis-
daeden soo sy verthoonden aen Godt / met leetwesen
des herten / ende haden om ghenade / sy zyn verhoort
gheweest; ende samen / daer Abraham, ende Jacob haer
niet en kenden voor de hare, soo lauck sy van den Heere
gene vergiffenisse en hadde verkregen / dan hebbe sy
bupten twiffel hen booz de hare gekent / wanneer nu
A i haere

hare sonden vergeben wāren. Soo dat se niet en
kan sien wat ghy upt die verhooringhe wilt hystepen.

Peenius. Indien dese bidlers wel ghedaen hebben, met
Abraham, ende Jacob voor by te gaen, ende hare gheboden
immediatelyck tot Godt te richten, soo volght, dat groote
ende sware sondaren, sonder de Heylighen als middelzets, re-
ghel-recht tot Godt moghen gaen, t welck nochtans hier
teghen de leere des Pausdoms.

Antw Dit is wederom opentlijck gheloghen dat
dit strijt teghen de leere des Pausdoms / dat de son-
daers niet reghel recht en moghen tot Godt gaen.
Nu dat de Joden / haer niet en hebben geaddresseert
tot Abraham, ende Jacob, hier upt en volght niet dat
men de Heplighen niet en MAGH aenroepen. Want
indien dese aenroepinghe by haer is gebruyckelijck
gewest / soo ist seker dat sy niet ghelert hebben
dat men eerst tot de Hepligen MOEST gaen / eer men
tot Godt ginch: Indien se niet gebruyckelijck is
gheweest; wat is het dan wonder / dat se recht by
Godt sijn ghegaen / sonder de Hepligen aen te spre-
ken / als vooz-bidders?

Peenius. pag. 293. Hebben de sondighe Joden moghen
reghel-recht tot Godt gaen, sonder de Heylighen, het en kan
de Christenen niet qualyck afghenomen werden, dat sy in ba-
re aanbiddinghe, om ghelijcke reden, mede alle afgeschee-
ven Heylighen voor-by gaen, ende haer alleco aen Godt
houden.

Ant. Wie ist die haer dat qualijck afneemt? Want
en-hoven de Christenen doen vele dingen / die wij
haer / ende lofwaardigh sijn / al-hoewel sy van de
Joden niet ghepleeght sijn geweest / ende overvul-
nw' ghevolgh en bestaet niet.

Peenius. T' ghene Hazari seght Pag. 92. van den ver-
doemden rijcken Luc. 16. 28. dat hy nae dit leuen kennisse had-
de van 't ghene hier omgaet op de Werelt, want hy wist niet dat
sijne vijf-Broeders noch leefden: Waer upt hy verder aldus o-
gumceteert, by aldien dan eene verdoemde-Ziele weet, wat dat
op aerde gheschiet, hoe veel te meer sullen dat weten die in woonen
des Hemels, die het Godlijck wesen aenschouwen.

Antw. Hoe betwijft ghy dat dese consequentie niet
en dencht.

Peenius. Men magh uyt den stant der verdoemden niet
belluyten, noch procederen tot den staet der ghelucksaligen,
de wijle datse ons als seer tegenstrijdende staeten in de Schrift
voorghestelt worden.

Antw. Dat is byten alle twijffel / dat dese twee
staeten / aen malanderen strydigh sijn: maer dese
selve reden / neme ick tot bevestigge van de weten-
schap der gheluck-salighen: Want ghelijck dese
twee staeten hier in / onder anderen strydigh sijn
(soo als wy in Schrifture bevinden) dat in den ee-
nen / alle cranen worden afghewasschen, ende daer gheen
ghekyjt, noch rouw meer en is *Apo. 21. 4.* ende ter con-
trarien in den anderen / ghekrijt, ende krijfelinghe der
sanden *Matth. 8. 12.* ende soo ist van alle de reste: alsoo
van ghelijck den rycken eene besondere wetenschap
alteen heeft ghehad van sijnen vijf Broeders die op
aerde noch leefden / tot vermeerderinghe van sijne tor-
menten, soo moeten de gheluck-salighe ter contra-
rien / deele / ende verseyden wetenschappen hebben
van 't ghene hier omgaet op aerden / tot vermeerderin-
ghe van hare ghenoechten, de welke komen te spruy-
ten niet uyt eenighen tijdelijken voozpoort haerder
vrienden / of kinderen / maer uyt de verborzderinge
van de Godelijcke gloze / besondere welbaert der
kercke / ende hare besondere lidmaten / even als de
Engelen in den Hemel / behalven de vzeught / die sy
scheppen uyt het aenschouwen Godts / oock beson-
dere ghenoechte scheppen uyt de bekeeringhe eens
sondaers.

Peenius. De verdoemde rijcke wiste dat sijn Broeders op
aerde noch overigh sijnde, in wellust, en lekerheden leefden,
hy wiste datse verachters van Moyses, ende de Propheten wa-
ren, daer uyt konde hy belluyten, dat sy oock in die plaetse
der pijn tot hem souden komen, indien sy haer niet en be-
keerden: Maer dat hy in 't particulier soude gheweten heb-
ben hoedanigh de staet van een jeder van hen, doe ter tijt ge-
weest zy, en seght de Schrift nergens.

Antw. De Schrift en seght oock nergens dat dese
rijcke met sijn Broeders ghebrast hadde / ofie dat
hy 'er van ghehoort hadde vervolgens is dit alleen
waer:

waerschijnlijck / dat de brasserpen sijnder Broeders hem in dit leven bekenit waren gheweest: si en seght oock nergens / dat hy de twetenschap van't leuen sijnder Broeders / mede-gh: bracht hadde upt dit leuen / want sy kosten ofte allegaer / of eenigge daer-en-tusschen ghestorven sijn: soo en volghet dan dit niet / dat de rijke niet geweten en heeft in 't particulier hoedanigh den staet sijnder Broeders was doe ter tijt / om dat de Schrift / dit nergens en seght.

Peenius. De verdoemde rijke en wiste noch uyt het verhael der Enghelen, noch uyt de ghelijckheyt met d'Engelen, noch uyt het ghelucksaligh aenschouwen, noch uyt de Godlijcke openbaringe, wat sijne Broeders op aerden deden, so en kan dan oock uyt het exempel van dien rijken niet beoefen worden, de maniere der kennisse, waer door de heiligen weten de dinghen, die op aerde geschieden, want alle die wijzen, waer door ghestatueert wort de menscheijck dinghen te kennen, worden tot dese hoofft stucken ghebracht.

Antw. Ick bekenit't / dat dese verdoemde niet geweten en heeft / noch dooz het verhael der Enghelen / noch dooz het gheluck-saligh aenschouwen; noch upt de Godlijcke openbaringe / noch upt de ghelijckheyt met d'Engelen: Maer waer haer ghy het verhael vande afsterbende verdoemde menschen / want waerom en kost hy dit niet weten dooz haer / ghelijck Augustinus seght dat de gheluck-salige in den hemel / veele dinghen weten / dooz het verhael van de afsterbende heplighen?

Peenius. In somma buyten, en behalven de Schrift, en maghen niet nae ons goerduncken yet sekerlycx stellen vanden staet der afghelortvene, want het en is in 't herte der menschen niet opgeklommen 't ghene Gods bereyts heeft dien, die hem lief hebben. Esa 64. 4. 1. Cor. 2. 9.

Antw. Wy en stellen oock niet yet sekerlijck boppen / en behalven de Schrift aengaende de werenschap de heplighen / ghelijck als klaerlijck blijkt namelijck upt die seben Schriftener-plaetsen / die ik in mijn Victorie van Roomen, ende in dit teghentwoop digh

Wij Tractaet nu datelijck meermael boozghestelt
 hebbe / op de welke Peenius tot noch toe niet een
 woord heeft gheseyt / blyvende alleenlijck swersen/
 en swieren op de maniere, ter hy de sake selve heeft om
 bettere ghescooren / of teghen ghesproken.

Peenius, pag. 291. De Schrift seght wel dat Stephanus op
 der aerde n den vons des menschen heeft sien staen aen de rechte
 kant Gods Act. 7. 56. en dat Saulus legghende op d'aerde
 van stemme heeft ghihoort die tot hem sprack uyt den Hemel Act. 9.
 4. Doch dat de afgh. storvene Heyligen van den Hemel sien
 wat dat'er op de werelt omgaet, en dat de afgestorvene Hey-
 lighen, in den Hemel de stemme hooren van die, de welke
 hier tot haer spreken op aerde, seght wel Cornelius Hazart
 pag. 96. 97. maer de Schrijver nergens, veel meer seghtse
 het contrarie, ghelijck hier voren gechoont is.

Antw. Du sie ick klaer / dat Peenius, aengaende de
 sake selve, dat is / de wetenschap, die wy / in den Heplig-
 ghen te sijn / ghechoont hebben uyt verscheyden
 Schrijver plaetsen / gantschelijck is't rynden aese-
 len / en dat hy de sake opgheeft / want ick sie / dat
 wy hier niet anders en sullen krijghen uyt sijnen
 mont / als't ghent de wijsse, ende maniere aengaet.

Du segghe ick dat het ghenoech is / dat wy die sa-
 ke selve b. wijzen uyt de Schrijfure / ghelijck wy ge-
 daen hebben! wat de Maniere aengaet / aenghesien
 dat het vast / ende seker is uyt Schrijfure / dat de
 Heplighen van ons weten / ooc in 't besonder / soo
 volghet het nootsakelijck uyt de Schrijfure dat'er ee-
 nighe middelen moeten sijn / door de welke sy die
 wetenschap krijghen / die middelen segghen wy de
 bequaemste te wesen / die wy binden in de Schrijf-
 ure / ten opsichte van de l. bende / aen de welke Godt
 voornemens / ende ghedachten des herten geopen-
 baert heeft / gelijk Petrus ; die afwesige dingen van
 verre in den gheest hebben ghesien / ghelijck Ezechiël,
 die ghehoort / ghelijck Eliseus etc. Du en kontt op
 hier niet uyt / ten sy dat ghy seght dat de Heplighen
 van ons niet mer allen en weten / en dat is petitio
 principij, want ick hebbe klaer uyt verscheyden
 Schrijver-plaetsen betwefen het contrarie / ende de
 welke

welcke tot noch toe niet beantwoort en sijn: jae wt de verlegenheit; ende onmacht van mijne Partij: de welke my niet een beletsel kan doozstellen (soo ick mede hoven verhoort hebbe) dooz het welke de Heylighen sou den verhindt. werden onse particuliere nooden/ alle daghe, jae alle uren te weten / sijn ick gesloten dat sy die weten: soo moet ghy dan mijne Schrifturen ende redenen dies aengaende wederlegghen / ofte ghy moet my nootsakelijck bekennen dat'er eenighe middelen sijn/ dooz de welke de Heylighen dit komen te weten: daer en sijn gheen bequamer middelen te vinden als de ghene / die wy trecken uit de Schrifture/ ende doech uyt. *Augustinus* ergo die sijn't verbolgens en moeten wy uyt Schrifture niet bewijzen / dat die middelen ghemeynt sijn gheweest mer'er daer ten opsigte van de afgijstophene Heylighen / maer 't is gheuoegh datse sijn ghebruycht gheweest ten opsigte van de leuende.

Peenius Schoon den Hemel niet wijder is van d aerde, als d aerde van den Hemel, soo is nochtans seer groot en wonderlichey: tusschen de stemme van een sterflicke mensche, en arm aerdworm, om sijne stemme door de wolcken te doen doorgaen, ende te maken datse van de Heylighen in den Hemel ghehoort worde, en tusschen de stemme des Heeren, die met kracht, ende Heerlijckheit is Psal. 29. 4. die de dooden aerspreect, ende maectise leuendigh, wiens stemme ghehoort is worden van allen die in de graven sijn. Iohan. 5. 25.

Antw. Wat seght gy dan van Eliseus, hoe heeft die konnen van verre hooren / 't gene den Coninc van Syrien, seide in sijne slaep-kamer? Wat seght gy van Abraham, die in den Hemel wesende (soo ghy seggt) heeft konnen hooren / ofte verstaen / 't gheue de rijkhe seide in de Helle / niet teghenstaende dat de wyde de tusschen den Hemel / ende de Helle meerder is als tusschen den Hemel / ende de aerde? Jae / wy seght ghy van Stephanus (want dit staet ghy bezegghelijck oer) daer wy nochtans hier disputeren niet alleen van 't hooren, maer oock van het sien: hoe heeft hy op de aerde sijnde / konnen sien war'er oer giack in den Hemel?

Peenius. Maer waer blijven wy nu met de ghebeden, die in sulcheyt gheschieden, *in de binne-kamer, de deure ghesloten, ende? Marth. 6. 6.*

Antw. **Maer waer sult ghy blijven met Eliseus, die alle de woorden die den Coninck van Syrien, met gesloten deuren / sprack in sijn binne-kamer, van verre heeft kunnen hooren?**

Peenius. Waer blijven wy met de ghebeden der ghenen, die allenlyck in haer herte spreken, maer hate stemme en wert niet ghehoort, ghelijck van Hanna de Moeder Samuels ghetuyght wort. *I. Sam. 1. 7.*

Antw. **Die gebeden / seggen wy / konnen de Hepligen wel hoorē of sien / als se aen haer betropenbaert worden van Godt / ghelijck hy de vooznehmens / ende ghebachten des herren gheopenbaert heeft aen Petrus / en andere.**

Peenius. Salmen met Corn. Hazart segghen, *dat se de herten der menschen doorsien?*

Antw. **Waerom niet? want gelijck ick in 't voozgoende gerhoont hebbe / ick en sie hier gheen sijn rijgheyt, doch / ick hebbe dit verstaen met dese beparlinghe / te weten / doo de openbaringhe Gods. So en moet ghy niet vraghen / hoe ick dit kan seggen van den Heplighen dat se de herten doorsien / aenghesien dat die Godt alleen toekomt? want 't is een ander dinghen de herten te doorsien doo sijn eygen kracht / ende alwerechticheit / ende wat anders ist / de selve te sien / doo de openbaringhe Gods. Immerg / ick hebbe u boven gheseyt / (om niet te disputeren van euckelic woorden) dat ick te vreden ben / te spreken ghelijck ghy: te weten / dat Petrus de vooznehmens des herren geweten heeft / doo de openbaringhe Gods. Wilt ghy daer by blijven / ick ben te vreden wilt gy niet? soo sal ick segghen dat se de gedachten des herren ghesien hebben / ende dat se daerom nochtans noch al-wetende sijn gheweest / noch almachtigh.**

Peenius. *Pag. 295.* Of de He, lighen schoon die macht van Godt mochten hebben, nochtans indien sy die waerlyck hebben, soo zijns herten-kenners, en doorgronders, want hier en moetmen niet sien op den oorspronck, maer op de-

finitie van de sake. Soo wie werckingen voortbrengt, de welke de Godlycke macht eygen sijn, die wort waerlyck gheseght, een Godlycke macht te hebben, of schoon die macht hem mochte mede-ghedeelt sijn. Waer wil dit ten laetsten henen?

Antw. Waer wil dit ten laetsten henen / dat ghy soo veel papier bekladt / om te disputeren van dat ketel-woorde? moet ghy mi niet bekennen dat Petrus gheweten heeft / dat Ananias, ende Saphira spraken teghen haer eygen ghemoet / ofte ghedachten? hoit hy dit wel weten / sonder te weten wat sy in haer ghemoet / ofte ghedachten hadden? hoe wilt ghy mi dit genoemt hebben? sien? of doorsien? ofte hare voornemens weten? het eerste en begheert ghy niet / Ergo in Godts name / neemt dan het tweede; siet gy wel / soo wepnigh passe ick daer-op / hoe ghy dit noemt, als ick maer de sake selve hebbe / dat Petrus heeft gheweten het booznemen van Ananias, en Saphyra, het welck sy hadden in 't herte / niet dooz sijn selven, maer dooz de openbaringhe Gods; ofte soo hy dit niet gheweten en heeft / hoe heeft hy dan gheweten / dat sy spraken teghen haer eygen ghemoet? hier mede nuyt: want gy en wilt maer het volck abuseren met fater-meerten van woorden / daer ghy wel weet / dat wy disputeren van de substantie / dat is / of Petrus, ende Paulus dooz de openbaringhe Gods hebben gheweten de booznemens / die andere menschen hadden in 't herte? seght ghy dat ja? soo hebbe ick al wat ick begheert: seght ghy dat neen? soo seght mi dan hoe Petrus gheweten heeft / dat Ananias, ende Saphyra, spraken teghen haer eygen ghemoet.

Och wat wil ick hier langher op disputeren: ick weet wel dat de Schrifture seght / dat Godt de herten dooz siet / en dat hy alleen de herten kent van alle menschen, maer ick en kan nergens binden dat hy dit doorsien niet en kan mede-deelen aen de Zielen der Hepligen ten opstichte van veele of sommige menschen: want indien de Eughelen malkanders ghedachten natuerlyck sien mer'er daer; waerom en kan Godt niet maken / dat de Zielen der Heplighen

doog hoben-natuerlyck licht / dooz sien de gedachten
der menschen?

Penius. Maer waer heeft doch onsen Bijbel beken, ge-
lyck Corn. Hazart seght Pag. 100. dat de Lichamelycke oo-
ren Pauli, soo sijn versterckt gheweest van Godt om de stem-
me Christi te hooren; die tot hem sprack uyt den Hemel!
Wy en kunnen niet dencken dat hy dit ghehaelt heeft uyt
dele Annotatien op Act. 9. 17. N. 26. waer hy ons schijnt toe
te wijzen, want daer en wert gheen ghewagh ghemaect
van Christi stemme, nochte van Pauli ooren, om die te hoo-
ren.

Antw. Ghy en hebt mijn booznemen niet wel ver-
staen: Ick hebbe u ghewesen tot de annotatien van
uwen Bijbel op act. 9. 17. N. 26. daer ulwen Bybel opent-
lyck beken / dat Godt de ooghen Stephani Act. 7. 56.
soo versterckt heeft / dat hy sijnde op de aerde kost
sien wat'er omginc in den Hemel: Dit sijn sijne
woorden: Godt konde het ghesichte Pauli alsoo wel ver-
stercken, dat hy Christum in den gheopen den Hemel konde
sien, als hy ghedaen heeft het ghesichte Stephani act. 7. 56.
van Paulus seght ulwen Bijbel, dat Godt sijn gesichte
kost verstercken / ende van Stephanus seyt hy / dat
Godt met'er daer dit gedaen heeft. Nu / mijn booz-
nemen was / te toonen / dat ghelyck Godt de oogen
van Stephanus, volgens de bekentnisse van ulwen
Bybel, mer'er daer soo versterckt heeft / dat hy op
d'aerde sijnde / heeft ghesien wat'er omginc in den
Hemel; dat hy mede alsoo het ghehoor Pauli versterc-
ken kost / om te hoozen van der aerde / wat'er intert
gheseyt in den Hemel: dit mijn booznemen / al-hoe-
wel soo plat niet uytghedruckt / kost ghy eenighsing
mercken Pag. 79. daer ick de annotatie van ulwen Bij-
bel, soo verre sy diende tot mijn proposit / hebbe
boozgheselt / namelijk / soo veel aengaet de ver-
sterkinghe van de oogen Stephani, ende hier uyt heb-
be ick boozdersg wijnen discours ghemaect van't
ghehoor Pauli; om te toonen / dat Godt her ghehoor
Pauli verstercken kost / (ghelyck ulwen Bybel, die ick
immediatlyck daer booz selde) beken / dat hy het
ghesichte Stephani hadde versterckt; ende op dat ghy
dit

dit mijn boozemen noch klaar der font sien/soo hebbe ick daer by gheboeght / Hoe dit gheschiedt is, en vraghen wy niet, 't is ons genoegh dat het inder waerhey gheschiedt is, dat is / dat Paulus de stemme Christi ghehoort heeft; op wat maniere, k'en braghet niet nae/ andersins het kost gheschieden met het ghehoor Pauli, ghelijck het gheschiedt is / met de ooghen van Stephanus, dit is mijn boozemen / ende mijnen discours.

Peenius. Ghy behoorde daer nae te vraghen wat ghy seyde, en 't en moest u niet ghenoech sijn onse bekenentnisse, die ghy niet en hebt, tot een Fondament te legghen om daer verder op te bouwen.

Antw. Gh' hebt nu mijn boozemen verstaen/ende te vozen kunnen verstaen upt den discours die ick houde pag. 97. Ick legghen tot mijn fundament de vande bekenentnisse van utwen Bybel, segghende; dat Godt mer' er daet het ghesichte Stephani heeft versterckt / hier op heb ick ghebouwt / dat hy oock het ghehoor Pauli soude verstercken / ende oversulx als ick segghe dat utwen Bybel / bekenet, dit siet nameelijck op de ooghen Stephani, ende consecutive op de ooren Pauli, aenghesien dat' er gheen reden en is/waerom Godt de ooghen Stephani soude versterckt hebben/om te sien van d'aerde wat' er omginc in den Hemel / ende niet en soude versterckt / of konnen versterckt hebben het ghehoor Pauli, om te hooren van d'aerde / 't ghene in den Hemel gheseyt wiert / ende alsoo is de eerste eene opentlijcke bekenentnisse / de andere een heymelijcke.

Peenius. pag. 296. Daer wert ghesproken van de verclijninghe des Heeren Iesu, hoe hy van Paulo is ghesien. Waer op onsen Bybel dese aenmerckinghe heeft, de welke van hem pag. 97. niet ghetrouwelyck maer ten halven vermaecht wert.

Antw. Hoe volghet dit? hy en heeft de aenmerckinghe maer ten halven verhaelt / ergo niet ghetrouwelyck om mijn ontrouwicheyt te toonen / soue ghy moeten bewijzen / dat ick de woorden / die ick voorsietle / of verbaeyt / of verbaescht hebbe : Want dat

ick die bemerkinghe uter ten vollen boogghestelt hebbe / en is gheen ontrouwighoyt / de wijle 't gene ick beswegghen hebbe / my niet en diende noch tot mijn boognemen / noch tot mijnen discours / noch oock tot u' boozder / veel min tot mijn nadeel.

Peenius. De bemerkinghe luyt aldus: *Of nu dat geschiet is door een ghesichte des Gheests alleen ghelijck: Act. 22. 17. oftemer de ooghen des Lichaems, eer hy van dit licht verblindt wiert, es wort niet gheseght.* Soo laet onsen Bybel dit oock onghedeideert, ende suspendeert haer Oordeel.

Antw. Ick en trecke my dit niet aen / want ick en hebbe niet willen spreken / ghelijck uyt mijne Victorie blyckt / van 't ghesichte Pauli, maer alleenlijck van sijn ghehoor, houwende op dit fondament / ende bekenentisse van uwen Bybel, dat Godt het ghesichte Stephani hadde versterckt / verbolghens dat hy oock het ghehoor Pauli koste verstercken / ofte versterckt hadde met'er daet / ghelijck uwen Bybel bekent / dat hy met'er daet versterckt hadde het ghesichte van Stephanus. Immerx uwen Bybel gheeft te kennen / dat het dooz de ooghen des Lichaems kost gheschieden.

Peenius Doch, wanneer daer by ghevoeght wort, *al maer dat hy hem ghesien hadde met d'ooghen des Lichaems*, dat en is niet te segghen, ick bekenne dat hy hem ghesien heeft, met de ooghen des Lichaems, die daer toe van Gode sijn verstercke gheworden. Maer indien jemant sulcks hertneckelick wil te dringhen, soo soude hem daer op moghen ghevoort werden: *Dat Godt het ghesichte Pauli alsoo wel verstercken konde, dat hy Christum in den gheopenden Hemel konde sien, als hy ghedaen heeft het ghesichte Stephani Act 7. 16.*

Antw. Ick segghe noch eens / dat ick van 't ghesichte Pauli niet ghesproken en hebbe / maer alleenlijck van sijn ghehoor; marchende desen discours / dat Gode het ghehoor Pauli konde verstercken / om te hooren wat Christus seyde in den Hemel / aenghesien dat uwen Bybel bekent / dat hy de ooghen van Stephanus heeft versterckt om Christum te sien inden gheopenden Hemel.

Peenius. Uyt de singuliere, ende extraordinaire verschijnin-
ghe,

ghe, en kan niet besloten werden, een reguliere, ende ordinare kennisse, nochte daer in, en kan niet gheleghet werden een fundament van ordinare Godts dienstigheyt in de Kerke, ghelyck de aenroepinghe is.

Antw. Peenius gaet al boozt met sijn eyghen phantastien / en mannekens die hy macctat in sijn hooft / teghen niemant disputerende / dan tegen sijn eyghen selven ; immers niet teghen my : Want ich en hebbe niet gesproken van de verschijninghe die aen Paulo geschiet is / maer alleentijck van het verstercken sijn gehoors : veel min heb ich upt dese verschijninghe alleen besloten / een ordinare, ende reguliere kennisse, nocht veel min de aenroepinghe der Heylighen : Maer hebbe alleentijck aengeweyden den middel / booz den welcken de heylighen onse gebeden konnen hooren / schoon sy soo langhe ooren niet en hebben, dat sy tot onse stemmen konnen strecken : Soo en kan ich niet bedencken teghen wie Peenius hier anders becht / als teghen sijn schaduw / ofte sijn eyghen inbeeldinghen.

Peenius. Hoe is Hazart soo verblindt, ende in 't verstant verduyftert, dat hy opentlyck seght pag. 100. Ick en sie geen reden, waerom Godt het verstant van de Heylighen niet soo en soude konnen verstercken, of verlichten, dat sy de gebeden van duysent menschen, e' samen op duysent plaetjen gebeden, souden verstaen, en weten?

Antw. Ghy sult my groote byentsehap doen / in dien ghy myn verstant / 't ghene ghy meynit verduyftert te sijn / verlicht met eenighe redenen / met de welke gy my bewijst / dat dit niet en kan wesen. Gheeft my maer eene reden / ofte soo ghy wilt geeft my eene Schriftuere alleen / om te bewijzen dat dit niet wesen en kan / want daerom en souden de Heylighen niet alwetende sijn / aenghesien dat de alwetentheyt in haer beslupt al wat gepasseert is / al wat regentwoordigh is / al wat toekomende is / ende al wat mogelijk is / ende hier is alleen questie van te weten de gebeden van duysent menschen samen / die niet onreynigh en sijn in 't getal : Sy en souden doock niet almachtigh sijn / want ghelijck een sterflijch mensch mer' er daet dicitus is kennisse heeft van duysent

te dupsende menschen / en daerom nochtans niet alomachtigh en is / alsoo en soude een Heyligh niet alomachtigh wesen / schoon hy kennisse hadde van menige dupsent ghebeden.

Peenius. Seght met eenen, dat ghy gheen reden en siet, waerom Godt hem selven niet en soude konnen versaecken, waerom hy sijne Godlycke eygenschappen de Heylighen niet en soude konnen mede deelen, en waerom het Schepsel niet en soude konnen den Schepper in alles ghelijck sijn.

Antw. Daerom en soude Godt hem selven niet versaecken / noch het Schepsel en soude in alles aen den Schepper niet ghelijck sijn / al-hoe wel hy de verstanden der Heylighen soo versterckte / ofte verlichtede / dat sy de ghebeden van dupsent menschen t'samen gedaen op dupsent plaetsen verstonden / en wisten. Daerom wilde ick wel dat gy my dit boozderys beweest / op dat ick op uw' eygen segghen / alken 't welck gheen Schysure en is / niet en steue / ende booztgae.

Peenius. Om de ghebeden te kennen die op eenen tijt, in verseyden plaetsen gheschieden, daer toe wert vereyscht eene ware alomheyt, welcken wy ghelooven de Eng'elen, noch de Heylighen toe te comen volgens Bellarmini *lib. 1. de beat. SS. Cap. 20. resp. ad 3. Argum.* eyghen bekentnisse.

Antw. Ick meyne dat neen / ende bewijse het: 1. daer sijn nu van my upt de Schysure, ende upt Augustino verscheyden middelen aenghetwesen / door de welke / de Heylighen dese wetenschap konnen bekomen / sonder selfs teghenwoordigh te sijn / wat noor dan de al-om-tegenwoordighheit? 2. Die op dupsent plaetsen soude tegenwoordigh sijn (indie Godt dit kan doen) die en soude daerom niet al-om-tegenwoordigh sijn. Want daer is groot verschil / tusschen het sijn op vele plaetsen, ende tusschen het sijn op alle plaetsen.

Peenius pag. 297. Daer wort oock vereyscht eene absolute, ende ware alwetentheyte, om jemant Religieuslyck aen te roepen; ende een ghelimeerde en bepaelde wetenschap, ende kennisse en is hier toe niet genoeghsaem. Antw.

Antw. Dit en is noot bewesen gheweest / dat een bepaelde wetenschap niet genoeghsaem en is: want de wijle de ghebeden der menschen / altijd bepaelt blijven / soo is eene bepaelde wetenschap gheuoeghsaem om die te verstaen / dies te meer / om dat de Heylighen / noch in't ghemeyn / noch veel min elck in't besonder / niet en weten alle de ghebeden van alle menschen / maer van vele / ende dat nat de ghelegghentheydt vanden tijt / sake / ende personen die haer aenroepen.

Peenius. Het blijktt uyt de woorden van de H. Schrifturen, welcke de godlijcke alwetentheydt, ende kennisse des herren, met den dienst der aentoeplinghe altoos, en door eenen afscheydelijcken bandt, te samen voeghen.

Antw. Tot noch toe / en hebbe ick niet een enscelt Schrifsture ghehoort / daer gheseyt wort / dat de reden / waerom men Godt alleen mach aenroepen / is / om dat hy alwerende is, ende doorsiender der heren. 't is wat anders / de alwerentheydt te verstaen by de aentoeplinghe / ende wat anders / te segghen / daer nootzakelijck eene alwerentheydt tot de aentoeplinghe wert vereyscht / ofte / datmen niemant aenroepen en magh / die niet alwerende is.

Peenius. Derhalven heeft Cornel. Hazart met sijn elf Schrifstuer-plaetsen niet anders als warer ghedorst.

Antw. Hoe kont ghy dit weten / aenghesien dat ghy hier / ofte ghebochten hebt teghen ulve eyghen inbeeldinghen / of teghen den wint; laetende gantschelijck vaeren de Schrifstuer-plaetsen van mijn ghebracht / om de sake selve, dat is / de dadelijcke wetenschap der Heylighen te bevestighen / ende ghy swaert alleen in't wilt op de maniere, ofte middelen, tot de welke ghy niet en mocht komen / vooz al eer ghy de sake selve hadt om verre ghestooten / 't welck ghy niet eens aengheraecht hebt: prius de re, postea de modo: ende oock de redenen / die ghy inghebracht hebt teghen de middelen, ziju soo secht / dat sy haer selven schaemen / ghelijck blijckit myn mijne wederlegghinghen. Immerz mijn elf Schrifstuer-plaetsen hebt ghy stillekens over-gheslaeghen / ende ghy

gebe wel ghebaen: want is saken dat D. Hulsius de sel-
be niet en heeft connen beantwoorden / hoe soude
Peenius daer mede deur gheraecht hebben?

Peenius. Wy moghen noch al ghestadigh roepen: *de Hey-*
lighen en weten van ons niet.

Antw. Alst op 't roepen soud' uytkomen / daer be-
kennen wy gheerne dat ghy ons meester zyt: maer
als het komt op de bewijfen / dat de Heylighen van ons
niet weten; ende als het komt / op het weder-leg-
ghen van onse Schyftuer-plaetsen / met de welke
wy u ober-tuggen / dat de Heylighen met'er daet van
ons weten, daer is u verstante ten eynde / ende den
mont ghesloten om te beantwoorden / al hoe-wel
wy niet om te roepen.

Peenius. Wy moghen noch al roepen: *de wijdde der*
placsen tusschen beyde is soo groot, dat wy daer door van mil-
lensers affairen niet sekerlijckx en connen weten.

Antw. Ende wy segghen hier teghen / sonder luy-
de te roepen: Daer was eene groote wijdde van
placse tusschen den Coninck van Syrien, ende Elisæus,
nochtans heeft Elisæus gheweten / alle de woorden, die
den Coninck sprack in sijne binnenste kamer. Wy segghen
ook sonder veel uyt te schreeuwen: Daer was ee-
ne groote wijdde der placse tusschen Babylonien, ende
Jerusalem, nochtans heeft de PropHERE Ezechiël, sitten-
de in sijn kamer te Babylonien, gheweten / wat'er om-
gheft binnen Jerusalem. Wy segghen / sonder veel te
baldren: Daer was eene meerdere wijdde van
placsen tusschen Abraham, (indien hy in den hemel
was) ende den Rijken, alffer is tusschen ons / ende
de Heylighen / nochtans heeft Abraham connen hooren /
wat den Rijken seyde in de helle.

Peenius. Wy moghen noch al roepen: *De Heylighen soudn*
moghen langhe ooren hebben, en scherpsichtige ooghen, om ons te sien,
ende te hooren.

Antw. En wy segghen al stillekens hier teghen:
Abraham heeft uyt den hemel (want ghy wilt heb-
ben dat hy daer was) ghehoort / wat de Rijke seyde
in de helle / ende nochtans hy en hadde gheen lan-
ghe ooren: Ezechiël heeft connen sien binnen Babylō-
nien,

nien, wat'er omginc in Jerusaleem, ende nochtans hy en hadde gheen scherpsichtigher ooghen/ als andere menschen: Stephanus heeft van d' aerde ghesien / 't ghene omginc in den hemel / ergo de heylighen connen van den hemel sien wat'er omginc op d'aerde. Dese betwijfen praemen u soo / dat ghy niet moet halen met roepen / ende ober-schreuten / op dat utwe Ghemeynte / eplaes! soude mepnen / dat ghy de ober-handt hebt; want sy sijn dit gheroy / ende gheschreeuw soo ghewoon te hoorzen / dat sy meer daer nae luysteren / als nae bestandighe / ende bondighe betwijfen.

Pecnius. Die van het Pausdom en connen het contrarie niet dryven sonder opentlijck te strijden teghen Schriftuer, de welcke nergens en seght, dat den Heylighen in den hemel van onse nooden oock in't besonder, en van onse ghepeysen kennis hebben.

Antw. Dit en mooght ghy immers niet seggen roepen: want de jonghe Philosophen sonden u uplachen / als ghy seght / dat hy strijdt opentlijck teghen Schrifsture / de welcke yet seght / het ghene in Schrifsture niet en staet: Ten staet in Schrifsture niet dat Pecnius eenen grooten roeper is / ghelijck hy selve bekent / daerom en strijdt hy nochtans teghen Schrifstuer niet.

Der-halven: hoe derst ghy segghen dat het in Schrifsture niet en staet / dat de heylighen van ons weten / ende oock onse besondere nooden; aenghesien dat ick u / ende D. Hulsius hier ober / upt Schrifsture soo ober-tuyghet hebbe / dat gheen van beyde op de Schrifsturen heeft connen antwoorden? soo als claer blijkt upt beyde utwe schriften?

Pecnius. Nergens wijst ons Schriftuer aen verseyden manieren, op de welcke sy van ons weten, of connen weten.

Antw. Dit is immers opentlijck gheloghen; of wel thoont my / ('t ghene ghy tot noch toe niet ghesdaen hebt) dat die middelen / de welcke ick u meermal hebbe aenghetwefen upt Schrifstuer / niet connen / noch moghen ghepast worden op de heylighen.

lyghen. **Choont hier eens / sonder roepen / dat**
ghy een man zyt / ende leert uwe Ghemeente eens
lyfsten naer bewijfen / ende niet nae schreentwen /
en torpen.

Peenius. 'T is oock een mis verstant van Hazart, hier
 van te maken het voor-naemste argument, ende den stock-
 reghel van Partye, de Heylighen en weten van ons niet: want
 of schoon sy onse ghebeden wisten, ende onsen noode ken-
 den, soo en soudemense nochtans niet meer moghen reli-
 geuslyck aenbidden, dan den by ons levende Heylighen,
 die by onse ghebeden teghenwoordigh zijn, ende onse noot
 sien, en kennen, Religieuslyck van ons aenghebeden mogen
 werden.

Antw. **Ich hebbe nu meermael ghetchoont dat dit**
niet en volghr. Iae ick hebbe u ghetchoont dat men
oock de levende mach doen een Heligteus verfoeck
ban hare ghebeden / wanneer men alleenlyck opsicht
heeft op hare boben-natuerlycke gaben.

Peenius. Pag. 298. Het voor-naemste argument is veel
 meer, dat *Gods* wert uytijnen throon gheschooren, sin
 eere verkort, ende Christus Jhsus, den eenighen Middelaer
Gods, ende der menschen wert vrongelijckt, ghelijck in het
 vorighe is bewesen.

Antw. **Daer en is gheen schijn van bewijfen :**
want alle de Schyftuer-plaetsen / die ghy tot desen
epude boozstelt / steunen op een fondament / dat ghy
selbe ghemaect hebt uyt uwe epggen inbeeldinghe /
te weren / dat onse aenroepinghe der Heylighen, afgoderije
is: dit supposeert ghy sonder eenighe Schyfture /
en daer gaet ghy op bouwen / ende ons eenen hoop
Schyftuer-plaetsen boozstellen / daer men spreect
ofte van het aenroepen / ofte het eeren der afgoden:
ghy moest te bozen bewijfen / dat onse Heylighen
afgoden zyn / ende onse aenroepinghen afgoderije /
andersins alle uwe Schyftuer-plaetsen sprekende
van het dienen der afgoden / en komen hier niet te
propoooste / dan of ick seyde: Godt heeft in den beghin-
ne Hemel en Aerde gheschapen, om te bewijfen / dat
Christus mensch is ghetworden. Alsoo hoopt ghy me-
de een deel Schyftuer-plaetsen om te toonen / dat'er
gheene

It is

gheene

gheene andere middelaer / of hooz-bidders en con-
 nen wesen / als Christus alleen / ende wy treghen
 niet den neus op den Bybel, ende thoonen gheschick
 ick hier / ende in mijn Victorie ghedaen hebbe / dat
 in alle die Schyftuer-plaetsen niet anders gheschick
 wort / als dat Christus is den middelaer der verlos-
 singhe, ende soodanigh eenen middelaer / is eenigh
 ende ghy en zyt niet machtrigh (ghelijck als wijcht
 upt 't hooz-gaende) te thoonen dat hier mede up-
 ghesloten worden / andere hooz-bidders: soo segghe
 ick wederom / dat het ten lesten hier op moet up-
 komen / dat de Heylighen van ons niet en weten
 Doozders / indsen ghy soo grooten werck niet en
 maect / soo ghy hier te kennen gheeft / of de Hey-
 lighen van ons weten / of niet / hoe komt ghy dan
 gheduerich teghen ons roepen: De Heylighen en heb-
 ben soo langhe ooren niet, datse ons connen hooren, noch
 soo scherplichtighe ooghen, datse ons connen sien? Der
 en sijn gheen boden, noch brieven, met de welke men
 spreken can? Sy en zyn by ons niet teghen-woordigh? Sy
 rusten in den Hemel, ende en bemocyen haer niet met onse
 saken? de wijdde der plaetsen is te groot tusschen ons, en
 haer? sy en sijn niet alwetende? jae / waerom hebt ghy
 hier bozen gerracht om berre te swijten alle de mid-
 delen / 't zy het aenschouwen *Godis*, 't zy andere open-
 ringhen, dooz de welke sy dese werenschap souden
 connen hebben? is dit niet een claer teeken / dat
 ghy niet alle kracht dese werenschap haer wilt bene-
 men / dooz het weghnemen van alle middelen / en
 om daer upt te besuyten / dat wy haer te verghet
 auroepen / ende bidden? hiermede claerlijck thoo-
 nende dat ghy de aenroepinghe wegh neemt / indsen
 ghy hare werenschap wegh neemt?

Hier mede laet ghy de materte van de werenschap der
 Heylighen steken / ende ghy springht ober tot het ce-
 ren der selver: Wel hoe Peeni, meent ghy hier soo af-
 te scheyden / als of ghy voldaeen hadt? Holla! soo
 niet: want al't gheue dat ghy aengarnde dese ma-
 terte ghepraet / ende gheroeppen hebt / en is maer
 puer ghesuater gheweest van de maniere der roepen-
 schap!

schap / sonder eens aen te raken de substantie selve :
 soo heeft wtven cloecken Hulsius oock ghedaen / ghy
 thoont beyde booz-waer / datghe manhaftighe
 helsen zyt / om te kampen booz de Keltigie / ghy
 maect groot gheschreuw / ende als het spits af te
 byten is / ghy thoont schandelyck wtve solen ; in-
 dien ghy my niet en antwoort / in't ghene ghy my
 hier op dese plaetse / ende op alle de boozgaende / in
 den Hollandschen Icarus , aenghelwesen / schuldigh
 ghebleven zyt / soo sal wtve ghemeynte / indien sy
 noch een straeltse lichrs / ende verstantz heeft / moe-
 ten bekennen / dat ghy u beter soudt bemoeven met
 te roepen op den preeck stoel booz wtve hoeren / als
 met soo secht te schryben van de verschillen des ghe-
 loofs

Ghy en zyt niet machtich in formâ te antwoort-
 den / op desen Syllogismus byeder van my / hier vozen
 ghestelt.

Moyes, Elias, de Apostelen / Prophteren / Martela-
 ren / ende alle de Heplighen die by den Chroon ston-
 den Apoec. 8. 3. hebben besondere wetenschap ghehadt
 van besondere dinghen / ende gebeden der gheloofs-
 ghen hier op aerde.

Moyes, Elias, (die ghy seght ghestorven te zyn) de
 Apostelen / Prophteren / Martelaeren / ende alle de
 Heplighen die by den chroon stonden / zyn afghestor-
 bene Heplighen.

Ergo afghestorbene Heplighen hebben besondere
 wetenschap van besondere dinghen / ende gebeden
 der gheloofighen hier op aerde.

Antwoort hier eens op / ist dat ghy kont / en doet
 het booz Hulsius, die hier oock heeft schuyt van kant
 moeren steken.

Dier noch by verscheyden redeninghen / boven,
 ende van de blybschap der Enghele / die sy in den
 hemel bedryben ober de bekeeringhe eens sondaers :
 ende van de bekerselen / die der souden kunnen booz-
 ballen / dat de Heplighen onse besondere nooden
 niet en souden sien alle daghe, ende alle uren : Ende
 vande nootsakelijckheyt der middelen / booz de welc-
 he

ke sy dese wetenschap moeten bekomen / &c. **Thoon**
hier eens / dat ghy dit kont weder-legghen / anders
als met roepen, & eris mihi magnus Apollo:

Seght nu wat ghy hebt teghen het eere der Hey-
lighen?

Peenius. Hazart en can niet met waerhe: dt segghen
in sijne *Prasatie* pag. 2. dat wy de eenvoudighe ge-
meynthe grootelijckx bedrieghen, wanneer wy haer le-
ren, dat door de eere, die in het Pausdom den afgestor-
ven Heylighen toeghedraghen wert, men te kort doetaen de
eere Godts.

Antw. **Overtugghet u op van valscheydt.**

Peenius. Men can dat sien in hare publijcke schriften, en
daghelijcksche practijcke.

Antw. **Alle heyde is ontwaerachtigh.**

Peenius. Ten is gheen valscheyt, maer een bekende waer-
heyt, dat in de Roomsche Kercke, ende besondelijckx
Maria, soodanighe eertitelen ghegheven worden, die God
alleen eyghen sijn.

Antw. **Daer en is gheenen eertitel, die Gode meer**
eyghen is / als desen naem GODT: Dies niet is
ghen staende / heeft David Psalm. 81. 6. ende Moyses Exo-
di 22. 28 ende Cap. 21. 6. desen Titel ghegheben an de
voorstanders der Kercke, ende polijcke regeringhe, ghy-
lijck uwen Bybel selve bekent Num. 45. heeft David, of
Moyses daerom te kort ghedaen an de eere Godts: Pu-
braeghe ick / of wy niet eben an den afgestorbenen
Heylighen moghen segghen / als David gheseyt heeft
aen sterffelijcke menschen: Ghy-lieden zijt Goden, ende
allegaer Sonen des alder-hooghsten? Seght ghy dat
neen! waerom niet? seght ghy dat ja? hoe doen
wy dan te kort aen de eere Godts, met den Heylighen
mindere eertitelen te gheben / als dese?

Peenius. De Heylighen worden als soodanigh voort aen-
ghebeden, waer van eenighe staeltjens te voorschijn gebracht
sijn van ons *Cap. 1. ende 29.*

Antw. **Daer op hebbe ick u op die plaetse volle be-**
talinghe ghedaen.

Peenius. Hier uyt can het Ghereformeerde volck, hoe
eenvoudigh het oock in *Pater Hazarts* ooghen mach schijnen,
naeckte.

mecktelijck afnemen, dat her enckel bedrogh is, en valscheyt te segghen, dat'er de minste schijnbaerheyt niet en is van soodanighen grouvel, ofte ongherijmtheyt. Ibid.

Antw. Is dit soo / ghelijck ghy seght? soo moet het Ghereformeerde volck dobbel eenboudigh zijn / sae gantschelijck onerbaren in de Schryfture / als sy onse erctitelg / die wy gheben aen den Heylighen / bonden booz eenen grouvel, daer David ende Moyses, den naem die Godt alleen / en boven alle andere titelg toekomt / gheben aen menschen.

Peenius, Ghy hebt onbedachtelijck dese woorden daer by ghevoeght: *ick segghe, dat wy soo verre van daer zijn, van de eere Godts te verkorten, door het eeren der Heylighen (t welck naemelijck in de Roomsche Kercke in swang gaet) dat wy ter contrarien de Goddelijcke eere, door dat middel vermeerderen*

Antw. Om te rhoonen dat ick dit met goede boordacht gheseyt hebbe / soo segghe ick het noch eens.

Peenius. Hoe de eere Godts, daer door vermeerdert wordt, heeft hy vergheren aen te wijsen; misschien heeft hy ghedacht, dat de gheme ynte van Partye soo eenvoudigh is, datse sin segghen voor Goddelijck orakel sal aennemen, maer dat en heeft hy van de onse niet te verwachten, ghelijck wel van het blinde volck in't Pausdom, het welck in gheloove, ende saligheydt aen de gheestelijcke heeft als verpaet.

Antw. Hoe eenboudigh dat uwe Ghemeente hier in is / blyckt npt het aennemen van uwe / en uwg ghelijcker schryften / de welke deurgaens niet anders zijn als ozakelg / sonder eenighe preuben / ghelijck ick u in dit Tractaet op verscheyden plaetsen hebbe ghehoort / waermet ick meermals uw segghen hebbe gheloochent / alleen om dat'er gherne preuben en waren. 2. Dyt den Triomph die sy over npt roepen gheheel Hollandt den met hoerheng en liedkens booz Antonius Hulsius, niet teghenstaende dat hy in ghebreck is ghebleven van t'antwoorden. 3. Dyt het aennemen van hondert / en hondert Schryftuer-plaetsen / die de Predikanten haer

in de handt steken / de selbe verclarende op haer eghen authoriteyt / en gheen sijn dienende tot de materie / die moet gheprobeert worden.

Wat het blindt volck van het Jausdom aengaet / Godt gabe dat uwt volck soo verlicht waere / als onse blinde sijn : en waerom sijnse roch blindt : om datse haer gheloove, seght ghy, ende salighejdt, aen de Gheestelijckheyt hebben als verpant.

Aengaende het eerste, sy hebben haer gheloove verpant aen de Schysure / soo sy van de Apostelen tijde af tot onse toe / altoos is verstaen ghetweelt / de welke haer op die maniere van de gheestelijckhejdt wordt booz ghedaen / en verkondecht : die is immers betet / en gherufter / als sijn gheloof te verpanden aen de Schysure / soo sy van het epoghen vernuft / ofte het vernuft van een Predikant wort verstaen / oock teghen het alghemeyn gheboort van de oude Recht sinuighe Kercke / ghelijck als uwt volck doet.

Aengaende het tweede, indien het blindhejdt is sijne salighejt aen de Gheestelijckhejdt / namelijk aen de Herberg te verpanden / ende betrouwen / soo herft ons dan den H. Paulus selbe hier in verblint / als hy *Hebr. 13. 17.* heeft gheseyt. Zijt uwen voor-gheeren ghehoort, ende zijtse onderdanigh : want sy waken voor uwen sielen, als die rekenschap sullen gheven, dat is / seght uwen Bybel *N. 36.* voor de salighejt voor hare sielen.

Du thoone sek in't rozt / dat Godts eere / dooz het eten der Heplighen wort vermeerderd.

Matth. 25. 40. seght Christus : Voorwaer ick segge u, 't ghene ghy aen een van mijne minste broeders sul gheedaen hebben, dat hebt ghy aen my gheedaen: veel meer dan 't ghene men sal gheedaen hebben aen sijne Moeder / acht Christus of sulckx aen hem selve gheedaen ware: de eere dan / die aen sijn Moeder gheschiet / gheschiet oock aen hem: Ergo als de Moeder Christi ghe-eert wort / soo wordt de eere Christi vermeerderd.

Ahor. 9. 4. Saule, Saule, waerom vervolgt ghy my? daer seght Christus, dat hy selve vervolgt wort / want

wanneer sijne leden / of Christenen verholghet wo-
den / ergo à contrario, wanneer die leden ghe-eert
worden / hy wordt selve ghe-eert; maer sijne vooz-
naemse leden / sijn de Heplighen des Hemels / ergo
als die Heplighen worden ghe-eert / Christus wordt
selve ghe-eert / soo wordt dan sijne eere / dooz die eere
vermeerderd.

Dit wijst oock de reden upt: Want de eere des
Moeders / is by alle natien / de eere des Soons /
ergo als de Moeder Christi ghe-eert wordt / Christus
haeren Soon / wordt mede ghe-eert / soo wordt dan
sijne eere vermeerderd / dooz de eere sijnz Moe-
ders.

Item: de eere des Coninckx wordt meerder /
dooz de eere van sijne beste / ende naeste bytenden /
ergo als de Heplighen / die de beste / ende naeste byten-
den Gods sijn / worden ghe-eert / de eere Gods wordt
vermeerderd.

Indien ghy hier op seght / de eene eere is gheoz-
doft / de andere niet / ofte de eene eere is borgher-
lijk, d'ander Goddelijk &c. dat is al petitio principij,
ende soo slecht / dat het sijn selven schaeint.

Peenius. Maer hoe bewijst gy, dat de eere Gods daer door
niet en wert verkort?

Antw. Indien se dooz het eeren der Heplighen ver-
meerderd wordt / soo en kanse daer dooz niet ver-
kort worden. Doch ick segghe nu / dat se niet ver-
kort en wort / om dat wy Godt, daer dooz van sijne eere
niet en verhooven.

Peenius. De onpartydighe, ende Christelijke Leser oor-
deele, hoe Hazart dit bethoont.

Antw. Laet by den onpartydigghen / niet den sijn-
ghalighen Leser oordeelen / hoe ick dit bethoone: mij-
ne woorden sijn dese.

De eere Gods en is niet ghelegghen in eenighe upt-
wendighe teekenen van eerbiedinghe / als knielen /
nigghen / 't hooft ontdecken / op-heffen der handen /
neder-ballen ter aerden: Want by alden het soo
waere / soo en souden-men niet comen knielen dooz
Coninghen / noch het hooft ontdecken dooz malc-
kan-

kanderen / ſonder Godt te herooben van ſijne eere/
maer niemant ſoo dwaegs / ofte plomp / die ſeg-
ghen ſal / ergo de eere Godts en beſtaet niet eeghene-
lijk in de upwendighe teekenen: waer in beſtaet
dan ſal jemant bragghen? antwoorde/dat ſy beſtaet
in het knielen / niſſen / hoeft ontdecken / neder-
ballen ter aerde &c. Dooz Godt, als wiefende Schep-
per van Hemel / ende van aerde / als wiefende de
eerſte Fonteyne van alle goet / als wiefende den
eenighen oorzprouck / beuaerder / regeerder / be-
hoeder van alle Schepſelen: Maer wy en knielen/
noch en vallen ter aerden / noch en bewyſen eenighe
andere eer-teekenen booz den Heylighen / als of
ſy de ghebers waren / ende eerſte Fonteynen van
alle goet &c. Ergo als wy den Heylighen eeren/wy
en herooben Godt niet van ſijn eere.

Blyckt klaer in ghelijckeniffe: Wie en ſal wy
niet toeſtemmen / dat een Sone knielen mach booz
ſijn Vader / als hy hem vergramt heeft / om de-
giffeniffe te bidden? Indien dien ſeluen Sone komt
hy den Coninck / hy moet oock knielen; ſal wy nu
jemant derben ſegghen / dat dien Sone de ſelue
eere bewijſt aen ſijnen Vader / die hy bewijſt aen
den Coninck / of dat hy de eere des Coninckx te hoge
doet / om dat hy ſijn Vader eert met het ſelue up-
wendighe tecken van knielen? In gheender man-
ren / niemant niet: Waerom niet? gheen andere
reden / dan om dat hy den Coninck als Coninck
eert / ende den Vader als Vader; indien hy booz
ſijn Vader knielde / hem eerende / ende aenſende
als Coninck / dan ſoude hy buyten twiſſel den Co-
ninck herooben van ſijne eere / anderſints niet.

Daſt nu deſe ghelijckeniffe op de booz-ghelike
materie. Wy knielen / ende thoonen andere up-
wendighe eer-teekenen booz Godt, en booz den
Heylighen / 't is waer / doch booz Godt, knielen
wy als booz Godt, dat is / booz den Scheyper van
Hemel / ende van Aerde / booz de eerſte Fonteyne
van alle goet &c. Maer booz de Heylighen bewijſen
wy deſe eer-teekenen als booz vrienden Godts, die
van

bar: Godt zijn begaest gheueest / niet alleen in dit
leuen / maer uamelijck nu in het ander / met vele
uytremende hoben-natuerlijcke gaben ; daerom is't
dat oock de eere / die wy haer bewijfen / hoben-ua-
merlijck is / &c.

Peenius. Wy antwoorden, datter onghelijcke re-
den is van dese uytwendighe gesten, wanneer wy
die aen-wenden, om een borgherlijcke, ende uyt-
wendighe eere te betuyghen, en wanneer die aen-
ghewendt worden, om eene religieuse eere der
aenroepinghe te kennen te gheuen. Het eerste ghe-
schiedt in een eere, die den Princen, Ouders, en
Meesters, &c. in haere teghenwoordigheydt be-
welen wordt.

Antw. Dit en is noch beantwoordinghe / noch we-
derlegginghe / maer recht eene bebestinghe van mijn
seggen / want 't is 't selue dat ick gheseyt hebbe.

Peenius. Maer in de eere die den af-ghestoruen
Heylighen in't Pausdom bewelen wordt, door dese
uytwendighe gesten, wordt te kennen ghegheuen
een uytwendighe religieuse eere, dat sy, namentlijck,
Den Heylighen achten al-wetende te zijn, en herten-
kenners, en tegenwoordigh, en voorsien met macht
om hen te helpen.

Antw. Heb ick gheen reden ghehadt om te seggen /
dat de ghereformeerde Ghemeente bedrogen wordt /
ende eenboudigh is / wanneer sy dese dinghen slecht-
seggen en aen-neemt / om dat het haer Predikan-
ten soo segghen : daer sy vooz de oogh / tu dit mijn
Tractaet konnen sien / en tasten met de handen / dat
wy de Heylighen niet aen en sien als al-wetende, noch
als herten-kenners dooz haer seluen / ghelijck Godt /
noch tegenwoordigh over-al, want ick hebbe ghetoot
dat-se niet al-wetende moeren zijn / noch herten kenners
dooz haer seluen / ghelijck Godt / noch tegenwoordigh,
deel min over-al te ghenwoordigh / om onse gebeden
te

te hooren: Hoe kan het waerachtigh zijn/ dat wy de
 Helyghen aen sien als al wetende, herren kenners, ghe-
 lijck Godt/ of teghenwoordigh, ja al om-teghenwoor-
 digh?

Wat aen-gaet haere hulpe, wy en sien-se niet an-
 ders aen/ als David de Enghelen aen-ghesien heeft/
 als hy seyde/ dat sy ons bewaeren in alle weghen,
 dat is/ als instrumenten Godts: Nu en moer ghy
 niet vracghen/ Wie sal nu segghen dat de eere Godts hier
 door niet verkort wordt? Niemand en sal dat segghen/
 dan de ghene/ die sechtelijck de valscheydt wilt aen-
 nemen booz de waerheyt/ ende de Predikanten
 ghelooven wilt/ in een stuck/ dat men wyt dit troe-
 raet kan sien/ ende tasten ontwaerachtigh te zijn.
 Met een woordt/ niemand en sal dit aen-nemen als
 de eenhoudige/ ende slechte Gemeente/ en nameelijck
 uwe hoeren/ want de verstandige weten wel beters.

Peenius. pag. 300. 't Is bekent, dat de eerbiedig-
 heydt, die door knyen-buyginghe, neder-vallen,
 en andersins aen voor-treffelijcke personen be-
 sen wordt, in't Oude Testament een aenbidtinghe
 ghenoeemt wierdt; maer het is mede waer, dat dit
 noydt ghehouden is gheweest voor godlijck, ofte
 voort schijn van eenighe godlijckheydt, maer tot een
 teecken van oormoedighe eerbiedinghe.

Antw. Dit is al wederom nieuwe bebestinge van
 mijn segghen/ want 't is 't selve dat ick segghe pag.
 130.

Peenius. Maer de eerbiedinghe, waer door de
 knyen des herten ghebogen worden (ghelijck Pau-
 lus spreekt) in de aenroepinghe, op dat wy ver-
 hoort, aenghenomen, gheholpen, en behouden
 werden, is een werck des gheloofs, ende een voor-
 naemste deel van de eere, ende dienst Godts. En
 daerom seght Christus Matth. 4. 10. Den Heere anroep
 Godt sult ghy aenbidden, en hem alleen dienen, welck is
 even het selve met Deut. 6. 23. ende 10. 20. Antw.

Antw. Paulus en spreekt nergens in sijne byteben van sijne knyen te buyghen, als Eph. 3. 14. segghende: om dese oorsake buyghae ick mijne knyen tot den Vader, &c. wie is soo stout / dat hy hier by boeghe / ende segge / dat Paulus hier spreekt van de knyen des herren? waer staet dat? neen / Paulus spreekt hier van de knyen des lichaems, want daer en is gheen reden / om dese woorden onepghentlijck te verstaen: Ende alsoo is dese plaete wederom een nieuwe bevestinghe van mijn segghen; want Paulus knielde booz Godt / als den Vader onles Heeren Jesu Christi, uyt welcken alle gheslachte in de hemelen, en op de aerde ghenoeemt wordt. Dit en doen wy noyt met soo een opsicht booz den Heiligen / schoon dan wy booz haer knielen / ende oock knielen booz Godt / daer is groot onderscheydt tusschen de ene eere / ende de andere / ghelijck 'er een groot verschil is tusschen het knielen booz Koninghen / en tusschen het knielen booz Godt.

Peenius. Hier en geldt niet Hazarts bedrieghlijck uyvlucht, dat Matth. 4. 10. verboden wordt alleen, jemant buyten Godt aen te bidden, als absoluten Heer, ende Meester van de gansche werelt, ende voor de eerste fonteyne van alle goet, als of men wel jet anders mochte religieuslijck aenbidden, als slechts de opinie van weerdigheydt minder is.

Antw. Waerom is dit een bedrieghlijck uyvlucht / en waerom en ghelddt-se hier niet?

Peenius. Alle antwoorde, seght Hazart, moet passen op de vraghe, soo en is daer niet aen te twiffelen, ofte dese antwoorde Christi past op 't ghene den duyvel hem hadde voor-gehouden.

Antw. Laet ons dit hooren.

Peenius. De Satan begeerende van Christo aen-gheden te worden, en socht hem niet wijs te maken, dat hy was de Ichova, het eerste beginsel, de fonteyne van alle goet.

Antw. Dat en hebbe ick oock niet gheseyt in mijn

Victo-

Victorie van Roma: maect/ zijn-der gheene andere eer-
tytelijc die Godt alleen toe komen/ als dese?

Peenius. De Satan en seght niet, dat hy dese di-
ghen van hem selve hadde, maer hy bekenet datse hem
ghegheven vvaeren. Luc. 4. 6.

Antw. Dit niet teghenstaende/ selt houd'et met de
berklacringhe van uwen Bybel, N. 6. dat den duyvel
hem hier heeft ghedzaghcn als een Overste, ende Gode
deser wereldd: ende over'ul' hys/ in dese qualiteyt heeft
hy van Christo wille: aenbeden zijn.

Peenius. pag. 301. Onsen Salighmaker weygherde
dit niet alleen, om dat hy de duyvel was, maer oock
om dat het Ghebodt verbiedt eenighe godlijcke eere
te gheven aen een schepsel, in wat meyninge het oock
soude moghen zijn.

Antw. Christus heeft hem dese eere ghetwegget/ om
dat hy hem droegh als een Overste, ende Gode (ghelijck
uwen Bybel seght) van de heele gantsche wereldd, want
hy choonde hem alle de Rijken des wereldds. (ghelijck den
Text seght) ende hier op versocht hy van hem aenbe-
den te worden. Wat doet nu dese Schrifruer-plaets
teghen ons/ aenghesien dat wy de vplighen niet en
eeren als Overste, veel min als Goden, van de heele gan-
sche wereldd?

Peenius. Wat aengaet de uytnemende boven-na-
tuerlijcke gaven, waer mede de Heylighen in den
hemel begaect zijn, die en konnen niet gheleght wor-
den tot een fundament van boven-natuerlijcke eere, dat
is, van een hoogher als borgherlijcke, ofte mensche-
lijcke eere, van een eere die half godlijck is.

Antw. Waerom niet? aenghesien datter niet een
natte/ jae niet een menschen is in de wereldd/ die niet
segghen en sal/ dat alle eere moet wesen nae de qua-
liteyt/ ende conditie van de personen?

Peenius. Behalven dat de Heylighen dese gaven
van haer selven niet en hebben, maer door Godes
gunste,

ganste, en door sin gheduerighe onderhoudinge, de selve besitten, soo zijn-se oock eyndigh, sy zijn gheschapen, ende sy en veranderen de Heylighen in haer wesen niet, maer laeren se schepselen zijn, en blijven.

Antw. **Ick en weet niet / dat daer semant oyt aen ghetwijfelt heeft : daerom stemme ick u dit toe met bollen monde.**

Peenius. Daerom en komt oock de boven-natuerlijke weerdigheydt, gheen andere eere toe, dan die borgherlijck, of menschelijck is, dat is, die gantschelijck onderscheyden is, jae verscheyden van de religieuse eere.

Antw. **Dat loochene ick / want de reden wijst ons upt / dat de eere moet wesen nae de qualiteyten van de persoonen : Hoe kan ick dan een borgherlijcke, of menschelijcke eere bewijzen / aen persoonen / die noch borghers, noch sterffelijcke menschen zijn?**

Peenius. De eer-tijtelen, en gaven die Corn. Hazart voor-wendt, en van Bellarmijn *Lib. 1. de sanct. beatit. cap. 13.* worden op-ghetelt in't bysonder, die komen op haere wijze toe, oock aen de Heylighen op aerde noch levende, want in hen is oock eene boven-natuerlijke deughdt, wijsheydt, macht, ende weerdigheydt; sy zijn mede kinderen Godts, vrienden Godts, erfghenamen Godts; sy zijn overwinners des Satans, des doodts, ende der helle.

Antw. **Wy stemmen u dit al toe / ghelijck oock de spreucke / die ghy voor-stelt upt Chrysoftomo : maer wat besuyt ghy hier upt?**

Peenius. Wie heeft oyt gheseyt, dat de levende daerom religieuselijck moeten vereert worden, of dat hen toe-komt, een meerder als borgherlijcke eere, als een ghedienstige, of menschelijcke eere, als se maer werdt onderscheyden van de religieuse eere.

Antw.

Antw. Ick hebbe hier voren gheseyt / dat ick geen
kracht en stelle in dit woordbeken / religieuse, ende ghy
moest my segghen / wat ghy self daer dooz verstaet:
want verstaet ghy daer dooz / godlijke eere, ofte een
eere die Godt alleen toe-komt? soo verstaecten wy dit
woordt in opzicht van den Heyligen. Maer verstaet
ghy daer dooz / een eere die meerder als borgherlijck
is / ende minder als godlijke, dat is / een middel eere,
die boven-naturlijck is / ter oorsake van de boven-na-
tuerlijcke gaven der Heylighen, dooz welke eere Godt
samen ghe-eert wordt in sijne vrienden / dan is 't welc
want dooz dit woordbeken / religieuse, en verstaen wy
niet anders ten opsichte van den Heyligen / als dit.

Du vraeght ghy / wie opt gheseyt heeft dat de
beide om haere boven-naturlijcke gaven / religieu-
selijck, dat is / met soo een eere / als ick nu gheseyt
hebbe / moghen vereert worden?

Ick antwoorde / dat ick dit niet alleen en hebbe
gheseyt / maer oock in mijn Victorie hebbe betwefen
pag. 143. &c.

Daer sult ghy binden dit argument. Abdias 3. Reg.
cap. 18. v. 7. is op sijn aensicht gheballen dooz Elias als
dooz een Propheet / ende dooz een persoon soo op-
nemende in heyligheyt / dat hy zeyde dat den H.
Gheest hem erghens sou wech-voeren: Dese quali-
tepten van Elias zijn meerder als borgherlijcke / ende
in dese qualitepten heeft Abdias Eliam ghe-eert / Ergo
met meerdere eere / als borgherlijcke; want dit is
eenen grondt-reghel / die niemant in de werelt en
loochent: Daer de qualitepten of weerdigheyt van
een persoon in specte verscheyden zijn van andere /
daer moet oock de eere in specte verscheyden zijn van
andere: De qualitepten / om de welke Abdias Eliam
eerde / waeren in specte verscheyden van borgherlijcke
qualitepten / soo was die eere / die hy hem beweerde in
specte verscheyden van borgherlijcke eere.

't Selbe argument hebbe ick ghemaccht pag. 140.
141. op Luc. 1. 2. ende 18. 42. ende pag. 145. op 4. Reg.
2. 15.

Peenius. pag. 302. Augustinus Lib. 20. contra Fan-
 tam Cap. 21. seght, dat door de selve eere, de afghe-
 storvene Heyligen ghe-eert worden met den leven-
 den: maer de eere der levenden en is niet meer dan
 borgherlijck: soo en kan oock de eere der afghestor-
 vene niet hoogher gheacht worden.

Antw. Augustinus en seght dat soo simpelijck niet /
 maer eerst / seyt hy / dat het Christelijck volck de memo-
 rien der Martelaeren viert met eene religieuse solemniteyt.
 Nota (religieuse) 2. dat dit gheschiedt / om door haere
 ghebeden gheholpen te worden. 3. Seght hy: Wy vieren
 de Martelaren, met dien dienst van liefde, ende geselschap, met
 den welcken oock in dit leven, ghedient worden de heylighe
 menschen Godts, welckers herte wy bereyt vinden te zijn tot
 soodanigh een lijden, voor de Evangelische waerheydt.

Hier siet gy klaer / dat Augustinus spreekt van twee
 verscheyden soorten van eere / met de welke de
 gheluck-salighe Martelaeren t'sijnen tijde ghe-eert
 werden: De eerste was een religieuse, met de welke
 sy haer erden om door hare ghebeden gheholpen te wor-
 den. De tweede was eene eere van liefde, ende onderlinge
 gemeenschap, en van dese seght hy / dat-se ghe-eert
 werden met den selven dienst / niet enkelijck met den
 levenden, soo ghy seght / maer met die levenden / de
 welke bereyt waeren te sterven voor de Evangelische waer-
 heydt, ofte / die nu in haer herte, ende door haere begeerte
 Martelaers waeren, ghelijck de gheluck-salighe Marte-
 laeren zyn dooz haer lijden / en doode: ende soo wilt
 hy-se alle beyde ghedient hebben met eenen dienst van
 liefde, ende onderlinghe gemeenschap, ofte oock met
 eenen dienst / die nochtans meerder als borgherlijck
 is / om dat hy wilt opsicht ghenomen hebben / op de
 begeerte van den levenden / om vooz Christo te ster-
 ven / ghelijck men opsicht neemt op her lijden / ende
 doode van de gheluck-salige Martelaeren: Nu / al-
 le beyde is eene qualiteyt meerder als borgherlijck /
 Ergo / Augustinus, willende dat-se beyde met den sel-
 ven dienst souden ghe-eert werden / spreekt van een
 eere /

eere / ofte dienst / die meerder als borgherlijck is / want de eere moet nootzakelijck wesen nae de qualiteyt van de persoonen / en die qualiteyt van bereyde te zijn van booz Christo te sterben / ofte metter daer te sterben booz hem / is meerder als borgherlijck / Ergo de eere meerder als borgherlijck.

Peenius. Wel is waer, dat die boven-natuerlijke gaven, en deughden der afghestorvene Heylighen in den hemel nu volmaeckter zijn, dan-se hier geweest zijn in dit leven. Doch het is mede waer, dat het niet-te-min de selve deughden zijn, en blijven, sonder datter veranderinghe gheschiedt in de ghedaente selve, maer alleen in de trappen der volkomenheydt.

Antw. Hier op soude men verscheydenlijck hoornen disputeren. Doch laet het soo wesen / soo als ghy seght; wat is uwt' beslyt?

Peenius. Soo en moet dan de eere oock niet veranderen in specie, maer alleen in graden van meer, en meer.

Antw. De eere en moet niet veranderen in specie / Indien ghy spreekt van af-ghestorvene Heylighen te eeren / ende van levende menschen / die ghe-eert worden enckelijck om menschelijke, ende borgherlijke qualiteyten, dat is onwaerachtigh: Indien ghy spreekt van afghestorvene Heylighen / ende levende menschen / die men eert om godlijke, ende boven-natuerlijke gaven, dat het soo zy: want / met dit opsicht moet nootzakelijck de eere van beyden / soo afghestorvene / als levende / meerder als borgherlijck zijn / om dat de boven-natuerlijke gaven meerder als borgherlijck zijn; soo nochtans / dat de eere der afghestorvene Heylighen hooger van graedt moet zijn / als die van den levenden / die men eert met opsicht van haere boven-natuerlijke gaven / want / soo ghy selve bekent / de boven-natuerlijke gaven zijn in de afghestorvene Heylighen volmaeckter / dan-se zijn in den levenden.

leunden / soo moet dan de eere / die men den afghes-
 borven Heplighen toe-draeght met opzicht van hare
 hoven-natuerlijke gaben / volmaeckter zijn / dan de
 eere / die men den leunden / om de selve oorzake be-
 wijst ; ende alsoo zijn-det in de eere / die meerder als
 borgherlijck is / ende minder als godlijck (ghelijck de
 hoven-natuerlijke gaben noot sakelijck beroyffen)
 oock trappen van minder / of meerder / om dat de
 hoven-natuerlijke gaben / die in de afghesborvene
 zijn / ghelijck Peenius selve bekent / volmaeckter zijn /
 dan de hoven-natuerlijke gaben / in de lebende zijn /
 want die maxime , die Peenius noyt en heeft aen-ge-
 varekt / blijft althijt vast / ende in haer gheheel / te
 weten / de eere moet zijn nae de qualiteyten van den
 persoon die men eert.

Peenius. Wil Corn. Hazart, dat de Heylighen in
 den hemel een hooger graedt van borgherlijke eere
 weerdigh gheacht werden, dan de Heylighen, die
 noch op aerden leven, wy en willen ons daer over
 tot gheen partye stellen, midts dat het borgherlijke
 eere blijve.

Antw. Hoe kan sckd't willen? of hoe kan d't we-
 sen / aenghesien datter in de Heplighen des hemels /
 ende in de hoven-natuerlijke gaben / niet borgher-
 lijck is? An wijst my de reden upt / ende de daghe-
 lijckse practijcke / ende toe-stemminghe van alle
 menschen des wereldds / dat de eere moet wesen nae
 de qualiteyt van den persoon / hoe wilt ghy dan / dat
 de Heplighen eere / met borgherlijke eere / aen-
 ghesien dat in haer niet borgherlijck is / als oock
 met sulck in de hoven-natuerlijke gaben / om den
 welcken somtijlen de lebende Heplighen zijn ghe-eert
 gheveest? ofte / ghy moet dan strijden teghen de re-
 den / of ghy moet my bekennen / dat de eere / die men
 den afghesborvenen / ende leunden Heplighen toe-
 draeght upt opzicht van haere hoven-natuerlijke
 gaben / meerder als borgherlijck is / ende verscheyden
 in specte / van de ghene / die men aen lebende men-
 schen

schen betwist / uyt opsicht alleen van borgherlijck /
ende menschelijke gaben / ende qualiteiten.

Peenius. Seght ghy dat de afghestorven Heylighen gheen
Borgherlycke eere can toeghevoeght werden, wel, wy oer-
kennen.

Antw. Ick hebb'et mi / ende oock in mijn *Victorie*,
wydloopigh bewesen; mijne bewijsen mosten eerst
te ntere ghedaen sijn / eer ghy dit ontkende; want
't en is gheen maniere / datmen set ontkenne / alst
preuben sijn / ten sy datmen betoone dat de preuben
van gheender weerden en sijn; hetwelcke Ghy noch
niet ghedaen hebt; ghy moet mi segghen hoe eere
eere kan Borgherlyck sijn / ten opsichte van een per-
soon / in den welcken niet borgherlijck is.

Peenius. Sels de H. Maghet Maria heeft haer Borgherly-
cke eere toeghe. eygent *Luc. 2. 48.* als sy seyde: *Alle ghesch-*
ten sullen my Saligh spreken.

Antw. Stet / dit seght ghy sonder preube / dat de
H. Maghet hier spreekt van eene Borgherlycke eere,
daerom heb ick recht om dit te ontkennen. Du staet
het u toe te bewijsen.

Peenius. Ghy seght oock *Pag. 115.* van den dienst, ende
eere der Enghelen, datse niet en kan Borgherlijck wesen, en dat
de Enghelen niet Borgherlijcks hebben: S'en magh oock niet Gel-
lijck wesen, want wy en houden de Enghelen voor gheene Gely-
cke. Soo moet het dan wesen een middel. matighe eere tusschen de Gel-
lijke, ende de menschelijke. Maer wat ongherymtheit iller
toch, dat wy den dienst, ende eere der Enghelen Borgher-
lyck noemen? waerom is dat belacchelyck? geliijk *Bella-*
mijn seght.

Antw. Is dat niet ongherijmt / en belacchelyck /
datmen een eere sal borgherlijck noemen / die in be-
daet niet borgherlijck is? Jae niet wesen en kan / om
dat de Enghelen niet een qualiteyt en hebben / die
borgherlijck is?

Du most ghy mi noch bewijsen / dat de H. Ma-
ghet haer borgherlycke eere heeft toe-ghengent:
als sy seyde: *Alle ghesachten sullen my Saligh spreken.*

Peenius. *pag. 303.* Is dan oock de H. Schrift belacchelyck
die de Enghelen onse mede-dienstkaechten noemt?

Maer-se / maer hoe-wel sy met ons dienst-knech-
ten Gods sijn / daerom en laten sy / niet alleen in
spreke / ofte nature te verschillen van ons / maer
oock in soodanighe qualiteyten / in de welke niet
bozgherlijcx te vinden en is : Hoe wilt ghy dan / dat
ick haer niet bozgherlijche eere achter-volghe?

Peenius. Sy sijn mede burghers der Heylighen, en Huyl-
ghenootten Gods staende met ons onder een Heere.

Antw. Maer men magh niet segghen dat se mede-
burghers der sterfliche menschen sijn: men magh
oock niet segghen / dat se huyl-ghenootten der aerde
sijn: sy staen wel onder een Heere: maer den Heere
heeft onder hem / sienlijke, ende onsenlijke Schepselen,
dat is / Schepselen / ofte dienacren / de welke niet
alleen in wesen / ende nature verschillen / maer oock
in andere qualiteyten / die niet een hant gemeens-
en hebben met 't ghene bozgherlijck / ofte puer men-
schelijck is: dien volgens moeten die Schepselen
allinse eert / met eene eere die in wesen verschey-
den is / achtervolght werden / ofte ghy moet de
optie / ende practijcke / die de reden aen alle natien /
jae alle menschen / gheleert heeft / oock refozieren /
soo als ghy de Kercke gherefozmeert hebt / dat is /
gantschelijck te niete doen.

Peenius. Sal het dan onberaemlyck gheacht worden, de
vereringhe der Enghelen, mede borgherlyck te noemen?

Antw. Ind'en gy dooz mede-borgherlyck, verstaet /
als mede borghers der Heylighen, soo en is het niet on-
beraemlyck / want dat en is gheen Borgherlycke eere,
of menschelycke, maer boven-natuerlycke, ende meerder
dan menschelycke: Maer indien ghy / dooz mede-bor-
gherlycke verstaet (ghelijck ghy het hier wilt ghenom-
men hebben) menschelycke eere / ofte een eere die
sewant te egbedzagen wort / enckelijck om men-
schelijche qualiteyten, die vereringe is ten opsig-
te van de Enghelen onberaemlyck / om dat de En-
ghelen / noch oock de Heylighen niet menschelijcks, of
mede-borgherlijckx met de menschen en hebben.

Peenius. Wy en staen op het woort niet; wy ghebruy-
ken

ken het woort *Burgherlijck* alleen om daer door in 't gemeyn te beschermen, allerley eere die de creaturen toecome, onderscheyden van de Religieuse eere, die Godt alleen eygen is.

Antw. Dat is een misbruyck niet alleen van de rechte reden / maer oock van dit woort (burgherlijck) wanneer men een eere burgherlijck noemt / die aen een Schepsel betwefen wort / 't welck noch in sijn wesen / noch in eenighe van sijn qualsteypen / niet burgherlijcks heeft: Want de eere (ten zy dat wy 't ghebruyck der woorden willen van onder tot boven keeren) moet den naem voeren van de qualsteyp om de welke men semant eert: alsoo wort de eere / die men een Coninck betwijst / Konincklijke eere genoemt / ende aen een Prince / princelijcke eere / ende aen een Dader / vaderlijcke eere: Ergo de eere die men nameelijck betwijst aen de Engelen / en mach niet burgherlijck ghenoemt worden / dat is / eygentlijck spreken de / puer menschelijcke, om dat sy noch Bogger / noch menschen en sijn; maer moet ghenoemt worden een Engelsche eere, verschepden in specie van de menschelijcke eere / om dat de Engelen in specie / ende qualsteypen verschepden sijn van de menschen.

Peenius. Weet ghy ons een bequamer woort aen te wijzen, ofte selve uyt te vinden, wy moghen het wel lijden.

Antw. Dit woort heb ick nu dickwijls aenghetuften / te weten / eene boven-naturlycke eere, die meerder als menschelijck is, ende minder als Godlycke; ofte een middel-eere tusschen de menschelijcke / ende Godlijcke: Wilt ghy die nu niet een woort noemen / Religieuse eere, gelijk Augustinus, en andere die noemen: ick ben te vreden / doch sonder hier onder te bestaen / een eere / die Godt alleen toekomt.

Peenius. Hebt ghy, ghelyck sommighe, dit liever te noemen, *Officiens*, ofte *ghedienstighe eere*; leer wel, als ghy niet onderscheyt van de Religieuse eere, en dat dit onderscheyt sy niet alleen in graden, maer in haer gantsche geslachte, *non graduum tantum, sed etiam generum.*

Antw. Ick hebbe u die saengaende mijn hoornem genoech

moghsaem te kennen gegeven; ende gethoont/dar
de eere van de Enghele/ ende van de afgestorvenen
heyligen/ volgens de reden/ ende roestemminge van
alle menschen/ niet alleen en moet verscheyden we-
sen in graden/ maer oock in specte/ om dat de Enghe-
len, ende in wesen, ende in alle hare qualiteyten ende de
afgestorven Heylighen in hare boven-natuerlycke gaven,
verscheyden sijn van alle menschen/ booz soo veel
men de selbe aensiet naer hare menschelijcke / ende
hoogerlijcke qualiteyten: dieg te meer noch / om dat
de Schrifture nergens en seght / dat' er maer twee
soorten van eere sijn/ te weten/ burgerlycke, ende God-
lycke, sonder meer: of soo sy dit ergens seght / wyft
op de plaetsen aen.

Pecnius, De exceptionen van Hazart op. 1. *Timoth. I. 17. E-*
ph. 4. 2. 8. Psal. 29. 2. en hebben niet sonderlinghs in, maer
zijn na te voren beantwoort.

Antw. Soo veel sonderlinghs hebben sy in/ dat ick
klaer ghehoont hebbe booz d'oogh / datse hier niet
te propoosie en dienen/ om de eere der Engelen/ of
te afgestorven Heylighen om verre te stooten. Want
daer wort alleen gheseyt datmen Godt moet eeren/
waer mede niet uytghesloten en wort de eere die-
men bewijst aen Coninghen / Princen / Ouders/
Meesters &c.

Pecnius 'T is waer, die Godt ghebidt te eeren, ende
te aenbidden, en verbiedt de Coninghen, en Ouders, ende
vrienden Godts niet te eeren, op een sekere wijze die Godt
vereycht: Doch hoedanigh die eere moet sijn, en magh
niet gehaelt werden uyt onse reden-kavelinghe, maer uyt
de onderwijninghe van 't Hemelsch woort.

Antw. Ten is niet noodigh dit te halen uyt eens-
ghe reden-kavelinghe / want de sake wijst haer sel-
ben uyt/ ghelijck het licht van de Sonne in den mid-
dach/ de kinders selbe sullen weten te seggen / dat
sy hare Ouders niet en moghen eeren als Conin-
ghen/ en datse de Coninghen niet meerder eere moe-
ten achter-bolghen als hare Ouders / soo en moet
dit niet gehaelt worden uyt 't Hemelsch woort/want
de nature selbe die leert her.

Peenius. De questie en is hier niet simpelck van de eere, maer van de Religieuse eere, de welke gheen creature toe en comt.

Antw. Ghy hebt my in mijn vryheit gelaten van een woort te ghebruycken / dat my soude beltebren. Laet my dan ghebruycken het woort / Religius, hier dooz verstaende / niet een eere / die Godt alleen toe komt / maer een hohen-vatuerlijke eere / ofe meerder als menschelijck is / ende minder als Godlijke, ende alsoo ist outwaert schijngh / dat de Religieuse eere geen creature toe en comt.

Peenius. Maer laet ons hooren Pater Hazarts Catholycke bewijzen, datmen de afghestorvene Heylighen wel mach eeren met meerdere eere, als Borgherlycke, met minder als Godlijke.

Antw. Laet ons die vry hooren.

Peenius. Dese werden van hem voorghefelt met een breeder deductie van pag. 140. tot 150. ende in 't corte berhaelt pag. 151. alwaer hy sijn gaantsche Tractaet aldus belluut. De Heylighe Magnet Maria is van den Enghel Gabriel, ende Elisabeth ghe-eert gheeweest, om dat sy vol was van gracie, om dat sy de Moeder Godts was, om dat sy ghelegheit was onder de Vrouwen, ende soo voort Luc. 1. 28. 42. Eze. 4. 1. is van Abdias ghe-eert geweest, om dat hy een Propheet was, en uytnemende in Heyl-gheyt. I. Reg. 18. 7. de Ziele van Samuel is aenghebeden geweest van Saul. 1. Sam. 28. 14. alle dese voornoemde eerbiedinghen sijn gheschiedt ter oorsaken van boven-natuerlycke gaven alleen, ergo sy sijn geweest niet natuerlyck, ofte borgherlyck, maer boven-natuerlyck, ergo uyt de Schrifture is het claer, datmen 'de Heylighen magh achttervolghen met boven natuerlycke eere.

Antw. Wat brenghet ghy hier tegen / om dit te wederlegghen;

Peenius. Corn. Hazart bekent selve pag. 144. dat onse questie is van de afghestorven Heylighen te eeren, ghelyck oock het opschrift van dit Capittel spreeckt, van de bewijzen datmen de afghestorven Heylighen wel mach eeren &c. en hy spreeckt hier van levende menschen te eeren; soo behoort hy metter daet dat hy onnatrelijck disputeert.

Antw.

Antw. Hoe volghet dit? Sijn dan de argumenten à minori ad majus, van mindere tot meerdere/onnuttighe disputen? soo heeft dan Paulus *Heb. 9. 14.* onnuttelijk ghespateert seggende: Indien het Bloedt der Hieren, en Bocken de onreynighe heylight, hoe veel te meer het bloedt Christi: ende Christus selve *Matth. 7. 11.* alz hy seyt: Indien ghy die boos sijt, weet uwe Kinderen goede gaven te gheven, hoe veel te meer sal uwen Vader die in de Hemelen is, goede gaven gheven. Op de selve maniere sal ick segghen van Paulus, ghelijck ghy van my doet: Paulus moest bewijzen / dat het bloedt Christi ons repnighet / ende hy gaet spreken / van het bloedt der stieren / en hocken. Item: Christus moet bewijzen dat Godt hemelsche gaben gheeft / en hy gaet spreken van aerdsche gaven. Is dit oock al onnuttelijk ghespateert?

Ten anderen / de Ziele van Samuel, die Saul gheert heeft / en was gheen lebenden mensch.

Peenius. 'T en is de Ziele van Samuel niet geweest, maer eenen duyvel opgheweckt door tooverye.

Antw. Alle de redenen / die Peenius hier teghen inbruyght / en konnen niet een hape gelden / ten sy dat hy te vozen bewijse / dat desen gheest opgheweckt is ghetweest dooz Toover-conste, dat supponcirt hy / als seker / sonder bewijzen: daer en tegen / hebbe ick in mijn *Victorie pag. 147.* gethooft nyr den text selve / dat hier gheen Toover-conste en is tusschen beyden gekomen: Ten eersten, om dat de Schrifture het minste ghetwach niet en maect van eenige tooverije / want soo harst als Saul v. 11. aen de waersegghster geseyt hadde: Doet my Samuel opcomen; sonder meer / Samuel was daer / want terstont v. 12. wort gheseyt: Doe nu de Vrouwe Samuel sagh.

Ten tweeden, de Vrouwe stont verschijckt / ende verbaest / uproepende met luyder stemmen; 't welck niet en soude ghetweest hebben / indien dit een duyvel / dooz Toover-konst opgeweckt / was geweest / want soodanigen spooch was de Vrouwe ghewoon meermaels te sien / soo moet dit ghesicht heel anders

ders wesen / als de ghene / die sy ghtwoon was te sien.

Tenderden Ick hebbe vijf argumenten voorgestelt met weder legginghe der bewijfen van Petrus, om te toonen / dat het niet een duyvel / maer de ware Ziele Samuels is geweest. Dese alteinael laet Peenius baren / doek in sijn Tractaet van het voorbuigh, Sonder een enckel woort daer op te seggen; soo blijben dan alle die argumenten in haer gheheel / soo lanck sy niet wederleght worden; soo blijft het dan doek vast / dat hier de Ziele Samuels is verschenen / ende niet eenen duyvel / vervolgens en heb ick niet alleen hier gesproken van lebende Heyligen / maer doek van afghestorbene te eeren.

Peenius. Wel hoe, seght Hazart, sijn dan de afghestorven Heylighen erger, of siet hier van conditie, als de levende menschen? O neen! sy, die in den Hemel woenen sijn geluckiger, en haer conditie beter, dan de onse: Maer wat doet ter sake?

Antw. Draeght ghy dat? daer ghy wel kost weeten mijne bewijfen / namelijk dat de eere moet wesen volgens de conditie van de personen: maer de conditie van den Heyligen is meerder als die van de lebende / indien van de lebende sijn ghe-eert gheweest met opsicht op haer boven-natuerlycke gaben / met eene eere meerder als Burgerlycke, minder als Godlycke, hoe veel te meer salmen soodanigh eere moghen bewijfen aen de afghestorven Heylighen / welckers boven-natuerlycke gaben volmaecker noch sijn inden Hemel / dan die van de lebende hier op der aerden?

Peenius. Laet Moyfes by exempel, of de HH Petrus, ende Paulus nu Saligh wesende met Godt in den Hemel, soo veele eere weerdigh sijn, als sy waren, doe sy noch leefden hier op de Werelt: wat raecht dat onse questie? die en is niet van haer, die in de Hemelen sijn, te eeren, 't welck wy weder zyds opentlijck bekennen, maer van hen Religieuslijck te vereeren.

Antw. Soo raecht dan dit onse questie / want ick hebbe ghetjoont / datmen doek de lebende Heyligen / sicnde

sende op hare hoven-natuerlijke gaben / Religiou-
sick, dat is / met meerdere eere als Borgherlycke, in-
der als Godlike heeft ge-eert/waer upt volghet/dat-
men dit veel meer magh doen ten opsichte vande af-
ghestorbenen Heylighen.

Peenius. Doe sy by ons op aerde noch leefden, quam hen
toe gheene andere als uytwendighe, ende Borgherlijke eere:
ende nu sy met Godt inden Hemel leven, soo en can oock
hare eere niet hoogher ghe waerdeert worden.

Antw. Dit is immers eene vzeinde/ende wonder-
lijke maniere van wederlegghen: Ick hebbe in
gorde / ende wettige sozme bewesen / datmen oock
de levende Heylighen upt opsicht van hare hoven-
natuerlijke gaben/wet meerder eere als borgherlijke
/ ende mindere als Godlijke heeft achtervolghet:
Ende nu krijghe ick vooz antwoorde: De Heylighen,
doe sy noch leefden op aerde, en quam gheene andere eere
toe, als eene uytwendighe, ende borgherlijke: **Wat is**
dit anderz/ dan de questie selbe/ gheben vooz reden/
ende blyden by 't sijne / teggen alle redenen / ende
bewijzen: mijne redenen van / tot noch toe niet we-
derlept wesen/ blyben vast/ ober sulcx ick ontken-
ne / dat aen de levende Heylighen / doe sy noch leef-
den op aerde geen andere eere toe en quam als upt-
wendighe / en borgherlijke / wannertmen opsicht
hadde op hare hoven-natuerlijke gaben alleen/ ge-
lijck Abdias hadde ten opsichte vanden Propheet
Elias, &c.

Peenius. pag. 305. Dese slot-reden en deucht niet? Men
heeft de levende Heylighen ghe-eert in dit leven met meer-
dere eere als Borgherlijke. Ergo veel meer maghmen dit
doen ten opsichte van de afghestorbenen Heylighen, die nu
zijn in den Hemel, want dit voorste wort erkent, ende hy
begaet *petitio principij*. Hy moest sulcx bewijzen, en niet lan-
ghet de patientie van den Leser misbruycken.

Antw. Dese maniere is noch schoonder / als de
voorzgaende: Ick hebbe in mijn Victorie van Pag. 140.
tot 145. met verscheyde redenen / ende bewijzen ge-
toont/ datmen sommighe Heylighen heeft ghe eert
met

met meerdere eere als borgherlijcke, uyt opsicht van hare boven-natuerlijcke gaben / en nu komt Peenius, sonder eens mijne redenen te wederlegghen / hier roepen: Ick ontkenne dat / gheeft my bewijsen.

Die sacht sijn leven soo een mantere van disputeren? Sijt ghy dan blindt Peeni, dat ghy mijne bewijsen niet ghesien hebt? of / indien ghy die ghesien hebt / hoe kont ghy seggen / ick ontkenne't / eer ghy de selve hebt te niete gedaen? ofte wel / soo gy meynt datse niet en bestaen / soo most ghy dan toonen / ende aenwijzen waer dat de saute / ofte ghebzeck is: ende alsoo en is hier niet meer apparentie van principij, als dat'er apparentie is / dat den Hemel sal ballen.

Peenius. Daer-en-boven soo antwoorden wy op het exempel van Abdias.

Antw. Soo dan / nu ist wel / dat-ghe komt tot de sake / dit most eerst ghedaen geweest sijn / eer mijne boozgaende propositie ontkennt wert.

Peenius. Wy antwoorden op de exempelen van Abdias, en van de Kinderen der Propheten, en wat dierghelijcke exempelen meer sijn in de Schrift, uyt uwe eygen gronden, die ghy te voren gheleghet hebt in uwe voor-reden *pag. 2.* dat die uytwendighe teekenen van knielen, buygen, nedervallen ter aerde &c. gemeen sijn soo in borgherlycke, als in Gods-dienstighe vereeringhe. En ghy seght duydelyk *pag. 130.* datmen wel voor jemants voeten can vallen tot een teekenen van ootmoedighe eerbiedinghe, sonder schijn van Godlijcke eere.

Antw. 't is waer / dat hebbe ick al gheseyt: wat beslyt maect ghy hier uyt?

Peenius. Ghy hadt moeten bewijsen, dat het ghene Abdias, ende de Kinderen der Propheten, aen Elias, ende de Elia ghedaen hebben, meerder is gheweest als een bethooringhe van een natuerlycke, of borgherlijcke eerbiedigheyt, ende beleeftheyt.

Antw. Ghy moet sussen Peeni, of ghy zijt blind: Doch ick meyne / dat ghy dit doet uyt onmacht / ende mijne bewijsen niet konnende beantwoorden / nae

nae de selve komt bragghen/ daerse de geheele werelt
kan sien in mijn Victorie van Roomen: Ick stelle u
dan een kozt begriff daer van noch eens booz den
neus.

Alle eere moet wesen volghens de conditie / ende
qualiteyten van de persoonen / diemen eert ; dat is/
indien semant een Coninck is van conditie / de eere
moet konincklijck zyn: Indien men semant eert
om sijne natuerlijcke qualiteyten / die eere en kan
niet meerder als natuerlijck sijn / ende borgherlijck.
Ergo wanneer men semant eert / die niet een sier
borgherlijcks heeft (ghelijck de Engelen / ende afge-
stobene Heyligen sijn) ofte upt opsicht van eenighe
hoben-natuerlijcke qualiteyten of gaben / die niet
borgherlijcks hebben / (niet de welke de Heylighen
in dit leven begaefte sijn) die eere moet hoben-na-
tuerlijck sijn / ende meerder als Borgherlycke / of-
te ghy moet my reden van onderschept gheben / tus-
schen het eerste / ende tweede.

Du dan / Elias, Elisæus, ende andere sijn ge-eert ge-
weest upt opsicht van hare hoben natuerlijcke ga-
ben / als Propheten, uytnemende in Heyligheyt, Mirakel-
doenders &c. welke gaben / ofte qualiteyten niet
borgherlijcks hebben / Ergo Elias, Elisæus en andere
sijn ge-eert gheweest met eene boven-natuerlycke ee-
re / ende meerder als borgherlycke. Siet / daer sijn
mijne bewijzen upt mijn Victorie in 't kozt ghestelt/
die ghy niet en hebt willen sien / om dat ghyse niet
en kost beantwoorden ; siet of gh'het nu kunt doen ;
ende indien ghy verlegghen sijt / braeght de Heeren
Professours van Leyden / hoe ghy dit moet beant-
woorden.

Peenus. 'T en volght niet, desen heeft aengebden, ergo
Religieuslyck.

Antw. Dit volght wel: Desen heeft aengebden
upt opsicht van hoben-natuerlijcke gaben / die niet
borgherlijcks hebben / ergo Religieuslyck, dat is / niet
meerdere eere als borgherlycke, minder als Godlycke.
Daer die eere en kan niet borgherlyck sijn / daer men
ghen opsicht en heeft / op set dat borgherlyck is.

Peenus.

Peenius, Hoe sal jemant den Patriarch *Jacob* bevrijden, die aenghebeden heeft, sijnen broeder *Esau*, niet alleen een slecht mensche, maer oock een man die niet goet en was?

Antw. Waer staet het dat *Jacob*, sijn broeder *Esau*, heeft aenghesien als een *Propheete* / of uytneemde in hepligheyt &c. ghelijcker staet van de kinderen der *Propheeten* / ende *Abdias*? De eere die *Jacob* sijn broeder betwefen heeft / is borgherlijck gheweest / om dat *Jacob*, hem niet eerde / uyt eenigh opsicht van bobennatuerlijcke gaben / maer enckelijck als sijnen broeder / die rijck geworden was / ende met opsicht alleen op eensghe borgherlijcke / ende natuerlijcke gaben. Daer hebt ghy *Jacob* bezijt / van seligteuse eere.

Peenius. Wy segghen dat in alle dese plaetsen te kennen ghegheven wort dese eere, ende dienst, welcken ghemeynlijck van ons borgherlijck ghenoeemt wordt.

Antw. Indien uw' enckel segghen by utwe ghemeynte passeert vooz betwijfen / of weder-legghinghen / dat is een ander: want soo en ist niet van noodde te disputeren / 't is genoegh dat de *Sheresozmerde Predikanten* segghen: Wy segghen dat, ende 'r ghene wy segghen / dat sijn ozakels / ende soo moet het comen op *avros & Pa.*

Maer hier mede en v'ldoet ghy aen my nter: *Ik sal't verwachten hoe ghy mijne betwijfen sul't wederlegghen.*

Peenius. *Corn. Hazart*, speelt te veel met dese woorden, ende misbruyckt de selve, wanneer hy die soo enghen, ende nauwe neemt, als of de borgherlijcke aenbidninghe slechts dese was, de welcke de Politijcke, ende borgherlijcke aymententheynt tot een fundament, ofte oorlake heeft.

Antw. Is dit spelen met de woorden / ofte de selve misbruycken / als men se neemt in haer eyghen bereckensisse / ende soo sy van alle menschen ghenomen worden? is dit niet liever de woorden misbruycken / en daer mede spelen / als men een eere wil borgherlijck ghenoeemt hebben / die niet is borgherlijckx en heeft / noch inde persoonen selve / ghelijck de *Engheleu* / ende afghestozbenen heplighen zijn / noch in de qualiteyten, om welke men jemandt

eert/ghelijck de boven-natuerlijke gaben zijn / in
de lebende heylighen ? dit is oprechtelijck met de
woorden spelen.

Peenius, Dit wordt van de onse ghenomen in eene gene-
rale beteeckenisse, soo als het begrijpt menschelijke, ende
uytwendighe eere den creatueren toebehoorende, nochtans
van de Religieuse, ende Goddelijcke aanbiddinghe onder-
scheiden.

Antw. Men vzaeght niet/hoe gy lieden dit neemt/
maer hoe het inder daet moet ghenomen worden /
ende van alle menschen ghenomen wert: uw' ne-
men is een misbrypck / het ander is het echtigh ge-
brypck; ende ten can niet wesen / dat die eere inder
daet borgherlijck zy / daer de personen/ diemen eere
niet borgherlijck hebben / ofte indien sy wat borge-
lijck hebben/ghelijck de lebendighe heylighen zijn/
in saken datmense niet en eert upt opsicht van set
borgherlijckx, maer alleen upt opsicht van set boven-
natuerlijckx, die eere die en kan mede niet borgherlijck
wesen / om dat de eere moet wesen volgens de qua-
liteiten om de welckemen semandt eert. Ende ober-
sulckx/ ghy en moet niet segghen alleen / hoe ghy
dit neemt / (want uw' nemen en is gheenen regel)
maer ghy moet bewijzen / hoe een eere kan borgher-
lijck ghenomeit worden / of sijn/daer niet borgherlijckx
en is.

Daer-en-hoben zijt ghy soo wepuygh erbaeren in
de Philosophie / dat ghy niet en weet / dat Genus
onder hem/verscheyden species heeft ? moet ghy my
niet bekennen / dat de qualiteyten, die in de menschen
gebonden worden / andere natuerlijke zijn/ andere
boven-natuerlijke ? hoe wilt ghy nu / dat dese soo
verscheyden qualiteyten in specie / om de welckemen
de menschen kan eeren / de selve eere mede-bringen
in specie ? Is dit niet reghel-recht stryden reghen
alle goede Philosophie / ende ghevoelen vande heele
gantse werelt ?

Peenius Pag. 306. Van Saul een godloos Coninck, en
reghen het expres ghebodt Gods *Levis. 10. 6. Deuter. 18. 11.*

Esais

Esais 8. 19. den dooden vraeghende, een exempel van ware, ende Gode behaeghlijcke aenbiddinghe te haelen, is al te verkeert.

Antw. **Waerom dat?** want 't staet wel saemen dat Saul ghesondicht hebbe in het eerste / ende niet in het tweede: Om dat David oher spel / ende een moort ghedaen heeft / daerom en maghmen niet segghen / datmen van hem gheen exempel mach nemen van bidden / ende andere deughden.

Peenius. Doet hier by, dat hy, die aen Saul verschenen is, niet en is gheweest de Prophete Samuel, maer een duyvels spook, ghelijck wy dat met vele argumenten bevestigt hebben *Cap.* 30. in de wederlegghinghe van't voorburgh der Vaden.

Antw. **Eer ghy ulve argumenten hoortseloe/soo** moest ghy mijne teghen-betwysen eerst te niete ghedaen hebben / en daer op de ulve gheselt: **Sodanck** ghy dit niet en doet / soo en sal ick niet gelooven dat de ghene / die aen Saul is verschenen / niet Samuel, maer een dupbel gheweest is.

Indien ghy seght: Ghy selbe moest mijne betwysen weder-legghen / o neen! Want ick was in possessie van mijne betwysen / eer ghy de ulve booz gheselt hebt / en daerom moeten de mijne eerst te niete ghedaen worden / eer ghy met de ulve komt booz den dagh.

Peenius. By aldien Saul niet slechts een tytvendighe, ende borgherlicke, maer een Religieuse, ende meer als menschelijcke aenbiddinghe dien vermomden Samuel heeft toeghebracht, soo heeft hy den duyvel selve aenghebeden, waerom hy oock gheseght wort in sijne sonden ghestorven te zijn.

Antw. **Ich ontkenn'et dat het een dupbel gheweest is:** alsoo ontkenne ick mede / dat hy om dese aenbiddinghe / gheseght wert in sijne sonden ghestorven te zijn: Want *1 Paralip* 10. 13. wordt wel gheseght dat hy ghestorven is / om dat hy de roobe raffe was te rade ghegaen: hier in heeft hy ghesondicht / maer van sijne aenbiddinghe en spreekt de Schryfmer niet een woort.

Peenius.

Peenius. Wat belanght het exempel van den Enghel, ende Elizabeth, de welcke alle beyde de H. Maghet vereert hebben, den Enghel haer groetende, Elizabeth haer zeggende. Siet wat wy hier voren in't voorstellen van den staet des verschils uyt Brentius in *Luc. i.* hebben aengheteceekent over dese enghelsche groete.

Antw. **Wat is dat? dat ghy aengheteceekent hebt?**

Peenius. Dat het niet alleen gheorloft, maer oock seer nu: is die te herhaelen, indien daer gheene superstitie, ende godloose opinie mede vermenght is.

Antw. **Maer by ons / en is diesaengaeude noch superstitie / noch goddeloose opinie vermenght / soo is dan dit herhael by ons gheorlooft / ende seer nut.**

Peenius. Maer of nu alle de ghene, die den Enghel, ende Elizabeth hier in navolgen, ende Mariam met dese woorden aanspreken, niet qualijck en connen doen, sal *Corn. Hazart* soo licht niet bewijzen connen.

Antw. **Ich en sal 't niet bewijzen: want ick heb' et mer' daer in mijn Victorie betwefen Pag. 140. ende 141. in deser boghen: Het ghene dat den Enghel spreekt is Schyfture / ofte sijn Goddelijcke woorden / het ghene dat hy doet / en is niet qualijck ghedaen / de ghene dan die spreekt / ende doet / 't ghene den Enghel selve ghesproken / ende ghedaen heeft / en doet niet qualijck.**

En wenschre ick wel dat ghy eens betweest / datse alle qualijck doen / die de H. Maghet met dese woorden aanspreken: 't is my ghenoech dat ick behoont hebbe / dat het de H. Kercke wel ghebruyckt.

Peenius. 'T is quaet de woorden van Schyfture tot superstitie te misbruycken, ja: sijnen Godts-dienst door een verkeerde naevolghinghe, ja: na-apinghe bespottelijck te maken.

Antw. **Maer wy en misbruycken in dit stuck de woorden vande Schyfture niet tot superstitie / noch 't en is gheene verkeerde naevolghinghe / noch bespottelijcke na-apinge: soo blijft het dan / dat het niet qualijck ghedaen is.**

Peenius.

Peenius *Pag.* 307. 'T is seker seght Hazart *Pag.* 142. dat de groetenisse, ofte de eere selve die den Enghel, ende Elizabeth bewesen hebben, namelijk aen Maria, by welken sy beyden teghenwoordigh waren, niet quaet en was,

Antw. **Doet ghy dit niet bekennen?**

Peenius. Maer hoe can dat goet zijn, ende niet veel meer belachlijk, de Heylighe Maghet, die nu sommighe dus sent jaec soo veel millioenen mijlen alser sijn tusschen den Hemel, ende de aerde *Pag.* 97. 100. verre van ons af is, te groeten met de selve woorden, ende met de eere te achtervolgen met den welken den Enghel, ende Elizabeth, by haer teghenwoordigh hier op aerden, dat ghedaen hebben?

Antw. **Siet ghy nu wel / dat ick het in't booz gaende / seer wel gheseyde hebbe / dat'et ten lesten hier moet op uyt-komen :** De Heylighen sijn soo verre van ons, datse van ons niet en weten, noch door boeren, noch door boten? **Mu hebbe ick hoben betwefen / datse han ons weten / ende verscheyden middelen uyt Schyftuer booz ghestelt / dooz de welke sy dese wertschap bekomen :** soo en is het dan niet belachlijk de H. Maghet te groeten / schoon sy vele millioenen mijlen van ons is.

Peenius. Wat is'er meer strijdigh teghen alle goede Theologie, dan te segghen *Ave Maria*, dat is, te bidden voor Maria?

Antw. **In wat Theologie hebt ghy gheleert / dat Ave Maria te segghen is / ick bidde voor Maria :** Ick se wel dat ghy niet alleen de Neder-duytsche / maer oock de Latijnsche taale wilt refozmeren : **De ghene die u in't ghemoet komende / seght :** weest ghegroet Peeni, is dat te segghen : Ick bidde voor u? **wat sulst gy noch ten lesten al praeten ?**

Peenius. Wat is'er meer strijdigh teghen alle goede Theologie, dan Mariam te zeghenen, dat is, alle heyl, en saligheuydt haer toe te wenschen, daer sy in den Hemel gheze ghent is van *Godt*, met alle Hemelsche, ende gheestelijke zegheninghe, en gheniet volcomen gheluck-saligheuydt, by *Godis* aenghesichte, ende lieflijckheden aen sijne rechterhandt eeuwiglijck?

Antw.

Antw. Ick soude konnen loochenen / dat wy in de Enghelsche groetenisse, oft Ave Maria, haer heyl / en saligheyt toe wenschen. Dit en gheben de woorden niet upt / de welke verbaelens-ghewijse opgeseght worden tot lof van de Maghet: De woorden selve sullen dit upt-wijzen: Weest ghegroet vol van gratie, de Heere is met u, ghebenedijt zyt ghy onder de vrouwen, ende ghebenedyt is de vrucht uws Lichaems. Waer is hier een toewenschinghe? wy en segghen niet / de Heere zy met u, noch zyt ghebenedyt, noch de vrucht uws lichaems zy ghebenedyt; maer alleen verbaelens-ghewijse / de Heere is met u, &c. Ick kan loochenen dat wy haer alle heyl / ende saligheyt toewenschen in dese groete / jae ick loochene / bewijst het my upt de woorden.

Dies niet regheusaende / ghenomen daer waer eenighe toewenschinghe / ghelijck ghy seght, indien dit strydigh is tegen alle goede Theologie, soo en heeft Paulus Rom 16 27 gheen goet Theologant ghetweest / segghende: Den alleen wysen Godt, ZY door JESUM Christum de heerlijkheyt inder eeuwigheyt. Siet oock Philipp. 4. 10. ende hoe sult ghy't maken met den H. Joannes Theologus, die Apoc. 1. 6. seght: Christo zy de heerlijkheyt, ende kracht in alle eeuwigheyt: Wat is dit? is dit niet eenen wensch? seght ghy neen? de woorden nochtans gheben't klaer upt: Seght ghy dat jae? hoe en is niet strydigh tegen alle goede Theologie / den Vader / ende Christo toe te wenshende heerlijkheyt / ende kracht / die sy mer' er daer hebben / ende van de welke sy bersekeren zijn / datse inder eeuwigheyt die sullen hebben: als ghy desen knoop sult los ghemaect hebben / dan sullen wy lichtelijck den onsen ont-knoopen.

Peenius. Die jemandt groet, en zeghent, die bidt, ende wenscht hem alle goet toe van Godt, naedien ons groeten, en zegghen niet anders en is dan een heylsamen wensch, ende bede om het goede.

Antw. Ick loochene dat wy de heylighe Maghet
 In m zeghe.

zeghenen, maer wy segghen alleen / datse ghe-
ghent is.

Ich loochene oock / dat alle groete / een ghebete is
hoor den persoon diemen groot.

Dat het eenen wensch is / seer wel / maer eenen
wensch kan wel wesen van 't goet / 't ghene jemaet
teghenwoordighlyck heeft / by manere van con-
gratulatie, ofte verheughinghe over 't ghene dat een an-
der heeft / ander sinte en kan ick niet sien hoe Paulus,
ende Joannes, aen Godt toeghewenscht hebben / de heer-
lijckheyt inder eeuwigheyt, 't en is immers gheen ghe-
bedt gheveest / soo moet het dan een groete / gheveest
zijn / of eenen wensch / wat is het gheveest?

Peenius. Laet ons *Corn. Hazart* eenigh woort Gods voort-
brenghe, waer uyt het blijcke, dat dit Gods wille is, dat
wy Mariam, die nu van ons afwesich is, ende in den Hemel
verheerlijckte is, als noch sullen groeten, ende aenspreken met
dese woorden, met de welcke den Enghel op Gods bevel toe
Nazareth haer heeft ghegroet.

Antw. Breght ghy eens een Schrifstuer-plaetse
hoort / daer gheseydt wordt dat dit belachelijk is /
dat het superstitie is / dat het met godloose opinie ver-
menght is / dat het afgoderye is / en wat noch meer
hoort termijnen / die ghy gheduerigh roept tegen ons
sonder een van al te proberen.

Daer en-boven / aenghesten / dat ghy dit dattelijck
hoort belachelijk uyt ghegeven hebt / om dat de
Maghet soo vele millioenen mijlen van ons afwe-
sich is / thoont my een Schrifstuer-plaetse daer dese
reden uyt ghedruckt wordt: want ick binde wel dat
Abraham, teghen den verdoemde Rijcken seyde / dat de
verdoemde niet en kosten ober komen tot de plaetse
daer hy was / om dat'er een seer groote breedde /
ende wijde van plaetsen tusschen beyden was /
maer ick en binde niet / dat hy om die reden / hem
niet en hoorde / ofte verstant.

Siet / op-lieden seght alles wat u in den sin komt /
ende ghy en kont ons gheene rekeninghe uyt Schrif-
stuer gheven van u segghen / en dan komt ghy tegen
ons

ons roepen / thoont my dat uyt Schyssture ; en ick
 segge / thoont my dat Schyssture dat ergens verho-
 den / ofte herispt heeft / namelijk (want hier is nu
 de questie daer van) datmen de woorden / die den
 Enghel / tot de h. Maghet ghesproken heeft / niet
 herjaelen en mach.

Ghy seght datmense herhalen mach / als 'er gheen
 superstitie mede-ghemenght en is / maer ghy en
 thoont ons niet uyt Schyssture / dat wy diesaen-
 gaende superstitie ghebruycken / dat moest ghy doen
 als een man.

Peenius. Ondertusschen sullen wy u laeten hooren wat
 Gregorius Wicelius in *Compend. de semitis antiquis*, voor on-
 ghenimtheit acngheteekent heeft in het oplegghen van die
 Enghelsche groete.

Antw. Ick bidde u spaert de moeyte van sijne
 woorden ons booz te stellen : want of ghy selbe
 spreeket in dese materie / of Wicelius, 't is al een dui-
 ghen / en daerom en hebben de woorden van desen
 Wicelius, de welcke niet anders en zijn als enckele
 uitroepinghen / by my noch meerder ghewicht /
 noch anhoort / als de uwe. Hy seght onder an-
 dere: Indien Chrysostronus op de aerde ware, hy soude waer-
 lijk lachen, indien Epiphanius, hy soude gram sijn op sijne
 Collyridianen. **Practijens.**

Diet hier van mijne bemerckingen teghen Petrus
 Cabeljau van Pag. 84. tot 104. ende indien ghy Wi-
 celius wilt deseuderen / soo weder leght eens alle
 mijne redenen / die ick daer stelle teghen sijn seg-
 ghen van de Collyridianen, en neemt het last van Pe-
 trus Cabeljau op / 't welck hy tot noch toe niet en heeft
 derben op-nemen / bresende dat sijne schouderg daer
 onder souden beswycken.

Peenius. 'T is te verghees dat Corn. Hazart Pag. 143. te-
 ghen ons uitroept : Waer laet Partije de eere, die Christus sijne
 Moeder heeft bewesen, van sijn twaelf tot dertich jaeren, als hy
 haer al desen tijt is ghehoorsaem gheweest &c. Wy sijn immers
 soo gheneghen om haer te eeren, als eenigh Christen-
 volck : Ende hy soude sich grootelijckx versoadighen die
 haer

haer weygherde dese eere, die *Godts* gheeft in sijn Woor
haer op-ghedraghen heeft.

Antw. Ghy seght wel / dat ghy gheueghen zyt
om de *H. Maghet* te eeren / maer hoe connen wy dit
ghelooben / aenghesien dat wy noyt die gheueghen-
heyt sien in't werck leggen? immers dat en gheeft
wt' volck niet te kennen met woorzen / als sy de
Moeder Gods, den naem gheben van *Mayken Tim-*
mermans, of als sy de ghezeghenende onder alle de
Brouwen / segghen ghewerst te zyn / ghelijck een
andere vrouwen.

Peenius. Wy connen soo weynigh voor goet keuen
als sy selve (indien sy in den Hemel hier van kennisse hadde)
soude lyden, dat haer ghegheuen wierde een eere die soo veel
Sacriligie is.

Antw. Daer en is in onse eere / die wy haer toe-
draghen / de minste schijnbaerheyt niet van *Sacrie-*
gie: maer met uw' enkel segghen / en praeren / en
roepen / handelt ghy met uwe ghemeynte / ghelijck
alsmen doet met de clepne kinderen die krijten / men
steectse een *Katel* met bellen in d'handt / om haer
met dit ijdel gheklanck / en gheratel te papen. Want
alle de *Schryfuer-plaetsen* / die ghy haer seht in
alle materien in de handt steect / wel over-sepdt we-
sende / 't en is niet anders als een ydel gheklanck
sonder te treffen / ende een louter getatel sonder om
in't minste te hinderen.

Peenius Pag. 310.

Wy sullen dit Capittel sluyten met de woorden van den
wilt betoemden *Joseph Hal Contempl. Sion Cap. 2. Pap. 29. in 8.*
Den Enghel groet de Maeght *Maria*, hy en bidt niet tot haer,
hy groet haer als een heylighe, maer hy bidt niet tot haer als
een goddinne, &c.

Antwoorde.

Wat wilt ghy met de woorzen van desen *Joseph Hal*

Hal hebben & dat wy de h. Maeghet eeren als een
goddinne/ ende/ ghelijck hy daer naer seght / maken
toe eenen Gode? Een woort is ghenoech om dit te
brantwoorden / ende te segghen / 't is onwaerachtigh
ende ghy / ende Joseph Hal zyt al niet een soj ober-
gaten.

Peenius.

Tot noch toe en heeft dan Cornelius Hazart niet ghe-
vonden die middel aenbiddinghe, die tusschen de God-
delijcke, ende menschelijcke is, welcken hy soo angst-
lyck soecke.

Antwoorde.

Ick bekenne dat ickse niet gevonden en hebbe:
want ick en hebse noyt ghesocht, om dat sy noyt upt
mijn handen gheweest is / maer hebbe die altyt vast
ghehad / ende ghelijck claerlyck blyckt upt mijn
Victorie, ghy en hebtse noyt my upt mijne handen
konnen ontweldighen / ende nu is de sake noch meer
booz u ghespereert / om dat ickse in dit reghen-
woordigh Tractaet, soo vast hebbe ghestelt / dat'er
booz u gheenen middel meer over en is / om my de
selve t'outnemen.

Doet eens u beste / en dat op goede orden / alles
regherbolghens / in goede forma syllogistica, ende niet
alleen niet seggen / en roepen / en ydele uytbluchten /
en oberstaen van redenen / ende bewijzen.

Peenius.

Ghelijck'er tusschen de eerste, ende de tweede Tafel van-
de wet, gheen middel-wegh, gheen *medium* en is, alsoo
en is'er oock gheen *medium*, tusschen de Religieuse, Godde-
lijcke, ende eyghentlijcke soo gheseghde aenbiddinghe, die
Gode alleen toekomt, 't welck is een dienst-behooren tot
de eerste tafel, ende tusschen de uytwendighe, mensche-
lijcke

lijcke, ende oneyghentlijke soo gheseghde aenbidtinghe, de welcke oock den Creatueren toe-ghebracht mach werden, ende is een dienst-behoorende tot de tweede Tafel van de Wet.

Antwoorde.

Hier soude moeten volghen / dat alles wat gheozlooft is / ende prijsbaer / soude moeten staen in de twee tafels der Wet: Hoe was dan de besnydenisse by de oude / ende hoe is den Doop by ons gheozlooft? Thoont ons eens upt de thien gheboden dat de eere / die wy den Heplighen toedraghen verboden is: Thoont ons / oarfe by ons een gebodt / ofie Wet is: dit en kont ghy niet doen / soo komt ghy dan hier te vergheefs niet de gheboden voort: want schoon sy daer niet gheboden en wordt / sy en wordt er niet verboden / ende sy wordt op andere plaetsen van de Schriftuer ghezezen / ende ghepleeght soo blijfde dan prijsbaer.

Een anderen / thoont my eens in de thien gheboden / datmen de vooz-gangheren der Ghemeente moet ghehoorzaem sijn / ende eeren: Dit en kont ghy niet doen: Soo stelle ick dan in v' eyggen argument teghen u / ende segghe: Tusschen de eerste tafel van de Wet. ende de tweede tafel en is gheen middelwegh: De eerste behoort tot de Goddelijcke eere, de tweede, alleen tot de eere van Vader, en Moeder: Ergo men mach de voorgangheren der Kercke niet eeren, **Wat dunct u? Volghe dit wel?**

Peenius.

In somma nyt het gheue tot noch toe verhaandelt is, blickt dat die van het Pausdom de behoerlijcke eere van den Apostelen, Euangelisten, Propheten, Patriarchen, ende van andere ghelovighen: iae van de H. Maghet, ende van allen Heplighen, soo Enghelen, als afghestorvene menschen benemen.

Antwoorde.

Waar nyt blijkt dat z om dat het Daniel Peenius, Predikant tot Noort-wijcker-hout, soo seght/ ende soo twalt / ende sal staende houden / al waert saken/ dat hy in sijn ghemoet/ wiert overtuyghet van contrarie. Als ghy dit Tractaet van woort tot woort sult wederlept hebben / ghelijck ick her utwe hebbe ghedaen / dan sal't eens tijt wesen te roepen/ het blijkt: want noyt en machmen roepen in't Recht/het blijkt, 't en sy dat de redenen van Partye wederlept sijn op den eenen kant/ende de redenen van de andere Partye vastghemacckt op den anderen kant.

Peenius.

Derhalven soo dunckt my dat ick sachter, ende goederenlijcker als het recht, ende billick is, met haer handele, indien ick op hen toepasse de woorden des Apostels van den Joden: *Daise Gode niet en behaeghen, en alle menschen teghen* sijn. 1. Theff. 2. 15. Want sy vertoornen Godt schrickelijck door afgoderye, ende sy doen onghelijck niet alleen den menschen, maer oock den Enghelen met alsoo hare eere te vergoden.

Antwoorde.

Wie en soude ober soodantghe woorden niet schijcken z nochtans / wy zijnder wel in gherust / om dat het Daniel Peenius is / die dit seght / die alrijt her lidenen van den Conckcouck singht / 't is afgoderye, 't is afgoderye, ende noyt machtygh en is dat te betwijfsen / noch onse teghen-betwijfsen te weder-legghen.

Jae / ick segghe / dat Daniel, met de sijne / alle menschen teghen zijn, wanneer sy willen hebben/dat die eere boigherlijck sy / de welcke betwijfsen wordt
aen

aen personen / die noch in haer wesen / noch in haer
 qualiteyten / iets hoggherlijck hebben.

Du moeten wy eens sien / wat dat wy sal op-been
 met de ghetuyghenissen der Oude-Vaderen / ende
 onser Leeraeren / die ick tot op dese plaetse opghetuy-
 ghonden hebbe / om de syden niet t'onder-bzeken / ende
 op dat mensse allegaer / ghelijck met een opsteyt sou
 konnen naesien.

